

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥΣ
ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ»

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ
(Α.Μ. 0895Μ002)

ΑΘΗΝΑ, 1999

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
2	Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	10
2.1	Η Πολιτική ή Πολωμένη Ανάπτυξη	10
2.2	Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη	13
3	Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	17
3.1	Θεωρητική προσέγγιση	17
3.1.1	Γενικά	17
3.1.2	Οι τράπεζες ως χρηματοοικονομικοί διαμεσολαβητές: η ουδέτερη άποψη	18
3.1.3	Οι τράπεζες ως προμηθευτές πίστης: η μη ουδέτερη άποψη.	21
3.1.4	Συνοπτική θεώρηση	25
4	Η ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ	27
4.1	Ιστορική Αναδρομή	27
4.1.1	Εξέλιξη του Τραπεζικού Συστήματος	27
4.1.2	Το κοινωνικο-οικονομικό πλαίσιο εμφάνισης της Συνεταιριστικής Πίστης	28
4.1.3	Η εμφάνιση των πρώτων πιστωτικών συνεταιρισμών στη Γερμανία	29
4.1.4	Η εξάπλωση της συνεταιριστικής πίστης στην Ευρώπη	31
4.2	Οι συνεταιριστικές τράπεζες σήμερα	33
4.2.1	Γερμανία	34
4.2.2	Γαλλία	35
4.2.3	Ολλανδία	36
4.2.4	Ιταλία	36
4.2.5	Κύπρος	37
4.2.6	Άλλες Ευρωπαϊκές Χώρες	38
4.2.7	Δομή του Συνεταιριστικού Πιστωτικού Συστήματος	38
5	Η ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	41
5.1	Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα	41
5.1.1	Πρώτη Περίοδος: Από την ίδρυση του πρώτου τραπεζικού ιδρύματος το 1828 έως το 1927	42
5.1.2	Δεύτερη περίοδος: Από την ίδρυση της Τραπέζης της Ελλάδος το 1928 έως το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου	44
5.1.3	Τρίτη Περίοδος: Από την ίδρυση της Νομισματικής Επιτροπής το 1946 έως το 1981	45
5.1.4	Τέταρτη Περίοδος: Από την ένταξη στην ΕΟΚ το 1981 έως σήμερα	48
5.2	Το Ιστορικό και Κοινωνικό Πλαίσιο Ανάπτυξης του Θεσμού της Συνεταιριστικής Πίστης στην Ελλάδα	51
5.2.1	Η Συνεταιριστική Τράπεζα Λαμίας	56
5.3	Τα Αίτια Καθυστέρησης της Ανάπτυξης της Συνεταιριστικής Πίστης στην Ελλάδα	60
5.4	Το Νομικό πλαίσιο λειτουργίας των Συνεταιριστικών Τραπεζών	62
5.5	Παρουσίαση των Συνεταιριστικών Τραπεζών	67

5.6	Οργανωτική Δομή των Συνεταιριστικών Τραπεζών	69
5.7	Ανάλυση των βασικών μεγεθών των κυριότερων Συνεταιριστικών Τραπεζών	72
6	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΣΥΖΗΤΗΣΗ	97
7	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	112
7.1	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	112
7.2	ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ	114
8	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	116

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα μελέτη πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια ολοκλήρωσης του διετούς μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών του Τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου.

Αφετηρία του προβληματισμού και της τελικής επιλογής του θέματος της διατριβής, στάθηκε η αναδιοργάνωση του τραπεζικού τοπίου που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας. Η συγκυρία, βρίσκει το θεσμό της συνεταιριστικής πίστης να προσπαθεί να κάνει τα πρώτα βήματα ανάπτυξης του σε ένα μεταβαλλόμενο και ιδιαίτερα ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Παράλληλα, η ιδιομορφία του θεσμού φαίνεται να οδηγεί την αντίδραση του τοπικού πληθυσμού σε συγκεκριμένες κεντρικά σχεδιαζόμενες αναπτυξιακές πολιτικές και να υπηρετεί τις ανάγκες, που το συμβατικά οργανωμένο τραπεζικό σύστημα, αδυνατεί να αναγνωρίσει, να αναδείξει και να ικανοποιήσει.

Η λειτουργική αλληλεπίδραση των στρατηγικών επιλογών της περιφερειακής ανάπτυξης, με τον πολυδιάστατο ρόλο του τραπεζικού συστήματος, που άλλοτε δρα ως τροχοπέδη και άλλοτε ως κινητήριος δύναμη της ανάπτυξης, σε συνδυασμό με το διαφορετικό επιχειρησιακό χαρακτήρα των συνεταιριστικών οργανώσεων, υπαγορεύει και τη διάρθρωση της μελέτης σε κεφάλαια ανάλυσης των συνιστωσών της υπόθεσης εργασίας, η οποία αναλύεται στην εισαγωγή.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζονται συνοπτικά τα κυριότερα σημεία των αναπτυξιακών πολιτικών που ακολουθήθηκαν μετά τον πόλεμο.

Το τρίτο κεφάλαιο, επισημαίνει τις οπτικές γωνίες με τις οποίες αντιμετωπίζεται η διάρθρωση και η λειτουργία του τραπεζικού συστήματος στην αναπτυξιακή διαδικασία.

Με την ιστορική αναδρομή της πορείας της συνεταιριστικής πίστης στην Ευρώπη και την κατάσταση στην οποία βρίσκεται σήμερα ασχολείται το τέταρτο κεφάλαιο.

Ουσιαστικά χρησιμοποιείται η διαδρομή και η εξέλιξη του θεσμού ως σημείο αναφοράς της σημασίας του θεσμού και των κοινωνικοοικονομικών αναγκών που αυτός εξυπηρετεί.

Το πέμπτο κεφάλαιο αφορά την πορεία του θεσμού στην Ελλάδα, όπου μέσω της παρουσίασης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και της πορείας του μέχρι σήμερα, περιγράφονται οι δυσκολίες και οι ιδιαιτερότητες της αναπτυξιακής πορείας του τόπου.

Στο ίδιο κεφάλαιο γίνεται και η ανάλυση των επιδόσεων των Ελληνικών Συνεταιριστικών Τραπεζών.

Στο τελευταίο κεφάλαιο, η προσπάθεια επικεντρώνεται κυρίως στη σύνοψη των συμπερασμάτων της ανάλυσης και τη συζήτηση για τη συμβολή των συνεταιριστικών τραπεζών στην οικονομία και κοινωνία της ελληνικής περιφέρειας.

Οι ραγδαίες εξελίξεις που παρατηρούνται στο χάρτη του ελληνικού τραπεζικού τοπίου στις μέρες μας, έκανε σε πολλές περιπτώσεις πολύ δύσκολη ακόμη και την αναφορά σε συγκρίσιμα μεγέθη. Περισσότερο, όμως, από όλα με δυσκόλεψε η δυσπιστία που δυστυχώς ακολουθεί τα τελευταία χρόνια κάθε τι που χαρακτηρίζεται ως συνεταιριστικό. Είναι απίστευτη η φόρτιση που προκαλεί μία και μόνο λέξη, η οποία έχει προσφέρει τόσα πολλά σε τόσους πολλούς ανθρώπους που πίστεψαν σε αυτή και την αξιοποίησαν για να βελτιώσουν την κοινωνική και οικονομική τους κατάσταση.

Κλείνοντας, θεωρώ υποχρέωσή μου, να ευχαριστήσω τους δασκάλους μου. Στις δύσκολες στιγμές, μου έδειξαν ότι όπως ακριβώς και στη ζωή έτσι και στους συνεταιρισμούς, οφείλεις να «αντιστέκεσε» στους χαρακτηρισμούς και τις επιλογές των πολλών, ακόμη και αν φαινομενικά ακολουθείς τις ατραπούς και όχι τις λεωφόρους των γενικά αποδεκτών καταστάσεων. Αλλωστε, οι βασικές έννοιες και τα ιδανικά, θέλουν πάνω από όλα Ανθρώπους για να αναδειχθούν και να αποδώσουν καρπούς.

Φυσικά είναι αυτονόητο ότι χρεώνομαι οποιαδήποτε λάθη και παραλείψεις, ευχόμενος να έχουν αποφευχθεί ατοπήματα και εσφαλμένες εκτιμήσεις.

Γιώργος Αλεξόπουλος

Αθήνα 1999

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία 20 χρόνια, η αντιμετώπιση του περιφερειακού προβλήματος αποτελεί μια από τις κύριες προτεραιότητες της οικονομικής πολιτικής όλου του κόσμου. Η εξέλιξη αυτή δεν ερμηνεύεται απλώς λόγω του γεγονότος ότι η κατανομή του εισοδήματος συνιστά βασική μεταβλητή της κοινωνικής ευημερίας κάθε χώρας αλλά επίσης από την ανάγκη πρόληψης των ενδεχόμενων κοινωνικών αναστατώσεων και αντιμετώπισης των κινδύνων που συνεπάγεται η άνιση οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του κέντρου και της περιφέρειας.

Αναγνωρίζοντας την ανάγκη προώθησης μιας ισόρροπης ανάπτυξης στο χώρο, υιοθετούνται και προγραμματίζονται ενέργειες με στόχο την άμβλυση των περιφερειακών ανισοτήτων που παρατηρούνται σε όλα τα επίπεδα αλλά κυρίως στη μείωση της ανεργίας και στην ελαχιστοποίηση των διαφορών του κατά κεφαλήν εισοδήματος.

Η επιδίωξη δημιουργίας οικονομικής και κοινωνικής υποδομής στην περιφέρεια και ενθάρρυνσης των παραγωγικών επενδύσεων στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες μέσω ενός πλαισίου ενισχύσεων και άλλων δημοσιονομικών και χρηματοδοτικών κινήτρων, καθιστά τη μεταφορά κεφαλαίων προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες κύρια συνισταμένη της διαδικασίας οικονομικής αποκέντρωσης. Έτσι, αναπόφευκτα, ο ρόλος του τραπεζικού συστήματος στην εφαρμογή της στρατηγικής περιφερειακής ανάπτυξης βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος.

Όπως είναι γνωστό, οι βασικές λειτουργίες ενός πιστωτικού ιδρύματος είναι:

- 1) Η συλλογή των αποταμιεύσεων
- 2) Η προσφορά κεφαλαίου για χρηματοδότηση οικονομικών δραστηριοτήτων

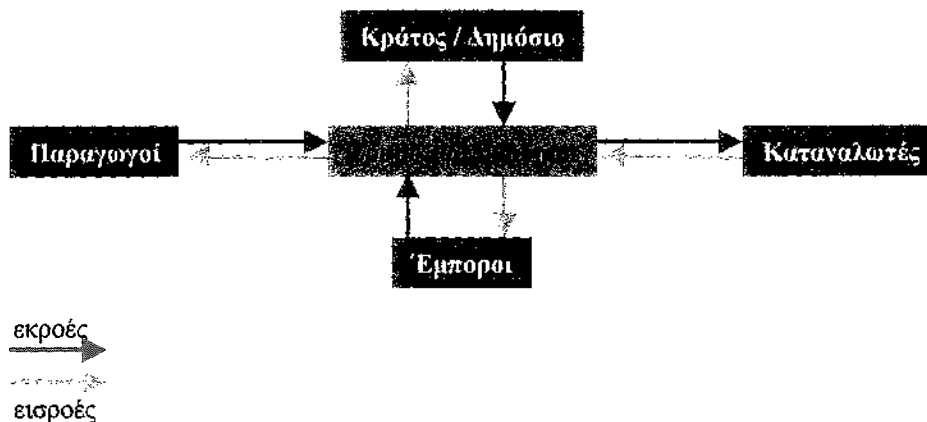
Ο απλούστερος τρόπος με τον οποίο μία τράπεζα εντάσσεται στην οικονομία και κυρίως στο εισοδηματικό της κύκλωμα φαίνεται στο ακόλουθο διάγραμμα, όπου αποδίδεται και η ένταξη ενός τραπεζικού ιδρύματος σε μικροοικονομικό επίπεδο:

«Εισοδηματικό κύκλωμα & τραπεζικά ιδρύματα»¹

Παράλληλα, η ένταξη και ο ρόλος του τραπεζικού συστήματος στο μακροοικονομικό επίπεδο φαίνεται στο επόμενο διάγραμμα, όπου, για λόγους απλοποίησης, έχουν παραλειφθεί οι ροές μεταξύ των υπόλοιπων φορέων οικονομικής δραστηριότητας της περιοχής:

«Ένταξη του τραπεζικού συστήματος στο μακροοικονομικό επίπεδο»²

Συνεπώς, η δραστηριοποίηση ενός πιστωτικού ιδρύματος στην περιφέρεια συνιστά τον ιδανικό ενδιάμεσο φορέα και τον καταλυτικό μηχανισμό επίτευξης της βασικής οικονομικής συνάρτησης αποταμίευσης - επένδυσης, πραγματοποιώντας τη σύζευξη της αποταμίευσης στην περιφέρεια με την επένδυση σε αυτή.

¹ Νικ. Γ. Μαρματάκης: «Θεωρητική Οικονομική», Αθήνα 1977, σελ.658

² Ph. Kotler: "Marketing Management-Analysis, Planning, Implementation and Control" 6th Edition, Prentice Hall, New Jersey 1988, σελ.10.

Η μεταφορά κεφαλαίου προς μια περιφέρεια είτε μέσω του μηχανισμού της αγοράς είτε μέσω διοικητικών αποφάσεων, αυξάνει αρχικά το εισόδημα και τα διαθέσιμα δανειακά κεφάλαια της περιφέρειας αυτής. Με την προϋπόθεση ότι τα διαθέσιμα κεφάλαια δεν θα διαρρεύσουν προς μια άλλη περιφέρεια, η δανειοδότηση των επιχειρήσεων θα αυξηθεί με πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα στο προϊόν και το εισόδημα της περιφέρειας. Συνεπώς, η μεταφορά κεφαλαίων προς μια περιφέρεια δημιουργεί ένα κύμα αύξησης των τραπεζικών δανείων προς τις επιχειρήσεις και επέκτασης της οικονομικής δραστηριότητας στην περιφέρεια.

Καθώς, όμως, η διαδικασία όπως παρουσιάστηκε δεν είναι αυτόματη, αναδύονται καίρια ερωτήματα για την πρακτική εφαρμογή της.

Κατ' αρχάς ερωτάται αν η εμπειρία από τη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος έως σήμερα, δικαιολογεί την πρόβλεψη ότι η αποταμίευση της περιφέρειας θα δημιουργήσει επενδύσεις στην περιφέρεια. Μήπως, δηλαδή, η εμπειρία δείχνει ότι συσσωρεύονται τα κεφάλαια στο κέντρο ή σε περιορισμένους πόλους ανάπτυξης και το τραπεζικό σύστημα οξύνει τις ανισότητες μεταξύ κέντρου και περιφέρειας;

Από την άλλη μεριά, πώς μπορεί το τραπεζικό σύστημα να αναδείξει και να χρηματοδοτήσει τις επιχειρηματικές ιδιαιτερότητες κάθε περιφέρειας όταν δεν διαφοροποιούνται τα κριτήρια δανειοδότησης;

Όταν χρησιμοποιούνται αυστηρά οικονομικά κριτήρια είναι φυσιολογικό ο μηχανισμός της αγοράς να αποκλείει τη χρηματοδότηση δραστηριοτήτων σε περιφέρειες που υστερούν έναντι άλλων, όταν μάλιστα ζητούνται τα κεφάλαια αυτά για να ανακάμψει οικονομικά η περιφέρεια. Δηλαδή, οι περιφέρειες που χρειάζεται να ανακάμψουν δεν μπορούν να προσελκύσουν χρηματοδότηση για να ανακάμψουν.

Έτελικά, ερωτάται: υπάρχει αιτιώδης σχέση μεταξύ πιστωτικών ροών και οικονομικής δραστηριότητας; Δηλαδή με άλλα λόγια, είναι αρκετό να μεταφέρεις κεφάλαια σε μια περιοχή για να επιτευχθεί αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας ή πρέπει να προϋπάρχει ικανή δραστηριότητα και να ακολουθήσει η προσέγγιση της αγοράς κεφαλαίων;

Η διερεύνηση της παράλληλης λειτουργίας συνεταιριστικών και άλλων ιδιωτικών ή κρατικών τραπεζών, μπορεί να οδηγήσει σε χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με την επιτυχία και την αναγκαιότητα ύπαρξης τέτοιων παράλληλων επιχειρήσεων.

Μια σειρά από ερωτήματα γεννώνται στην προκείμενη περίπτωση, όπως: Ποιά είναι πραγματικά τα στοιχεία που διαφοροποιούν τη συνεταιριστική από τις άλλες τράπεζες; Ποιες είναι οι ανάγκες που δραστηριοποιούν τον τοπικό πληθυσμό και οδηγούν

στη σύστασή της; Υπάρχει αρκετός χώρος στην πλευρά της προσφοράς χρήματος που δικαιολογεί την παρουσία μιας ακόμη "τράπεζας" ή οι υπηρεσίες που παρέχονται είναι διαφορετικές και ικανοποιούν ανάγκες που το υπάρχον τραπεζικό δίκτυο και σύστημα αδυνατεί να αναγνωρίσει και να ικανοποιήσει; Πρόκειται δηλαδή για μια διαφορετικής μορφής σύζευξη αποταμιεύσεων και επενδύσεων προσανατολισμένη στο χώρο και στους ανθρώπους ή επαναλαμβάνεται το ίδιο πρότυπο που ισχύει έως σήμερα; Αν επαναλαμβάνεται το ισχύον πρότυπο, υπάρχουν λόγοι που επιβάλλουν τη μελέτη της λειτουργίας των συνεταιριστικών τραπεζών; Αν, απ' την άλλη πλευρά, υπάρχουν ουσιαστικές διαφορές, ποιος είναι ο πλέον ενδεδειγμένος τρόπος λειτουργίας τους ώστε και η διαφορετικότητα τους να ενισχύεται και η επιχειρηματικότητά τους να είναι εφάμιλλη των άλλων ιδρυμάτων; Τελικά είναι λογικό να συγκρίνεται η επιτυχία μιας συνεταιριστικής τράπεζας με βάση καθαρά οικονομικά και τεχνικά χαρακτηριστικά άλλων τραπεζών που βασίζονται σε ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια ή θα πρέπει να βρεθούν άλλοι πιο ασφαλείς δείκτες οικονομικοί, τεχνικοί και κοινωνικοί που θα επιτρέπουν την επί ίσοις όροις σύγκριση;

Τελικά, η θέση που προσπαθεί να διερευνήσει η παρούσα μελέτη, αφορά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της συνεταιριστικής ιδέας και τη δυναμική της εφαρμογής της στην προσπάθεια ισόρροπης, ολοκληρωμένης ανάπτυξης, εφόσον φυσικά αυτή είναι η επιλογή.

Η διερεύνηση του θέματος οφείλει να έχει αφετηρία το ερώτημα:

Ποιά είναι τα όρια του κεντρικού σχεδιασμού σε σχέση με τις τοπικές πρωτοβουλίες; Η αλλιώς, πώς εντάσσεται η προσπάθεια αυτοοργάνωσης και δράσης - ή ακόμα και αντίδρασης - της τοπικής κοινωνίας, μέσω της ιδιότυπης συνεταιριστικής οργάνωσης,

στους πολιτικούς σχεδιασμούς της ανάπτυξης; Επίσης, μήπως συγκεκριμένες επιλογές της κεντρικής διοίκησης, αφαιρούν από τον τοπικό πληθυσμό τη δυνατότητα να οδηγήσουν την οικονομική και κοινωνική τους ζωή στην κατεύθυνση που επιθυμούν και έχουν πραγματικά ανάγκη;

2 Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Πρόκειται, ίσως, για μια ευρύτερη διαμάχη πάνω στο ποιο είναι το καταλληλότερο πρότυπο και στρατηγική περιφερειακής ανάπτυξης, που θα οδηγήσει στην άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων που παρατηρούνται σήμερα και που απασχολεί την περιφερειακή επιστήμη διεθνώς.

2.1 Η Πολική ή Πολωμένη Ανάπτυξη

Κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο η οικονομική συγκυρία και οι υψηλοί ρυθμοί οικονομικής μεγέθυνσης ευνοούσαν μια συνολική προσέγγιση της αναπτυξιακής διαδικασίας. Το κράτος επεδίωξε την άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων μέσω πολιτικών αναδιανομής της ανάπτυξης. Κύρια αναπτυξιακή κατεύθυνση ήταν η δημιουργία κατάλληλων ενοτήτων στο χώρο που θα ήταν σε θέση να προσελκύσουν τις μεγάλες επιχειρήσεις. Στόχος ήταν η αξιοποίηση συγκεκριμένων συγκριτικών πλεονεκτημάτων που θα οδηγούσαν στη δημιουργία κατάλληλων θετικών εξωτερικών οικονομιών. Πρόκειται για τους λεγόμενους πόλους ανάπτυξης, έννοια που διατυπώθηκε από τον Γάλλο οικονομολόγο F. Perroux³ σε άρθρο του το 1955, όπου αναφέρει ότι η ανάπτυξη εκδηλώνεται σε ορισμένα σημεία στο χώρο, διαχέεται μέσω ορισμένων καναλιών και έχει ευρύτερα αποτελέσματα για το σύνολο της οικονομίας. Καθόρισε τον πόλο ανάπτυξης ως μια “κινητήρια - προωθητική βιομηχανία”, η οποία ασκεί θετικές επιδράσεις στον περιβάλλοντα χώρο, μέσω των ροών των προϊόντων και των εισοδημάτων που δημιουργεί. Ευνοεί την ανάπτυξη δραστηριοτήτων που βρίσκονται σε τεχνική σχέση με αυτή, ευνοεί την πρόοδο του τριτογενή τομέα μέσω των εισοδημάτων που δημιουργεί και αυξάνει το περιφερειακό εισόδημα καθώς προκαλεί την προοδευτική συγκέντρωση νέων δραστηριοτήτων που προσελκύονται από την προοπτική διευκολύνσεων στην παραγωγή.

³ Economie Appliquee, Ιούλιος 1955

Στην πραγματικότητα, όμως, ελάχιστες περιοχές συγκεντρώνουν, συνήθως, τα φυσικά πλεονεκτήματα που απαιτούνται για την εγκατάσταση της «προωθητικής βιομηχανίας», γεγονός που έχει ως τελικό αποτέλεσμα τη δημιουργία πολικών περιφερειών και την πόλωση της ανάπτυξης.

Στη διεθνή βιβλιογραφία υποστηρίζονται και οι θετικές και οι αρνητικές πλευρές της πολιτικής ή πολωμένης ανάπτυξης⁴. Αυτό που είναι σε κάθε περίπτωση σαφές, είναι ότι, τελικά, με τη δημιουργία ανισοτήτων στο χώρο και την αντίθεση κέντρου - περιφέρειας, τη διάχυση του αναπτυξιακού αποτελέσματος αναλάμβανε το εθνικό κράτος. Οι κρατικές πολιτικές επικεντρώνονταν στην αναδιανομή του αναπτυξιακού πλεονάσματος μέσω κοινωνικών πολιτικών, που απευθύνονται στις ασθενέστερες ομάδες του πληθυσμού. Ουσιαστικά δηλαδή δεν πρόκειται για μια σαφή και συγκεκριμένη άσκηση περιφερειακής πολιτικής, αλλά για την εξισορροπητική επίδραση του κοινωνικού κράτους, όπου αυτό υπήρχε και στο βαθμό που οι συνθήκες και η γρήγορη οικονομική ανάπτυξη το επέτρεπε.

Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1970, ο ουσιαστικός ρόλος του τραπεζικού συστήματος, ως ενδιάμεσου φορέα-κλειδί της αναπτυξιακής διαδικασίας, εξαντλούνταν στην εξυπηρέτηση με απλό και ομοιογενή τρόπο συγκεκριμένων λειτουργιών, που υπαγορεύονταν από την πολιτική της πολιτικής ανάπτυξης:

- α) Αντληση όλων των διαθέσιμων οικονομικών πόρων μέσω της αποταμίευσης και διοχέτευση αυτών προς τους αναπτυξιακούς πόλους, που δημιουργούν τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης της οικονομίας συνολικά,
- β) Συγκέντρωση και προσανατολισμός των ουσιαστικών υπηρεσιών προς την “προωθητική βιομηχανία” και,
- γ) Μεσολάβηση μεταξύ του κράτους και των πολιτών, ώστε να καταλήγουν με αξιόπιστο και έγκαιρο τρόπο τα αντισταθμιστικά οφέλη της κοινωνικής πολιτικής στις ασθενέστερες πληθυσμιακές ομάδες και περιοχές.

⁴ Hoselitz (1955), Myrdal (1957), (1969), Hirschman (1958), Friedman (1972), Lipietz (1975), Amin (1978)

Από τη δεκαετία του 1970 και μετά τις έντονες οικονομικές κρίσεις, είναι γεγονός ότι η περίοδος της έντονης και συστηματικής κρατικής παρέμβασης εγκαταλείφθηκε. Η εξέλιξη αυτή τροφοδότησε με νέα δεδομένα την οικονομική σκέψη και έδωσε τη δυνατότητα να γίνει κατανοητό, ότι με την καθαρή μεταφορά πόρων από τις πλούσιες προς τις φτωχότερες περιφέρειες, δεν αντιμετωπίζεται στη γένεσή του το πρόβλημα της άνισης ανάπτυξης αλλά απλώς γίνεται μια προσπάθεια να αμβλυνθούν τα αποτελέσματά της.

Η αντιμετώπιση λοιπόν του προβλήματος, μετατοπίζεται και τοποθετείται πλέον στη δημιουργία εκείνων των αναπτυξιακών προϋποθέσεων που θα επιτρέψουν την προώθηση της ανάπτυξης στις περιφέρειες, για δύο συγκεκριμένους λόγους:

Πρώτον, προωθώντας την αναπτυξιακή διαδικασία σε περιφερειακό επίπεδο αντιμετωπίζεται το πραγματικό πρόβλημα και όχι μόνο οι συνέπειες του στα εισοδήματα.

Δεύτερον, η μεταβίβαση εισοδήματος, χωρίς παράλληλη αναπτυξιακή παρέμβαση, θα επέβαλλε τη συνεχή ροή μεταβιβαστικών πληρωμών από το κράτος προς τις ασθενέστερες πληθυσμιακές ομάδες, γεγονός που δεν είναι δυνατόν να διατηρηθεί σε μακροχρόνια βάση, καθώς η οικονομική συγκυρία δεν επιτρέπει τη συνεχή επιβάρυνση των δημόσιων οικονομικών.⁵

Στη συγκεκριμένη περίοδο, οι ρυθμοί ανάπτυξης παγκοσμίως μειώνονται, ενώ παράλληλα αρχίζει να εμφανίζεται αυξημένη ανεργία στα ανεπτυγμένα αστικά κέντρα. Το κράτος δεν είναι σε θέση να δημιουργήσει παραγωγικές επενδύσεις στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες. Ο τοπικός πληθυσμός, καθώς δεν έχει πλέον τη διέξοδο της εσωτερικής ή εξωτερικής μετανάστευσης προς ανεπτυγμένες περιοχές που να επιζητούν εργατικό δυναμικό, αναγκάζεται πλέον να παραμείνει στην περιοχή του. Η επιλογή της “από τα πάνω” ανάπτυξης δεν εμφανίζεται ικανή να αντιμετωπίσει τα νέα προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιφέρεια.

Χωρίς, λοιπόν, το βασικό μηχανισμό που επέτρεπε τη διατήρηση των περιφερειακών ανισοτήτων σε ρυθμούς σύγκλισης, οι κρατικές πολιτικές υποχωρούν δίνοντας παράλληλα νέες κατευθύνσεις στην περιφερειακή αναπτυξιακή πολιτική.

⁵ Ανδρικοπούλου (1994)

2.2 Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη

Οι νέες ανάγκες που παρουσιάζονται σε τοπικό επίπεδο, οδηγούν σε νέες μορφές οργάνωσης της κοινωνίας σε μικρότερη κλίμακα. Το νέο μοντέλο ανάπτυξης⁶ τοποθετεί στο επίκεντρο της διαδικασίας τον τοπικό πληθυσμό, το ενδογενές δυναμικό και τις δυνατότητες που έχουν οι περιοχές να διαχειριστούν οι ίδιες το ζήτημα της ανάπτυξής τους. Ισχυρό επιχείρημα του νέου προτύπου ανάπτυξης, γνωστού ως “από τη βάση” ανάπτυξη, είναι η υπόθεση ότι ο τοπικός πληθυσμός γνωρίζει καλύτερα τα προβλήματα που αντιμετωπίζει και είναι σε θέση να αναπτύξει τις κατάλληλες πρωτοβουλίες και να κινητοποιήσει το ενδογενές ανθρώπινο δυναμικό προς εκείνη την κατεύθυνση που αξιοποιεί το τοπικό συγκριτικό πλεονέκτημα. Εδώ κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι η ολοκληρωμένη ανάπτυξη ταυτίζεται με την από τη βάση ανάπτυξη καθώς ο σχεδιασμός, η εφαρμογή και η διαχείρισή της, απαιτεί και επιβάλλει το συμμετοχικό προγραμματισμό και την ενεργοποίηση των κατοίκων της περιφέρειας⁷.

Εάν θέλαμε να προσδιορίσουμε τους αντικειμενικούς σκοπούς της ολοκληρωμένης ανάπτυξης, θα αναφέραμε επιγραμματικά τους παρακάτω:

α) Την ενδογενή ανάπτυξη, δηλαδή τη μορφή της περιφερειακής ανάπτυξης όπου οι τοπικοί παράγοντες συνιστούν τους βασικούς μοχλούς της αναπτυξιακής διαδικασίας. Σε τοπικό επίπεδο αξιοποιούνται η παραγωγική δομή, η αγορά εργασίας, η επιχειρηματικότητα, οι φυσικοί πόροι, η κοινωνική, πολιτική και πολιτιστική δομή, πάνω στις οποίες μπορεί να αρθρωθεί η οικονομική μεγέθυνση και βελτίωση του επιπέδου ζωής.⁸

⁶ Friedman - Weaver (1979), Ανδρικοπούλου (1994)

⁷ Σιδηρόπουλος - Παπαδασκαλόπουλος (1990)

⁸ Coffey - Polese (1985) - Παπαδασκαλόπουλος (1994)

β) Την προώθηση των στόχων της περιφερειακής πολιτικής που δεν προωθούνται επαρκώς από τον κεντρικό προγραμματισμό, όπως είναι η συγκράτηση του πληθυσμού, η τόνωση της απασχόλησης, η αξιοποίηση των πόρων και η άνοδος του βιοτικού επιπέδου.⁹

γ) Την ενεργοποίηση του πληθυσμού στην αναπτυξιακή προσπάθεια. Οι κάτοικοι και οι οργανωμένοι φορείς κάθε περιφέρειας είναι αρμόδιοι να επιλέξουν το είδος και τους ρυθμούς ανάπτυξης που επιθυμούν. Είναι, επίσης, σε θέση να γνωρίζουν καλύτερα από τον κεντρικό προγραμματισμό τα προβλήματα και τις δυνατότητες της περιοχής τους. Η συμμετοχή στη χάραξη της αναπτυξιακής προσπάθειας προωθεί την ενεργοποίηση του πληθυσμού και την τόνωση της τοπικής επιχειρηματικότητας, γεγονός απαραίτητο για την αυτοδύναμη ανάπτυξη και την οικονομική και πολιτική δημοκρατία.¹⁰

δ) Την εξάλειψη δυαδικών φαινομένων και των επιπτώσεων των περιόδων κρίσης. Η εξάρτηση της περιφέρειας από την ανάπτυξη του κέντρου ήταν από τις βασικότερες αιτίες εμφάνισης έντονων κρίσεων στο πολικό πρότυπο. Αντίθετα, η διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας και η μερική απεξάρτησή της από την οικονομία του κέντρου, όπως υποδεικνύει η ολοκληρωμένη ανάπτυξη, επιτρέπει στην περιφέρεια να αναπτύξει ισχυρά “αντισώματα” στις οικονομικές ασθένειες του κέντρου.

Η από τη βάση ανάπτυξη, έρχεται να καλύψει το βασικό μειονέκτημα της κεντρικής περιφερειακής πολιτικής, που είναι ότι δεν μπορεί να λάβει εύκολα υπόψη τα ειδικά προβλήματα κάθε συγκεκριμένης περιοχής.

Ομως, όπως υποδεικνύουν και τα σημεία β, γ και δ, η από τη βάση ανάπτυξη δεν είναι σε θέση να ξεφύγει από τα στενά πλαίσια του τοπικού επιπέδου, καθώς δεν είναι σε θέση να έχει μια συνολική αντίληψη για το περιφερειακό πρόβλημα και την αλληλεξάρτηση μεταξύ των περιφερειών, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να αντιμετωπίσει τις περιφερειακές ανισότητες.

Ως αποτέλεσμα, προτείνεται ουσιαστικά ένας συνδυασμός της «από τα πάνω» με την «από τη βάση» προσέγγιση της περιφερειακής ανάπτυξης, μια αρμονική συνύπαρξη

⁹ Κόνσολας, Σιδηρόπουλος (1990)

¹⁰ Παπαδασκαλόπουλος (1994)

κεντρικών και τοπικών πολιτικών σε μια προσπάθεια αντιμετώπισης των ποικίλων περιφερειακών προβλημάτων.

Σ ένα τέτοιο μεταβαλλόμενο κοινωνικο-οικονομικό περιβάλλον, το τραπεζικό σύστημα συνιστά έναν από τους παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν τις βασικές πολιτικές που προσδιορίζουν τις μεθόδους προσέγγισης της αναπτυξιακής διαδικασίας και συνεπώς και τις λειτουργίες του. Το τραπεζικό σύστημα έχει πλέον δύο επιλογές:

- ❖ Να συνεχίσει να εξυπηρετεί τις ίδιες, όπως και στο παρελθόν, ανάγκες, χωρίς ουσιαστική διαφοροποίηση των τεχνικών, καθώς θα μπορεί να απευθύνεται στο τμήμα εκείνο της κεντρικής πολιτικής που επιμένει στην πολική ανάπτυξη. Το πεδίο ανταγωνισμού, ιδίως μετά τη συνθήκη του Maastricht και των όρων που αυτή επέβαλε, εμφανίζεται αρκετά έντονο. Η απάντηση φαίνεται να έρχεται μέσω των συγχωνεύσεων, των εξαγορών και των διεθνών συνεργασιών, που θεωρούνται απαραίτητες προκειμένου να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά οι νέες προκλήσεις που επιβάλλει η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας.
- ❖ Ως δεύτερη επιλογή εμφανίζεται η διαφοροποίηση των υπηρεσιών του ανάλογα με την περιοχή που απευθύνεται, τις ανάγκες που καλείται να καλύψει και τις ιδιαιτερότητες κάθε εξατομικευμένης τοπικής αναπτυξιακής προσπάθειας.

Η σύγχρονη εμπειρία έχει δείξει ότι προτεραιότητα μιας τράπεζας, είναι η πρώτη επιλογή, καθώς ως επιχείρηση που επιζητεί το κέρδος, επιδιώκει τη διατήρηση της θέσης της και τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητά της. Το θέμα όμως είναι ότι η περιφέρεια δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τα προβλήματά της χωρίς την υποστήριξη του μοναδικού ενδιάμεσου φορέα μεταξύ αποταμιεύσεων και επένδυσης και φυσικά δεν έχει τη χρονική πολυτέλεια να περιμένει πότε θα εδραιωθεί ο ένας ή ο άλλος τραπεζικός οργανισμός στο παγκόσμιο ή στο διεθνές στερέωμα ώστε να ασχοληθεί με αυτή.

Ορισμένα από τα ερωτήματα γίνονται πιο έντονα αν εξεταστούν σε ένα γενικότερο επίπεδο αναφοράς. Έτσι είναι γεγονός ότι σε χώρες όπου μηχανισμός της αγοράς είναι ο

κύριος οδηγός της οικονομικής και περιφερειακής πολιτικής, οι τράπεζες συσσωρεύουν τα κεφάλαια στα κέντρα της οικονομικής δραστηριότητας επιδιώκοντας τη συνολική θεώρηση της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και ευημερίας και όχι τη χωρική προσέγγιση των μεγεθών.

Παράλληλα το χρηματοπιστωτικό σύστημα, ιδιαίτερα μετά τη συνθήκη του Maastricht, όπου θεσπίστηκαν ενιαίοι και συνολικοί κανόνες ανταγωνισμού κίνησης και απόδοσης των κεφαλαίων, ευνοούμενο από την παγκοσμιοποίηση οικονομίας και κεφαλαίου, δεν εμφανίζεται ικανό να υποστηρίξει οποιαδήποτε προσπάθεια τοπικής ανάπτυξης πολύ περισσότερο δε, παρουσιάζεται αδιάφορο να δημιουργήσει τις χρηματοδοτικές προϋποθέσεις της ανάπτυξης, αν δεν υπάρχουν εμφανή σημεία βέβαιης και διαρκούς κερδοφορίας.

Η διαπιστωμένη όμως ανάγκη για βιώσιμη, ενδογενή και ισόρροπη ανάπτυξη, προσανατολίζει σταθερά την αντίδραση της περιφέρειας, η οποία δρομολογεί τη δημιουργία και προώθηση αξιόπιστων εναλλακτικών θεσμών στα πλαίσια ενός αποκεντρωτικού συστήματος διαχείρισης της εξουσίας και της οικονομίας, κατεύθυνση προς την οποία δρα και η δραστηριοποίηση επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας στον τραπεζικό τομέα. Ο προσδιορισμός μιας συνεταιριστικής περιφερειακής τράπεζας με βάση τις αρχές και τις αξίες του συνεργατισμού διαφοροποιεί εξ αρχής τους στόχους και τις προϋποθέσεις λειτουργίας ενός τέτοιου πιστωτικού ιδρύματος.

Η λογική διάρθρωση μιας συνεταιριστικής επιχείρησης και στον τραπεζικό τομέα εμφανίζεται να πληροί τις προϋποθέσεις που οδηγούν στην τοπική ανάπτυξη.

Στην περίπτωση αυτή, οι χρηματοπιστωτικές λειτουργίες συγκροτούνται με τη συμμετοχή των τοπικών επιχειρηματιών τόσο στη συγκέντρωση όσο και στον προσανατολισμό και τη διάθεση των κεφαλαίων, σύμφωνα με τις πραγματικές ανάγκες που ορίζει η τοπική κοινωνία .

Η πλούσια διεθνής εμπειρία και πρακτική έχει δώσει αρκετά παραδείγματα τόσο για την αξιοπιστία όσο και για την επιτυχία τέτοιων εγχειρημάτων σε έναν νευραλγικό τομέα της οικονομίας, όπως είναι ο τραπεζικός τομέας.

3 Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

3.1 Θεωρητική προσέγγιση¹¹

3.1.1 Γενικά

Η περιφερειακή ανάλυση συνήθως δεν κάνει μνεία των χρηματοοικονομικών και νομισματικών μεταβλητών.¹² Εκτός από την ευρέως διαδεδομένη αντίληψη ότι το χρήμα δεν συνεισφέρει στην ερμηνεία των ανισοτήτων στα περιφερειακά εισοδήματα, υπάρχουν επιπλέον τρεις κύριοι παράγοντες που κατά τον Rodriguez-Fuentes (1996) εξηγούν την εν λόγω απουσία:

1. Η υιοθέτηση της - ορθόδοξης - υπόθεσης ότι το χρήμα και η νομισματική πολιτική δεν υπεισέρχονται στον προσδιορισμό του πραγματικού εισοδήματος, τουλάχιστον μακροπρόθεσμα. Επομένως αν - όπως προτείνει η ορθόδοξη νομισματική θεωρία - το χρήμα δεν διαδραματίζει ρόλο σε εθνικό επίπεδο, το ίδιο θα συμβαίνει και σε περιφερειακό επίπεδο.
2. Ένας άλλος λόγος είναι ότι οι περιφέρειες δεν διαθέτουν νομισματικά εργαλεία. Εάν μια περιφέρεια δεν μπορεί να εφαρμόσει τη δική της νομισματική πολιτική, τότε δεν υπάρχει θέμα προς μελέτη.
3. Ακόμα κι αν οι περιφέρειες διέθεταν νομισματική πολιτική, το γεγονός ότι αποτελούν ανοικτές αγορές με πλήρη κινητικότητα κεφαλαίου σημαίνει ότι δεν θα μπορούσαν να την εφαρμόσουν (η καμπύλη προσφοράς χρήματος θα ήταν οριζόντια σε κάποιο ύψος

¹¹ Το μεγαλύτερο τμήμα του κεφαλαίου αυτού στηρίζεται στην εργασία του C.J.Rodriguez-Fuentes *Credit availability and Regional development* για το 36ο Πανερωπαϊκό Συνέδριο του European Regional Science Association το 1996

¹² Τα περισσότερα υποδείγματα προσδιορισμού του περιφερειακού εισοδήματος (νεοκλασικά, σωρευτικής αιτιότητας, εισροών-εκροών, πολυτμηματικά) δεν περιλαμβάνουν το χρήμα και τις χρηματοοικονομικές μεταβλητές ως προσδιοριστικούς παράγοντες. Μόνη εξαίρεση αποτελούν τα οικονομετρικά μοντέλα ή τα μοντέλα εξαγωγικής βάσης, στα οποία ορισμένες εθνικές μεταβλητές θεωρούνται εξωγενείς και επηρεάζουν τον προσδιορισμό του περιφερειακού εισοδήματος.

επιτοκίου και επομένως ενδογενής). Αυτό άλλωστε υποστηρίζει η νομισματική θεωρία για τις μικρές και ανοικτές οικονομίες.

Για τους παραπάνω λόγους οι περιφερειολόγοι δεν περιλαμβάνουν το χρήμα ή άλλες νομισματικές μεταβλητές στις αναλύσεις τους και όταν το κάνουν τις θεωρούν εξωγενείς, προσδιοριζόμενες σε εθνικό επίπεδο (όπως την προσφορά χρήματος ή τα επιτόκια).

Συνεπώς το χρήμα και οι νομισματικές ροές θεωρούνται ως το αποτέλεσμα των περιφερειακών οικονομικών ανισοτήτων παρά ως παράγοντες που συμβάλλουν στη

διεύρυνσή τους. Αν και το περιφερειακό πρόβλημα δεν μπορεί να επιλυθεί με μέσα νομισματικής πολιτικής, εφόσον οι ρίζες του βρίσκονται σε άλλους διαρθρωτικούς παράγοντες, η σημασία των νομισματικών μεταβλητών ως ερμηνευτικών παραγόντων της διεύρυνσης των περιφερειακών ειδοσηματικών ανισοτήτων, έχει υποεκτιμηθεί, διότι τόσο το χρήμα όσο και τράπεζες συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη. Παρακάτω θα εξετασθεί η ουδετερότητα ή μη του τραπεζικού συστήματος στη διαδικασία της περιφερειακής ανάπτυξης. Ειδικότερα για τις περιφέρειες που έχουν φθάσει σε ένα συγκεκριμένο επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης, θα υποστηριχθεί ότι οι τράπεζες συμβάλλουν στην περιφερειακή ανάπτυξη ως κύριοι υπεύθυνοι της παροχής πίστης.

3.1.2 Οι τράπεζες ως χρηματοοικονομικοί διαμεσολαβητές: η ουδέτερη άποψη

Η νομισματική θεωρία φρονεί ότι το χρήμα δε συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη εφόσον το πραγματικό εισόδημα της οικονομίας εξαρτάται από πραγματικούς παράγοντες. Το χρήμα θεωρείται συνήθως ως ξεχωριστή μεταβλητή, η οποία απλώς προσδιορίζει το γενικό επίπεδο των τιμών. Από αυτή την άποψη, το χρήμα είναι ένα εργαλείο που βοηθά στην ευκολία και ταχύτητα των συναλλαγών. Η πραγματική οικονομία θα μπορούσε να λειτουργεί και χωρίς αυτό, αλλά λιγότερο γρήγορα και αποτελεσματικά. Το οικονομικό σύστημα μοιάζει να είναι διχοτομημένο ανάμεσα στην πραγματική και τη νομισματική πλευρά, με την πραγματική να είναι αυτή που απασχολεί την οικονομική ανάλυση.

Σε αυτό το πλαίσιο το τραπεζικό σύστημα δεν παίζει κανένα ενεργό ρόλο στην οικονομική μεγέθυνση. Το χρήμα είναι απλώς ένα μέσο πληρωμών που διευκολύνει τις συναλλαγές. Το επίπεδο των αποταμιεύσεων καθορίζεται από το ύψος του εισοδήματος και οι τράπεζες απλώς και μόνο τροφοδοτούν εναλλακτικές επενδυτικές τοποθετήσεις από τις διαθέσιμες αποταμιεύσεις. Σε περιφερειακό επίπεδο το τραπεζικό σύστημα διαδραματίζει ρόλο μόνο όταν αποτυγχάνει να κατανείμει ορθολογικά τις πιστώσεις ανάμεσα στις περιφέρειες. Και τούτο συμβαίνει μόνο όταν παρουσιάζονται δυσλειτουργίες και ατέλειες στις αγορές, όπως ατελής ή ασύμμετρη πληροφόρηση ή άλλου είδους φραγμοί που εμποδίζουν τις διαπεριφερειακές ροές (π.χ. συναλλακτικά κόστη). Ωστόσο, αν οι περιφερειακές χρηματοπιστωτικές αγορές λειτουργούν κανονικά θα υπάρχει πάντα ισορροπία των διαπεριφερειακών χρηματοοικονομικών ροών, γεγονός που ακυρώνει τη σημασία του χρήματος σε περιφερειακό επίπεδο. Γι αυτό υποστηρίζεται ότι οι περιφέρειες δεν αντιμετωπίζουν χρηματοδοτικά προβλήματα αφού δυνητικά απολαμβάνουν μια πλήρως ελαστική προσφορά πίστης (Borts 1968, Moore & Nagurney 1989).

Οι Roberts και Fishkind κατέληξαν σε τρεις κύριους παράγοντες που επηρεάζουν τις ροές πιστοδοτήσεων μεταξύ των περιφερειών:

- α. Η διαθεσιμότητα των πληροφοριών. Εφόσον η γνώση και η πληροφόρηση για τις οικονομικές συνθήκες εκτός περιφέρειας είναι διαθέσιμες έναντι κάποιου κόστους, αυτό το κόστος θα επιφέρει διαφοροποιήσεις μεταξύ των περιφερειακών χρηματοπιστωτικών αγορών (υψηλό κόστος αποδυναμώνει την πιθανότητα επικερδών ανταλλαγών μεταξύ περιφερειακών και εθνικών χρηματοοικονομικών αγορών). Οι πιο απομονωμένες περιφέρειες θα έχουν υψηλό κόστος πληροφόρησης με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν τις συνέπειες υποβάθμισης των χρηματοπιστωτικών τους αγορών.
- β. Η ανομοιογένεια των στοιχείων ενεργητικού ανάμεσα στις περιφέρειες, καθιστά δυσχερή τη σύγκριση των στοιχείων αυτών (ρευστότητα, χρόνος αποπληρωμής υποχρεώσεων, διαχείριση κινδύνων), με αποτέλεσμα τη διαφοροποίηση των χρηματοοικονομικών περιφερειακών αγορών.

γ. Οι παραπάνω διαπεριφερειακές διαφορές στην επιθυμητή ρευστότητα και τη διαχείριση κινδύνου μπορούν να επηρεάσουν τη διακύμανση επιτοκίου για προσφορά ή ζήτηση κεφαλαίων.

Οι More & Hill (1982) προσέθεσαν έναν επιπλέον παράγοντα: τα διαφορετικά κριτήρια που ισχύουν μεταξύ περιφερειών για τη διάκριση ανάμεσα σε μικρούς και μεγάλους δανειστές και δανειζόμενους. Θεώρησαν την περιφερειακή προσφορά πόρων καθοριζόμενη από μια πολλαπλασιαστική διαδικασία και συνεπώς περιοριζόμενη στην περιφερειακή έκταση καταθέσεων. Καθώς η ζήτηση για πόρους θεωρείται ότι λειτουργεί ανεξάρτητα από την περιφερειακή προσφορά, συμπεραίνεται ότι κάθε υπερβάλλουσα περιφερειακή ζήτηση θα μπορούσε να καλυφθεί από τις τράπεζες είτε εάν χορηγούσαν πιστώσεις περισσότερες από τις αποταμιεύσεις τους, είτε εάν αναζητούσαν πόρους από τις αγορές εκτός περιφέρειας (arbitrage). Ωστόσο αυτή η τελευταία «συναλλαγή» (arbitrage) θα ήταν ατελής αφού ορισμένα τοπικά τμήματα της αγοράς (μικρές επιχειρήσεις, νοικοκυριά και πιθανόν μερικές μικρές τοπικές τράπεζες) δεν θα είχαν πρόσβαση στις εθνικές αγορές λόγω έλλειψης πληροφόρησης.

Οι νεοκεϋνσιανοί¹³ προχώρησαν περισσότερο το ανωτέρω επιχείρημα υποστηρίζοντας ότι εξαιτίας των διαφοροποιήσεων μεταξύ των χρηματοπιστωτικών αγορών των περιφερειών οι τοπικές τράπεζες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην περιφερειακή ανάπτυξη, εφόσον έχουν πληρέστερη πληροφόρηση για τις επενδυτικές ευκαιρίες της περιφέρειας και επομένως μπορούν να τις παρακολουθούν με χαμηλότερο κόστος. Τέτοιοι παράγοντες δημιουργούν ισχυρούς δεσμούς μεταξύ των τοπικών επενδυτών και των τοπικών τραπεζών εξαιτίας της απροθυμίας των εθνικών χρηματοπιστωτικών οργανισμών να δανείζουν σε περιφερειακό επίπεδο.¹⁴

¹³Greenwald et al., 1993, Faini et al., 1993., Samolyk, 1994

¹⁴Ο Samolyk ανέπτυξε ένα εμπειρικό υπόδειγμα για να ελέγξει τη σχέση μεταξύ των τραπεζικών συνθηκών και της οικονομικής επίδοσης σε πολιτειακό επίπεδο στις ΗΠΑ και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι στις πολιτείες όπου το επίπεδο των τραπεζικών πιστώσεων ήταν χαμηλό ο τοπικός τραπεζικός τομέας ερμήνευε σε μεγαλύτερο βαθμό την αύξηση του πραγματικού εισοδήματος από τις πολιτείες στις οποίες υπήρχε υγιής και εύρωστος τραπεζικός τομέας.

Samolyk, K.A. (1994) Banking conditions and regional economic performance, *Journal of Monetary Economics*, Vol.34 pp 259-278

Σύμφωνα με την νεοκεϋνσιανή βιβλιογραφία περί παροχής πίστης, οι τράπεζες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο καθώς οι ενδεχόμενες ασυμμετρίες στις πιστωτικές αγορές δίνουν στις τοπικές τράπεζες συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με τις άλλες.

Ωστόσο τι συμβαίνει όταν αρθούν αυτές οι ασυμμετρίες; Χρειάζεται πάντα μια ατέλεια των αγορών για να διαδραματίσουν οι τράπεζες ρόλο στην περιφερειακή ανάπτυξη; Σύμφωνα με άλλες σχολές οικονομικής σκέψης η απάντηση είναι όχι, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

3.1.3 Οι τράπεζες ως προμηθευτές πίστης: η μη ουδέτερη άποψη.

Η Μετακεϋνσιανή Νομισματική θεωρία θεωρεί το χρήμα ως ουσιώδες στοιχείο της οικονομικής εξέλιξης (Dow, 1993) και δεν χαράσσει διαχωριστικές γραμμές μεταξύ πραγματικής και νομισματικής πλευράς της οικονομίας. Το χρήμα δεν αποτελεί εξωγενή μεταβλητή, δηλαδή δεν εισέρχεται στο σύστημα ως μάννα εξ ουρανού. Για τους μετακεϋνσιανούς το χρήμα καθοδηγείται από την πίστη (credit-driven) και καθορίζεται από τη ζήτηση (demand determined)¹⁵ και εισέρχεται στο σύστημα μέσω δύο οδών:

- ☞ είτε μέσω μιας διαδικασίας δημιουργίας εισοδήματος,
- ☞ είτε μέσω μιας διαδικασίας μεταβολών χαρτοφυλακίου

Στη δεύτερη περίπτωση εισέρχεται στο σύστημα μέσω δημοσιονομικών και λειτουργιών ανοικτής αγοράς που καθορίζονται από τις νομισματικές αρχές και επομένως μπορεί να θεωρηθεί ως εξωγενής μεταβλητή. Στην πρώτη περίπτωση το χρήμα εμφανίζεται στην αρχή της παραγωγικής διαδικασίας αφού πρέπει να χρηματοδοτηθούν η αγορά των εισροών και η παραγωγή πριν πωληθούν τα προϊόντα. Το χρήμα και ειδικότερα η πίστη γεφυρώνει το χάσμα που προκύπτει στην παραγωγική διαδικασία και είναι, επομένως, σημαντικός παράγοντας της οικονομικής εξέλιξης. Το χορηγούμενο χρήμα (credit-money) είναι αυτό που καθιστά εφικτή την επένδυση και όχι αυτό που καθορίζει το γενικό επίπεδο των τιμών. Οι τράπεζες ευθύνονται για την παροχή πίστης πριν την έναρξη της παραγωγής, οι τράπεζες δημιουργούν πίστη και προφανώς, δεν ασχολούνται

απλώς με τη διανομή των αποταμιευτικών πόρων μεταξύ των δανειζομένων. Άρα, οι τράπεζες δεν είναι απλοί διαμεσολαβητές που διανέμουν ένα προκαθορισμένο ποσό αποταμίευσης μεταξύ εναλλακτικών χρήσεων, αλλά ενεργοί παράγοντες της οικονομικής ανάπτυξης που χρηματοδοτώντας τις επενδύσεις βάζουν σε λειτουργία τους αχρησιμοποίητους πόρους.

Σε περιφερειακό επίπεδο οι τράπεζες διαδραματίζουν τον ίδιο ρόλο όπως και σε εθνικό.

Παρέχουν πίστη ώστε να αυξηθούν οι περιφερειακές επενδύσεις.

Η κύρια διαφορά μεταξύ Νεοκεϋνσιανών και Μετακεϋνσιανών έγκειται στο ότι η μετακεϋνσιανή ανάλυση δεν περιορίζεται στην προσφορά αλλά λαμβάνει υπόψη και τη ζήτηση των περιφερειακών χρηματοπιστωτικών αγορών. Η νεοκεϋνσιανή θεωρία ασχολείται, κυρίως, με το πώς η ατελής πληροφόρηση τμηματοποιεί τις περιφερειακές αγορές, καθιστώντας δυσχερέστερη την προσφορά πόρων από μη-τοπικά πιστωτικά ιδρύματα. Οι μετακεϋνσιανοί υποστηρίζουν ότι η αναλογία πιστοδοτήσεων μπορεί να ερμηνευτεί από παράγοντες ζήτησης στο βαθμό που το ποσό των περιφερειακών χορηγήσεων είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης προσφοράς και ζήτησης, καθώς και οι δύο παράγοντες επηρεάζονται από τις μεταβολές στις προτιμήσεις ρευστότητας. Η πλήρης κατανόηση της διαδικασίας δημιουργίας περιφερειακής πίστης προϋποθέτει την ανάλυση τόσο της προσφοράς όσο και της ζήτησης. Η χορήγηση πιστώσεων αποτελεί πολυαιτιώδη σχέση, όπου επιδρούν και άλλοι - πλην των οικονομικών - παράγοντες.

Η περιφερειακή προσφορά πίστης επηρεάζεται - σύμφωνα με τη Μετακεϋνσιανή θεωρία - από την περιφερειακή προτίμηση ρευστότητας και το επίπεδο τραπεζικής ανάπτυξης. Το επίπεδο αυτό καθορίζει τη δυνατότητα των τραπεζών να χορηγούν πιστώσεις πέραν της καταθετικής τους βάσης - περιφερειακής ή εθνικής. Το στάδιο τραπεζικής ανάπτυξης καθορίζει το βαθμό της ενδογενούς προσφοράς χρήματος. Όσο πιο χαμηλό είναι αυτό το στάδιο τόσο πιο ακριβές είναι το νομισματικό πολλαπλασιαστικό μοντέλο. Αυτό υπονοεί ότι περιφέρειες με χαμηλής ανάπτυξης τραπεζικά συστήματα θα είναι περισσότερο εξαρτημένες από τους ρυθμούς αποταμίευσης. Επίσης υπονοείται ότι οι περιορισμοί στην

¹⁵Rousseas 1986, Moore 1988, Wray 1990, Arestis 1992, Davidson 1994)

πιστωτική επέκταση, εξαρτώμενοι από το βαθμό ανάπτυξης του τραπεζικού συστήματος, είναι δυνατόν να μεταβάλλονται μαζί με τη σχετική νομισματική θεωρία.

Επίσης, σύμφωνα με τους Μετακενσιανούς οι προτιμήσεις ρευστότητας επηρεάζουν την περιφερειακή προσφορά (δανειστές, τράπεζες) και τη ζήτηση για χορηγήσεις (δανειζόμενοι). Από τραπεζική άποψη οι προτιμήσεις ρευστότητας επηρεάζουν την προθυμία των τραπεζών να δανείζουν στην περιφέρεια, όταν ο αναμενόμενος κίνδυνος είναι υψηλότερος ή η εκτίμησή του είναι πιο δύσκολο να υπολογισθεί.

Οι προτιμήσεις ρευστότητας δεν επηρεάζουν μόνο τη συμπεριφορά του δανειστή αλλά και του αποταμιευτή. Για παράδειγμα, υψηλές προτιμήσεις ρευστότητας θα στρέψουν τους αποταμιευτές σε ασφαλέστερες και άμεσα ρευστοποιήσιμες τοποθετήσεις. Αν τέτοιου είδους τοποθετήσεις δεν είναι διαθέσιμες εντός της περιφέρειας, τότε αύξηση στις προτιμήσεις ρευστότητας μπορεί να οδηγήσει σε εκροή πόρων προς τις κεντρικές περιφέρειες. Κατά πόσο αυτή η εκροή θα επιδράσει στη διαθεσιμότητα πιστώσεων στην περιφέρεια εξαρτάται από:

- ☞ τη δυνατότητα του τραπεζικού τομέα να επεκτείνει την πιστωτική του ικανότητα πέραν της περιφερειακής καταθετικής του βάσης.
- ☞ την επίδραση που θα έχουν οι περιφερειακές εκροές στις προτιμήσεις ρευστότητας των τραπεζών.

Όσον αφορά στη ζήτηση, δυσμενείς προσδοκίες για την περιφερειακή οικονομία (υψηλή προτίμηση ρευστότητας) θα μείωνε την περιφερειακή ζήτηση για χρηματοδοτήσεις στο βαθμό που οι επενδυτές είναι λιγότερο πρόθυμοι να χρεωθούν.

Αντίθετα, θετικές προοπτικές μπορεί να τονώσουν την περιφερειακή ζήτηση για πιστώσεις και στο βαθμό που το τραπεζικό σύστημα

- (α) συμμερίζεται την αισιοδοξία αυτή και,
- (β) μπορεί να επεκτείνει την πιστωτική του βάση πέραν της καταθετικής του (παράγοντας που εξαρτάται από το βαθμό ανάπτυξής του) θα οδηγήσει σε αύξηση της περιφερειακής προσφοράς πιστώσεων.

Αυτή η αλληλεξάρτηση μεταξύ προσφοράς και ζήτησης πιστώσεων καθιστά δυσχερή την εξακρίβωση της ύπαρξης πιστωτικού κενού (credit gap). Μερικοί μελετητές προσπάθησαν να προσεγγίσουν το θέμα σε όρους φθινουσών μακροχρόνια μεριδίων πιστοδοτήσεων σε απομακρυσμένες περιφέρειες και δεν βρήκαν σαφή ένδειξη για τα ανωτέρω αναφερθέντα. Ο Porteous, για παράδειγμα, εξέτασε εμπειρικά δεδομένα από Αυστραλία (1950-84) και Καναδά (1975-90) και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν καταδεικνύεται συστηματική διάκριση μεταξύ των περιφερειών από τις τράπεζες εθνικού βελγνεκούς σε όρους μακροπρόθεσμων μεριδίων χορηγήσεων.¹⁶

Βέβαια οι Μετακενσιανοί δεν υποστηρίζουν ότι μακροχρόνια θα υπάρξει φθίνουσα τάση στα πιστωτικά μερίδια των απομακρυσμένων περιφερειών. (peripheral regions). Μάλλον θεωρούν ότι σε αυτές τις περιφέρειες, η δημιουργία πίστης είναι μια ασταθής διαδικασία σε σχέση με τις ανεπτυγμένες περιφέρειες. Ο τρόπος λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος υποθάλλει τέτοια αστάθεια, αφού η πιστωτική επέκταση κατά τη διάρκεια ανόδου του οικονομικού κύκλου τροφοδοτεί τόσο την επέκταση όσο και την ύφεση όταν καταπίπτει η πίστη.¹⁷ Εφόσον το χρήμα καθορίζεται από τις πιστοδοτήσεις (credit driven), και η πίστη δημιουργεί τις καταθέσεις και όχι αντίστροφα, το πρόβλημα δεν περιορίζεται πλέον στο εάν οι τράπεζες δανείζουν στην περιφέρεια περισσότερο από όσο δανείζονται από αυτήν.

Το θέμα δεν είναι το πώς ένα καθορισμένο ποσό πιστώσεων κατανέμεται μεταξύ των περιφερειών, αλλά το πώς (και εάν) η πίστη δημιουργείται σε περιφερειακό επίπεδο. Προφανώς πρέπει να υπάρχει κάποια σχέση μεταξύ καταθέσεων, χορηγήσεων, προσφοράς χρήματος και εισοδήματος κατά τη διάρκεια των κύκλων της οικονομίας.

Για παράδειγμα, οι χρηματοδοτήσεις θα αυξάνονται κατά τη φάση ανόδου της οικονομίας εξαιτίας των θετικών προσδοκιών που θα αναμένουν δανειστές και δανειζόμενοι. Οι καταθέσεις θα εξαρτώνται από την αναλογία των πιστώσεων που θα διαρρέουν εκτός περιφέρειας υπό μορφή εμπορίου και άλλων πληρωμών.

¹⁶ Porteous R.B., (1993) *The spatial dimensions of intermediary behaviour*, Yale Univ.

¹⁷ Dow S.C., *Money and the economic process*, Edward Elgar, 1993 England, Minsky H.P., *Inflation, Recession and Economic Policy*, Wheastheaf, 1982 Brighton

Η τιμή του λόγου χορηγήσεις /καταθέσεις αναμένεται υψηλή κατά τις φάσεις επέκτασης στις περιφερειακές οικονομίες. Κατά τη διάρκεια των υφέσεων όμως η προσφορά και ζήτηση για πιστοδοτήσεις θα είναι χαμηλή λόγω της υψηλής προτίμησης ρευστότητας από την πλευρά των επενδυτών και των δανειστών. Ωστόσο κάποιο πιστωτικό κενό θα συνεχίσει να υφίσταται εξαιτίας της αναγκαιότητας να χρηματοδοτηθεί η τρέχουσα παραγωγή (και όχι νέες επενδύσεις). Ταυτόχρονα, υψηλή προτίμηση ρευστότητας μπορεί να οδηγήσει σε εκροές αν εκτός περιφέρειας προσφέρονται ελκυστικότερες μορφές τοποθετήσεων. Δεν είναι δυνατόν να προβλεφθεί η αναλογία πιστώσεων/καταθέσεων κατά τη φάση αυτή γιατί οι προσδιοριστικοί παράγοντες (ζήτηση χρηματοδοτήσεων, προσφορά πιστώσεων, χρηματικές εκροές, μεταβολές στην προτίμηση ρευστότητας) δεν μπορούν να εκτιμηθούν ποσοτικά ή μπορούν να μεταβληθούν μέσω θεσμικών ρυθμίσεων.

Εν κατακλείδι, υποστηρίζεται ότι το χρηματοοικονομικό πρόβλημα ορισμένων περιφερειών μπορεί να έγκειται σε αστάθεια χρηματοδοτικής διαθεσιμότητας αλλά όχι σε μακροχρόνια αρνητική διάρθρωση των μεριδίων πιστοδοτήσεων. Η αστάθεια αυτή μπορεί να οφείλεται σε μεγαλύτερες μεταβολές των προτιμήσεων ρευστότητας σε ορισμένες περιφέρειες κατά τη διάρκεια των μακροχρονίων κυμάτων της οικονομίας.

3.1.4 Συνοπτική θεώρηση

Για πολλούς οικονομολόγους οι χρηματοδοτικοί παράγοντες δεν παίζουν κανένα ρόλο στην περιφερειακή ανάπτυξη. Εφόσον οι περιφέρειες είναι μικρές και ανοικτές οικονομίες αντιμετωπίζουν οριζόντια προσφορά χρηματοδοτήσεων εντός των εθνικών ορίων, αφού υπάρχει σχεδόν τέλεια διαπεριφερειακή κινητικότητα κεφαλαίων. Επομένως, χρηματοοικονομικοί πόροι θα κινηθούν προς τις περιφέρειες εκείνες που είναι πρόθυμες να καταβάλουν υψηλότερα επιτόκια ενώ οι υπόλοιπες θα παρουσιάσουν εκροές πόρων.

Σύμφωνα με την άποψη αυτή το τραπεζικό σύστημα δεν συμβάλλει στην περιφερειακή ανάπτυξη αφού απλώς κατανέμει τους περιορισμένους πόρους μεταξύ των περιφερειών. Το θεωρητικό τούτο πλαίσιο περιορίζει τη συμβολή του τραπεζικού συστήματος στην ανάπτυξη των περιφερειών μόνο όσον αφορά την άμεση επίδρασή του στην απασχόληση ή το εισόδημα. Ωστόσο αναγνωρίζεται ότι το τραπεζικό σύστημα ενδέχεται να μην είναι ουδέτερο όταν παρουσιάζονται ατέλειες στην αγορά, όπως ατελής ή ασύμμετρη πληροφόρηση, που μπορεί να σταματήσει τις διαπεριφερειακές χρηματοοικονομικές ροές.

Κατά άλλους ερευνητές (Chick & Dow, 1988), οι τράπεζες δεν συμπεριφέρονται ως απλοί διαμεσολαβητές, αφού είναι υπεύθυνες για την δημιουργία / προμήθεια της πίστης και όχι μόνο για τη διανομή της. Ειδικότερα οι τράπεζες μπορούν να επηρεάσουν την περιφερειακή ανάπτυξη μέσω ενός σχεδίου περιφερειακής πιστωτικής διαθεσιμότητας, η οποία μπορεί να είναι ασταθής στις περιφέρειες με χαμηλότερο εισόδημα.

4 Η ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

4.1 Ιστορική Αναδρομή

4.1.1 Εξέλιξη του Τραπεζικού Συστήματος

Οι ρίζες του Τραπεζικού Συστήματος, ιστορικά, ανάγονται στον 16ο αιώνα και, ουσιαστικά, συμπίπτουν με τη συγκέντρωση εμπορικής και οικονομικής δύναμης στις Ιταλικές εμπορικές πόλεις.

Αρχικά, οι τραπεζίτες¹⁸ ήταν έμποροι χρήματος, χρυσοχόοι και αργυραμοιβοί και ο ρόλος τους στην οικονομία υπήρξε αποφασιστικός λόγω της μεγάλης ποικιλίας των νομισμάτων που κυκλοφορούσαν και του συχνού φαινομένου παραχάραξής τους. Αποδέχονταν, ως κατάθεση, πολύτιμα μέταλλα και νομίσματα, έναντι απόδειξης και, η αμοιβή τους για την υπηρεσία που προσέφεραν ήταν τα φύλακτρα. Οι έμποροι άρχισαν να χρησιμοποιούν στις συναλλαγές τους αυτές τις αποδείξεις ως μέσα πληρωμής ή υπόσχεσης αμοιβής. Ως ένα βαθμό, λοιπόν, η δραστηριότητα των χρυσοχόων και αργυραμοιβών, εξασφάλιζε την ομαλή λειτουργία της οικονομικής δραστηριότητας και των συναλλαγών.

Σταδιακά οι τραπεζίτες διαπιστώνουν, ότι δεν χρειάζεται να κρατούν ολόκληρο το ποσό της κατάθεσης. Έτσι, αφενός διατηρούν μικρό μόνο μέρος της κατάθεσης και το υπόλοιπο το δανείζουν έναντι αμοιβής και αφετέρου εκδίδουν δικά τους τραπεζογραμμάτια έναντι των καταθέσεων του κοινού και των εμπόρων.

Καθώς διευρύνεται η εμβέλεια της δραστηριότητάς τους, αυξάνει ο όγκος των συναλλαγών και των κεφαλαίων που χρησιμοποιούν. Τον 17ο αιώνα εμφανίζονται, στην Κεντρική και Δυτική Ευρώπη μεγάλες ιδιωτικές τοπικές τράπεζες και αναπτύσσονται οικονομικές δραστηριότητες, όπως η αξιοποίηση μεγάλων εκτάσεων γης, ο εφοπλισμός

¹⁸ Μαρματάκης Νικ.: «Θεωρητική Οικονομική», Αθήνα 1977

και το μεγαλεμπόριο, που ευνόησαν την περαιτέρω συγκέντρωση χρηματικών κεφαλαίων.

Καθώς οι δραστηριότητες που αναλαμβάνουν αφορούν, όλο και περισσότερο, περιφερειακές, εθνικές ή διεθνείς εργασίες, σταδιακά μετατρέπονται από οικογενειακές τράπεζες μεγάλου μεγέθους και τοπικού ενδιαφέροντος, σε τράπεζες με τη μορφή κεφαλαιουχικών ανωνύμων εταιρειών. Δημιουργείται, έτσι, η ανάγκη ύπαρξης κεντρικών τραπεζών, αρχικά ως συντονιστικών «τραπεζών των τραπεζιτών».

Με τη διαμόρφωση, όμως, των σύγχρονων εθνικών κρατών, οι κεντρικές τράπεζες θεσμοθετούνται ως όργανο ελέγχου και εποπτείας του τραπεζικού συστήματος, για την προστασία των τραπεζών και των συναλλασομένων με αυτές από τη μιά, αλλά και άσκησης ενεργού νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής από την άλλη. Παράλληλα, σε κάθε χώρα, θεσπίζεται ειδικό νομοθετικό πλαίσιο για την ανάπτυξη της τραπεζικής δραστηριότητας.

4.1.2 Το κοινωνικο-οικονομικό πλαίσιο εμφάνισης της Συνεταιριστικής Πίστης¹⁹

Με μεγάλη καθυστέρηση, εμφανίζεται στα μέσα του 19ου αιώνα στην ηπειρωτική Ευρώπη η συνεταιριστική πίστη, με τη μορφή πιστωτικών συναιτερισμών.

Η Ευρώπη βρίσκεται στο αποκορύφωμα της βιομηχανικής επανάστασης, η οποία με πηγή ενέργειας τον άνθρακα, βασίζεται στο χάλυβα, στην ανάπτυξη των σιδηροδρόμων, στη βαριά βιομηχανία και στην κλωστοϋφαντουργία. Κύρια αποτελέσματα της έντονης βιομηχανικής δραστηριότητας ήταν, η εμφάνιση μεγάλων βιομηχανικών συγκροτημάτων και μεγάλων αστικών πυκνοκατοικημένων κέντρων. Καθώς η οικονομική δραστηριότητα μετατοπίζεται, από τους μικροπαραγωγούς στους ιδιοκτήτες των μηχανημάτων παραγωγής και στις λίγες βιομηχανικές μονάδες, που απαιτούν λιγότερα εργατικά χέρια χωρίς ιδιαίτερη εξειδίκευση, πρωτοφανής ανεργία πλήττει την παραδοσιακή βιοτεχνία. Η μεγάλη προσφορά εργασίας, δημιουργεί μια εξαθλιωμένη εργατική τάξη, χωρίς καμμία κοινωνική προστασία. Οσοι έβρισκαν δουλειά, αντιμετώπιζαν εξαιρετικά δύσκολες

¹⁹ Περισσότερα για το θέμα βλ. :

Παπαγεωργίου Κων/νος: «Συνεταιριστική Οικονομία». Πανεπιστημιακές Παραδόσεις Γ.Π.Α 1997, και «Το Συνεταιριστικό Τραπεζικό Σύστημα στην Ευρώπη και στην Ελλάδα» Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Δ/ση ΧΧΙΙΙ, 1995

συνθήκες εργασίας, με ασήμαντη αμοιβή, η οποία όχι μόνον δεν άφηνε κανένα περιθώριο αποταμίευσης αλλά μετά βίας επαρκούσε για την εξασφάλιση των βασικών ειδών διατροφής.

Την ίδια χρονική περίοδο, η Ευρώπη έρχεται αντιμέτωπη με τα αποτελέσματα που προκάλεσε η ολοκληρωτική καταστροφή της γεωργικής παραγωγής το 1846. Έτσι:

- Προκαλείται μαζικό κύμα μετανάστευσης αγροτικών και αστικών πληθυσμών από την Κεντρική Ευρώπη και την Ιρλανδία προς τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής
- Με την ανάπτυξη των μεταφορών αυξάνεται σημαντικά η εισαγωγή αγροτικών προϊόντων από τις Ηνωμένες Πολιτείες, γεγονός που οδηγεί στην πτώση των αγροτικών τιμών στα προϊόντα φυτικής παραγωγής, στην μείωση της αγοραστικής δύναμης των Ευρωπαίων αγροτών και στη στροφή των περισσότερων μικροπαραγωγών στην κτηνοτροφία
- Η κρίση στο γεωργικό τομέα εντείνεται καθώς δημιουργούνται πλεονάσματα στο γαλακτοπαραγωγικό και κρεοπαραγωγικό τομέα

Παράλληλα, οι τράπεζες που είχαν αρχίσει να αναπτύσσονται, στρέφονται αποκλειστικά προς τις επιχειρήσεις, και τη χρηματοδότηση των οικονομικών αναγκών που συνδέονται με τη βιομηχανική επανάσταση, τη θεμελίωση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής και το διεθνές εμπόριο. Έτσι, οι εξαθλιωμένοι αγρότες, οι μικροέμποροι και οι βιοτέχνες των πόλεων, στην προσπάθειά τους να καλύψουν τόσο τις ανάγκες διαβίωσης, όσο και να διευκολύνουν τις οικονομικές τους δραστηριότητες, βρίσκονται αντιμέτωποι με τοκογλύφους και δυσβάσταχτους όρους δανεισμού.

4.1.3 Η εμφάνιση των πρώτων πιστωτικών συνεταιρισμών στη Γερμανία

Σε ένα τέτοιο κοινωνικο-οικονομικό περιβάλλον, εμφανίζονται ταυτόχρονα στη Γερμανία, οι πρώτες προσπάθειες να αντιμετωπιστούν, αφενός, ο αποκλεισμός της εργατικής και της αγροτικής τάξης από το επίσημο τραπεζικό σύστημα και, αφετέρου, τα προβλήματα που η οικονομική συγκυρία προκαλούσε στο μεγαλύτερο και πλέον ευαίσθητο, τμήμα της κοινωνίας.

Η πρώτη προσπάθεια, είχε ως πρωτεργάτη τον Hermann Schultze-Delitzsch, εμπνευστή της λειτουργίας των αστικών πιστωτικών συνεταιρισμών των βιοτεχνών, που ονομάστηκαν λαϊκές τράπεζες. Ήταν πιστωτικοί συνεταιρισμοί, προσανατολισμένοι κυρίως στη χρηματοδότηση επιχειρήσεων της μικρής και μεσαίας αστικής τάξης, οι οποίες με όπλο τις βασικές συνεταιριστικές αρχές της δημοκρατικής διαχείρισης, της αλληλέγγυας ευθύνης και της αυτοβοήθειας επεδίωκαν την ανάπτυξή τους.

Η δανειοδότηση κάλυπτε μόνο τις παραγωγικές ανάγκες των μελών του συνεταιρισμού.

Όπως είναι φυσικό, ο χαρακτήρας του μέλους που ζητούσε το δάνειο ήταν και το ασφαλέστερο κριτήριο για την έγκριση του δανείου, καθώς οποιαδήποτε άλλη απαίτηση για εγγυήσεις της πίστωσης θα ήταν εκτός πραγματικότητας, και δεν θα εξυπηρετούσε τους σκοπούς της ίδρυσης μιας τέτοιας μορφής πιστωτικού ιδρύματος.

Η τοποθέτηση των αποταμιεύσεων των μελών σε τακτά χρονικά διαστήματα στο συνεταιρισμό εξυπηρετούσε την ενίσχυση του συνεταιρικού κεφαλαίου και συνεπώς, την αύξηση του ποσού που θα διαχειριζόταν για την ικανοποίηση των δανειακών αναγκών.

Τα μέλη ενθαρρύνονταν να συμμετέχουν ενεργά στη διοίκηση του συνεταιρισμού, κυρίαρχη αρχή του οποίου ήταν η γενική συνέλευση, στην οποία οι αποφάσεις λαμβάνονταν με την αρχή «ένα μέλος – μια ψήφος».

Η εξάπλωση των συνεταιρισμών τύπου Schultze-Delitzsch, ήταν ταχύτατη, ώστε μόλις δέκα χρόνια μετά την πρώτη προσπάθεια του εμπνευστή τους και το έτος 1859 συγκλήθηκε το πρώτο συνέδριο. Το 1882 στη Γερμανία υπήρχαν περισσότεροι από 3.000 πιστωτικοί συνεταιρισμοί τύπου Schultze-Delitzsch.²⁰

Η δεύτερη προσπάθεια, με εμπνευστή τον Friedrich Raiffeisen, οδήγησε στη δημιουργία των πιστωτικών συνεταιρισμών των γεωργών. Με βασικές αρχές την απεριόριστη αλληλέγγυο ευθύνη και τη δημοκρατική αυτοδιοίκηση και με σύμμαχο στην προσπάθεια την ευρύτατη διάδοση των συνεταιρισμών Schultze-Delitzsch, τέθηκαν οι βάσεις για την εξάπλωση του θεσμού στο γεωργικό χώρο. Έτσι, το 1872, ιδρύεται η πρώτη ένωση γεωργικών πιστωτικών συνεταιρισμών και το 1876, ο Raiffeisen ίδρυσε το Κεντρικό

²⁰ C. Ferguson and D. McKillop 1997

Γεωργικό Ταμείο - πρόδρομο της Γερμανικής Τράπεζας Raiffeisen - με σκοπό να λειτουργήσει ως κεντρικός τραπεζικός οργανισμός για την επίβλεψη και τον έλεγχο των τοπικών πιστωτικών συνεταιρισμών. Το 1988, υπήρχαν 425 γερμανικοί γεωργικοί πιστωτικοί συνεταιρισμοί²¹.

Στο βαθμό που οι δύο αυτές προσπάθειες βασίζονταν στις ίδιες συνεταιριστικές αρχές και αξίες, αλλά απευθύνονταν σε διαφορετικές κοινωνικές ομάδες και κάλυπταν διαφορετικές παραγωγικές συνθήκες, οι κανόνες που ακολούθησαν, παρουσιάζουν ομοιότητες και διαφορές.²² Έτσι και στις δύο κατηγορίες συνεταιρισμών, κάθε συνεταίρος έχει μία μερίδα και μία ψήφο και ισχύει η αλληλέγγυος ευθύνη. Οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί τύπου Raiffeissen, έχουν σχετικά μικρή κεφαλαιακή βάση (μικρές συνεταιρικές μερίδες), χορηγούν μεσο-μακροπρόθεσμα δάνεια μόνο σε συνεταίρους, δραστηριοποιούνται σε αυστηρά καθορισμένη γεωγραφικά περιοχή, το πλεόνασμα χρησιμοποιείται για τη δημιουργία αποθεματικών παρά για τη διανομή στους συνεταίρους και η αλληλέγγυος ευθύνη είναι μεγαλύτερο πολλαπλάσιο της συνεταιριστικής μερίδας σε σύγκριση με τους αστικούς συνεταιρισμούς. Αντίθετα οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί τύπου Schulze-Delitzsch, απευθύνονται σε μια μεγάλη και οικονομικά διαφοροποιημένη περιοχή, έχουν σημαντικό εταιρικό κεφάλαιο (μεγάλες συνεταιρικές μερίδες), χορηγούν βραχυπρόθεσμα δάνεια και επιλέγουν τη διανομή των πλεοανασμάτων στους συνεταίρους παρά τη δημιουργία αποθεματικών.

Ακόμη και σήμερα, σε κάποιο βαθμό, είναι διακριτές οι διαφορές μεταξύ των δύο τύπων:

Οι συνεταιριστικές τράπεζες τύπου Raiffeissen είναι περισσότερο αποκεντρωμένες, μικρότερες σε μέγεθος και μεγάλες σε αριθμό, ενώ οι συνεταιριστικές τράπεζες τύπου Schultze-Delitzsch, είναι περισσότερο συγκεντρωμένες και μεγαλύτερες σε μέγεθος.

4.1.4 Η εξάπλωση της συνεταιριστικής πίστης στην Ευρώπη

²¹ C. Ferguson and D. McKillop 1997

²² Παπαγεωργίου Κων/νος, 1997,

C. Ferguson and D. McKillop, 1997 και

Γοργογιάννης Ιωάννης, «Συνεταιριστικές τράπεζες στην Ευρώπη», Δελτίο Ε.Ε.Τ., Σεπτέμβριος 1996

Η φήμη των γερμανικών πιστωτικών συνεταιρισμών δεν άργησε να ξεπεράσει τα σύνορα της χώρας. Η επιτυχής λειτουργία του καινοτόμου θεσμού λειτούργησε θετικά στην μεταλαμπάδευση των ιδεωδών του συνεταιριστικού κινήματος και στην υπόλοιπη Ευρώπη και βοήθησε στην εδραίωση του πιστωτικού συνεταιριστικού κινήματος.

Στην Ιταλία, το θεσμό εισήγαγε ο Luigi Luzzati, οποίος, έχοντας ζήσει από κοντά την ανάπτυξη των πιστωτικών συνεταιρισμών τύπου Schulze-Delitzsch, προσπάθησε να προωθήσει την οργάνωση των λαϊκών τραπεζών στην Ιταλία. Στην προσπάθειά του αυτή υιοθέτησε τις περισσότερες αρχές λειτουργίας των γερμανικών λαϊκών τραπεζών, με βασικότερη από όλες την αρχή της περιορισμένης ευθύνης εκ μέρους των συνεταιριτών. Με την πάροδο του χρόνου, καθώς ο αριθμός των τραπεζών και οι λειτουργίες που προσέφεραν πολλαπλασιάζονταν, οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί μετατράπηκαν σε πιστωτικά ιδρύματα πολλαπλού σκοπού. Έως το 1909, η Λαϊκή Τράπεζα του Μιλάνου ήταν το μεγαλύτερο πιστωτικό ίδρυμα της Ιταλίας και λειτούργησε ως πρότυπο για έναν μεγάλο αριθμό παρόμοιων προσπαθειών. Το θεσμό των αγροτικών πιστωτικών συνεταιρισμών εισήγαγε ο Leone Wollemborg και έως το 1913 λειτουργούσαν στις Ιταλικές αγροτικές περιοχές πάνω από 2.000 πιστωτικοί συνεταιρισμοί.

Στην Αυστρία, ο πρώτος αστικός πιστωτικός συνεταιρισμός ιδρύθηκε το 1858 και μέχρι το 1913 λειτουργούσαν πάνω από 3.500 πιστωτικοί συνεταιρισμοί τύπου Schulze-Delitzsch. Παράλληλα, από το 1886, λειτουργούσε και ο πρώτος αγροτικός πιστωτικός συνεταιρισμός. Έως το 1912, ο αριθμός των πιστωτικών συνεταιρισμών τύπου Raiffeisen έφτασε τις 8.000.

Το σύγχρονο συνεταιριστικό κίνημα στην ευρώπη, αναπτύχθηκε και άκμασε κάτω από συγκεκριμένες ιστορικές συνθήκες. Τα ιδιαίτερα προβλήματα που αντιμετώπιζε η κοινωνία τον προηγούμενο αιώνα, αλλά και η παρουσία «φωτισμένων» πρωτοπόρων ανθρώπων, έδωσαν τη δυνατότητα στα χαμηλά και μεσαία στρώματα της κοινωνίας, να αντιδράσουν και να πάρουν τις τύχες τους στα χέρια τους. Με όπλο την ισχύ που τους

έδινε η ένωση των δυνάμεών τους, μετέτρεψαν τη μικρή οικονομική τους επιφάνεια, που μέχρι τότε φάνταζε ως μειονέκτημα και εμπόδιζε, όχι μόνον την ανάπτυξή τους, αλλά σε πολλές περιπτώσεις την ίδια τους την ύπαρξη, στο κλειδί που θα τους άνοιγε την πόρτα στην οικονομική ζωή, που θα τους έβγαζε από το αδιέξοδο του κοινωνικού αποκλεισμού. Διαμορφώθηκαν έτσι, οι αρχές και αξίες ενός κινήματος, που συνεχίζει ακόμη και σήμερα να παρέχει τις υπηρεσίες του, σε αυτούς που αισθάνονται την ανάγκη, να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες που τους παρέχει μια τέτοιας μορφής οργάνωση της κοινωνικοοικονομικής τους ζωής.

Από τους «Δίκαιους σκαπανείς της Rochdale»²³ και τους απλούς κανόνες που συμπεριέλαβαν στο καταστατικό λειτουργίας του καταναλωτικού τους συνεταιρισμού, τις πρωτοπόρες ιδέες του Schulze-Delitzsch και του Raiffeisen, το συνεταιριστικό ιδεώδες εξαπλώθηκε στην υπόλοιπη Ευρώπη και, σταδιακά, σε όλο τον υπόλοιπο κόσμο. Η διατήρηση βασικών απλών αρχών και αξιών στην πορεία του χρόνου και η εξέλιξή τους μέχρι σήμερα²⁴, επέτρεψαν τη λειτουργία της συνεταιριστικής οργάνωσης, προσαρμοσμένης έτσι ώστε να ικανοποιεί τις τοπικές ανάγκες, να διατηρεί τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τοπικού πληθυσμού, να αξιοποιεί και να αναδεικνύει το τοπικό πλαίσιο ηθικών και κοινωνικών διαφοροποιήσεων.

4.2 Οι συνεταιριστικές τράπεζες σήμερα

Με την πάροδο του χρόνου, η συνεταιριστική πίστη στην Ευρώπη ακολούθησε διάφορες μορφές εξέλιξης, αναπτύσσοντας ανάλογα τους τύπους πιστωτικών συνεταιρισμών που εξυπηρετούσαν καλύτερα τις ανάγκες κάθε χώρας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συνεταιριστικών Τραπεζών, στο τέλος του 1996, σε 22 Ευρωπαϊκά κράτη υπάρχουν 32 εθνικές οργανώσεις συνεταιριστικών τραπεζών. Ο συνολικός αριθμός τους ανέρχεται σε 6.200 τοπικές τράπεζες ή

²³ Βλ. Παπαγεωργίου Κων/νος, 1997 ή οποιοδήποτε βιβλίο συνεταιριστικής οικονομίας

²⁴ Οι συνεταιριστικές αρχές και αξίες που προέκυψαν από το Συνέδριο της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης το 1995 στο Μάντσεστερ και διέπουν τη λειτουργία των σύγχρονων συνεταιρισμών παρατίθενται στο παράρτημα

περιφερειακές τράπεζες, οι οποίες έχουν 60.000 γραφεία παροχής τραπεζικών υπηρεσιών και απασχολούν περισσότερους από 528.000 εργαζομένους.

Έχουν περισσότερα από 40 εκατ. μέλη-συνεταίρους και 100 εκατ. πελάτες, με συνολικές καταθέσεις 1.084 δισεκ. ECUs, χορηγούμενες πιστώσεις 918 δισεκ. ECUs και συνολικό ενεργητικό πάνω από 1.500 δισεκ. ECUs. Το μερίδιό τους έφτασε στο 18% της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής αγοράς, έναντι 44% των εμπορικών τραπεζών και 23% των ταμειυτηρίων.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται, σε εθνικό επίπεδο, ορισμένα βασικά μεγέθη των συνεταιριστικών τραπεζών, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συνεταιριστικών Τραπεζών, η δομή και ο τρόπος οργάνωσης του συνεταιριστικού πιστωτικού συστήματος.

4.2.1 Γερμανία

Από το 1972, η Raiffeisenbank και η Volksbank ένωσαν τις δυνάμεις τους και αποτελούν σήμερα, έναν ενιαίο φορέα συνεταιριστικής πίστης. Από τη συγχώνευση των αντίστοιχων οργάνων, προέκυψε η Εθνική Ομοσπονδία (Bundesverband Volksbanken and Raiffeissen – BVR) η οποία αποτελεί το πολιτικό και διοικητικό όργανο του συνεταιριστικού συστήματος, εξυπηρετώντας τα συμφέροντα των τοπικών και περιφερειακών τραπεζών. Η κεντρική τράπεζα είναι η DG Bank.²⁵

Με την ενοποίηση της Γερμανίας, το 1990, οι αντίστοιχες λαϊκές και αγροτικές τράπεζες της πρώην Ανατολικής Γερμανίας, ενσωματώθηκαν στον ενιαίο φορέα. Έτσι, σήμερα, το Γερμανικό πιστωτικό συνεταιριστικό σύστημα, αποτελείται από 2.504 τοπικές τράπεζες με 19.449 καταστήματα που απασχολούν σχεδόν 174.000 εργαζομένους. Έχουν σχεδόν 14 εκατ. συνεταίρους και 30 εκατ. πελάτες, με 359 δισεκ. ECUs καταθέσεις και 288 δισεκ. ECUs χορηγήσεις. Το μερίδιο που κατέχει ο συνεταιριστικός τραπεζικός τομέας ανέρχεται στο 21%.

²⁵ Dr. Gunther Aschoff, Eckart Henningsen, 1996

Αξίζει να σημειωθεί, ότι το 1970, υπήρχαν περίπου 11.000 τοπικές τράπεζες και 14 περιφερειακές τράπεζες, αλλά ακολουθώντας τις επιταγές του σύγχρονου τραπεζικού συστήματος και μετά από συγχωνεύσεις, κατέληξαν στα επίπεδα που περιγράφονται παραπάνω. Η διαφορά με τις συγχωνεύσεις που παρατηρούνται στις αντίστοιχες εμπορικές τράπεζες, είναι το γεγονός ότι σε καμία περίπτωση δεν μειώθηκε ο αριθμός των απασχολουμένων.

4.2.2 Γαλλία

Στη Γαλλία, το πιστωτικό συνεταιριστικό σύστημα στον αγροτικό χώρο παρέχεται από τρεις φορείς: Την Credit Agricole και την Credit Mutuel, με τις Λαϊκές Τράπεζες - Banques Populaires – να συνιστούν τον τρίτο φορέα παροχής συνεταιριστικής πίστης.

Στο σύνολό τους κατέχουν το 36,4% της γαλλικής τραπεζικής αγοράς, με την Credit Agricole να κατέχει το 21% και τους δύο άλλους φορείς να μοιράζονται το υπόλοιπο 15%. Η Credit Agricole είναι η πρώτη ευρωπαϊκή τράπεζα από πλευράς ενεργητικού και η 7η σε παγκόσμια κλίμακα.²⁶

Στο σύνολό τους, οι τρεις φορείς αποτελούνται από 141 τοπικές τράπεζες με 13.773 καταστήματα, στα οποία απασχολούνται 137.000 εργαζόμενοι. Έχουν περίπου 13 εκατ. μέλη και 28 εκατ. πελάτες, με 572,5 δισεκ. ECUs καταθέσεις και 359 δισεκ. ECUs χορηγήσεις.

Το 1994 η Credit Agricole έδωσε το 80% του συνόλου των τραπεζικών δανείων προς τη γεωργία ενώ οι Banques Populaires παρείχαν το 40% του συνόλου των χορηγήσεων στη βιοτεχνία.²⁷ Σήμερα, μία στις τέσσερις εξαγωγικές επιχειρήσεις και ένας στους τρεις βιοτέχνες, εμπόρους και ελεύθερους επαγγελματίες είναι πελάτες των Λαϊκών Τραπεζών.²⁸

²⁶ Καθώς η κατάταξη αυτή έδινε ως έξι πρώτες Ιαπωνικές τράπεζες, είναι πιθανόν να έχει διαφοροποιηθεί μετά τα προβλήματα που παρουσίασε η Ιαπωνική Οικονομία το χρόνο που μας πέρασε.

²⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή Γενική Διεύθυνση XXIII, 1995

²⁸ Βιοτεχνικά Θέματα, 1999

4.2.3 Ολλανδία²⁹

Στην Ολλανδία, ο όμιλος RABOBANK προέκυψε από τη συγχώνευση των δύο κεντρικών συνεταιριστικών τραπεζών που λειτουργούσαν από το 1898 η μία στην Ουτρέχτη και η δεύτερη στο Αμστερνταμ.

Είναι η μεγαλύτερη τράπεζα της Ολλανδίας με μερίδιο 25% στον τραπεζικό τομέα της χώρας και μέσα στις 40 πρώτες στον κόσμο όσον αφορά το ενεργητικό της. Χορηγεί το 85% των δανείων στον αγροτικό τομέα, το 40% των δανείων των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, το 25% των στεγαστικών δανείων και έχει ως πελάτες περίπου 7 εκατ. Ολλανδούς. Τα τελευταία χρόνια και καθώς η συμμετοχή του αγροτικού τομέα στην οικονομία της Ολλανδίας μειώνεται, η Rabobank μετατράπηκε από καθαρά αγροτική συνεταιριστική τράπεζα σε τράπεζα πολλαπλού σκοπού. Έτσι σήμερα μόνο το 20% των συνολικών χορηγήσεων κατευθύνονται προς τον πρωτογενή τομέα.

Αποτελείται από 478 τοπικές τράπεζες, με 2.600 καταστήματα που απασχολούν περισσότερους από 40.000 εργαζόμενους. Έχει πάνω από 600.000 συνεταίρους, συνολικές καταθέσεις πάνω από 80 δισεκ ECUs και το σύνολο των χορηγήσεων ξεπερνά τα 100 δισεκ. ECUs.

Η Rabobank Netherland, ως συλλογικός οργανισμός των τοπικών τραπεζών RABO, δρα συμβουλευτικά και υποστηρικτικά, επιβλέποντας την κατάσταση ρευστότητας και φερεγγυότητας των αυτόνομων τοπικών συνεταιρισμών.

4.2.4 Ιταλία

Στην Ιταλία οι κυριότερες μορφές παροχής συνεταιριστικής πίστης είναι τα Casse Rurali ed Artigiani – η εξέλιξη των πιστωτικών συνεταιρισμών τύπου Raiffeisen - και οι Banche Popolari – οι Λαϊκές Τράπεζες.

²⁹ Jan van Schaik, 1999

Στο σύνολό τους αποτελούνται από 718 τοπικές τράπεζες ή το 67% του συνόλου των τραπεζών της χώρας, με 7.420 καταστήματα που απασχολούν περισσότερους από 77.000 εργαζομένους.

Έχουν περισσότερους από 1,6 εκατ. συνεταίρους και πάνω από 16 εκατ. πελάτες, με συνολικές καταθέσεις 141 δισεκ. ECUs και πάνω από 104 δισεκ. ECUs χορηγήσεις. Οι συνεταιριστικές τράπεζες στην Ιταλία κατέχουν το 24,2% της τραπεζικής αγοράς.

4.2.5 Κύπρος

Ο συνεταιριστικός πιστωτικός τομέας στην Κύπρο αποτελείται από τις συνεργατικές πιστωτικές εταιρείες και τα συνεργατικά ταμειούτσια. Τα τελευταία είναι επαγγελματικές πιστωτικές εταιρείες, μέλη των οποίων είναι εκείνοι που έχουν το ίδιο επάγγελμα. Για την εξυπηρέτηση των μελών τους, χρησιμοποιούν το δίκτυο της Κεντρικής Συνεργατικής Τράπεζας.

Οι Συνεργατικές πιστωτικές εταιρείες, καλύπτουν συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο μέσα στον οποίο μπορούν να ανοίγουν υποκαταστήματα για την καλύτερη εξυπηρέτηση των συνεταίρων.

Υπάρχουν 363 τοπικές τράπεζες με 456 καταστήματα που απασχολούν πάνω από 2.000 εργαζομένους. Κατα κανόνα πάνω από το 75% του ενεργού πληθυσμού της περιοχής τους είναι μέλη των συνεργατικών πιστωτικών εταιρειών. Συνεργάζονται και με μη μέλη αλλά δικαίωμα δανεισμού έχουν μόνο τα μέλη. Ελέγχουν πάνω από το 35% της τραπεζικής αγοράς, με συνολικές καταθέσεις 3,4 δισεκ. ECUs και χορηγήσεις που ξεπερνούν τα 3,1 δισεκ. ECUs.

Από το σύνολο των δανείων που χορηγούν οι συνεργατικές εταιρείες, το 70% προορίζεται για οικιστικά δάνεια, το 18% για επαγγελματικά δάνεια και το 12% για γεωργικά δάνεια. Αναγνωρίζοντας τις ιδιομορφίες αλλά και τα πλεονεκτήματα που προσφέρει η συνεταιριστική οργάνωση της πίστης στην οικονομία του νησιού, η Κυπριακή Κυβέρνηση στήριξε και στηρίζει ενεργά τις συνεργατικές εταιρείες. Έτσι, ακόμη και σήμερα, τα συνεργατικά πιστωτικά ιδρύματα αφενός δεν υπόκεινται σε

φορολογία και αφετέρου απολαμβάνουν ειδικής μεταχείρισης από την Κεντρική Τράπεζα σε ό,τι αφορά το ελάχιστο ποσοστό ρευστότητας³⁰.

4.2.6 Άλλες Ευρωπαϊκές Χώρες

Αξιόλογη είναι η παρουσία των συνεταιριστικών τραπεζών και σε άλλες χώρες τόσο Δυτικής όσο και της ΚεντροΑνατολικής Ευρώπης.

Ετσι, στη Φιλανδία ο τραπεζικός συνεταιριστικός τομέας ελέγχει το 35% περίπου της τραπεζικής αγοράς, με 298 τοπικές τράπεζες, πάνω από 700.000 συνεταίρους και περισσότερους από 2 εκατ. πελάτες.

Στην Αυστρία, οι 171 τοπικές τράπεζες με 275.000 μέλη και 1,2 εκατ. πελάτες ελέγχουν το 31% της τραπεζικής αγοράς.

Στην Πολωνία υπάρχουν 9 τοπικές τράπεζες, με 4.500 καταστήματα και 2,5 εκατ. συνεταίρους και απασχολούν περίπου 26.000 εργαζομένους. Στην Ουγγαρία 231 τοπικές τράπεζες με 1.600 καταστήματα απασχολούν 6.700 υπαλλήλους.

4.2.7 Δομή του Συνεταιριστικού Πιστωτικού Συστήματος

Στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες οι συνεταιριστικές τράπεζες, λειτουργούν είτε σε τρία – τοπικό, περιφερειακό, εθνικό – είτε σε δύο – τοπικό, περιφερειακό/εθνικό – επίπεδα. Η επιλογή του αριθμού των επιπέδων οργάνωσης, ουσιαστικά, εξαρτάται από τη γεωγραφία της χώρας και από τον κοινωνικο-οικονομικό χώρο που απευθύνεται η κάθε συνεταιριστική τράπεζα. Ετσι, στην Ολλανδία συναντάται η δομή των δύο επιπέδων ενώ στη Γαλλία των τριών επιπέδων για την Credit Mutuel και των δύο επιπέδων για τις Banques Populaires

³⁰ Τραγάκης, 1996

Σε κάθε περίπτωση, βρίσκεται σε ισχύ ένα δυαδικό σύστημα ελέγχου, καθώς σε κάθε επίπεδο, συνυπάρχουν οι χρηματο-οικονομικές μονάδες και οι αντίστοιχες διοικητικές μονάδες. Αναλυτικά παρουσιάζεται η ακόλουθη οργάνωση:

Στο πρώτο επίπεδο – νομός ή άλλη ορισμένη γεωγραφική ενότητα – λειτουργεί αυτόνομα η τοπική τράπεζα με το δικό της διοικητικό και εποπτικό συμβούλιο. Το τοπικό ταμείο:

- ✓ Συγκεντρώνει και διαχειρίζεται την τοπική αποταμίευση
- ✓ Χορηγεί πιστώσεις
- ✓ Είναι υπεύθυνο για τη δημιουργία πλεονασμάτων και την ανάπτυξή του

Σε δεύτερο επίπεδο - ευρύτερη περιφέρεια – οι τοπικές τράπεζες του προηγούμενου επιπέδου, δημιουργούν τη διοικητική τους δομή με τη μορφή της ομοσπονδίας και ιδρύουν μια περιφερειακή συνεταιριστική τράπεζα που έχει ως στόχους:

- ✓ Τη διαχείριση των διαθεσίμων των τοπικών τραπεζών
- ✓ Τη βελτίωση της λειτουργίας των τοπικών τραπεζών
- ✓ Το σχεδιασμό και τη χρηματοδότηση έργων ευρύτερης σημασίας

Στο τρίτο επίπεδο, οι περιφερειακές ομοσπονδίες συνιστούν μια Εθνική Συνομοσπονδία και ιδρύουν την Κεντρική Συνεταιριστική Τράπεζα που αναλαμβάνει

- ✓ Τις διεθνείς συνεργασίες
- ✓ Τη διαχείριση χρηματο-οικονομικών υπηρεσιών
- ✓ Την εξασφάλιση της εσωτερικής χρηματοδοτικής αλληλεγγύης
- ✓ Την εγγύηση της ρευστότητας των ομοσπονδιών

Σε κάθε περίπτωση, οι αρχές στις οποίες στηρίζεται η λειτουργία των Κεντρικών Συνεταιριστικών Τραπεζών είναι οι ακόλουθες³¹:

³¹ Γοργογιάννης Ιωάννης, 1996 και Ευρωπαϊκή Επιτροπή Γενική Διεύθυνση XXIII, 1995

- Η αρχή της επικουρικότητας, σύμφωνα με την οποία, στο πλησιέστερο προς το μέλος επίπεδο ασκούνται οι κύριες λειτουργίες και στα επόμενα επίπεδα, οι λειτουργίες που είναι δεν μπορούν να διασφαλιστούν σε τοπικό επίπεδο.
- Η αρχή της συλλογικότητας, σύμφωνα με την οποία, υπάρχει μεγαλύτερη εκχώρηση αρμοδιοτήτων στο κεντρικό όργανο, το οποίο κατευθύνει συλλογικά τις τοπικές τράπεζες

Σύμφωνα με τα παραπάνω στην Ευρώπη συναντώνται τα παρακάτω οργανωτικά συστήματα:

1. Η δομή της Credit Mutuel, η οποία οργανώνεται σε τρία επίπεδα και στηρίζει την οργάνωσή της στην αρχή της επικουρικότητας.
2. Η δομή των Banques Populaires στηρίζονται στην αρχή της επικουρικότητας αλλά οργανώνονται σε δύο επίπεδα και,
3. Η δομή Rabobank, η οποία οργανώνεται σε δύο επίπεδα και εφαρμόζει την αρχή της συλλογικότητας.

5 Η ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στο κεφάλαιο αυτό, η μελέτη εστιάζεται στην παρουσίαση της εξέλιξης της συνεταιριστικής πίστης στην Ελλάδα, με μια συνοπτική ιστορική αναδρομή, το νομικό πλαίσιο και την παρουσία των ελληνικών συνεταιριστικών τραπεζών σήμερα.

Πριν από αυτό, θεωρήθηκε σκόπιμη η αναφορά στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα στο σύνολό του, σε μια προσπάθεια να διαγραφεί το πλαίσιο δραστηριοποίησης των συνεταιριστικών πιστωτικών ιδρυμάτων.

5.1 Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα

Όπως είναι φυσικό, η πορεία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και η εξέλιξή του έως σήμερα, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την πορεία της ελληνικής οικονομίας στο σύνολό της και, κατά συνέπεια, ακολούθησε τις φάσεις ανάπτυξης και ύφεσης αυτής και επηρεάστηκε άμεσα από τα σημαντικά ιστορικά γεγονότα που αντιμετώπισε το ελληνικό κράτος στη σύγχρονη ιστορία του.

Επειδή η ιστορική εξελικτική πορεία αποτελεί σημαντικό παράγοντα διαμόρφωσης της σημερινής κατάστασης, θα γίνει μια συνοπτική αναφορά στα γεγονότα που χαρακτήρισαν την πορεία εξέλιξης του τραπεζικού συστήματος στη χώρα μας.³²

³² Βασικές βιβλιογραφικές πηγές:

Ζολώτας Ξ., *Νομισματική ισορροπία και οικονομική ανάπτυξης*, 1964

Ζητρίδης Α., *Το τραπεζικό σύστημα της Ελλάδας*, 1971

Τα πρώτα πενήντα χρόνια της ΤτΕ, 1978

Δερτιλής Γ., *Το ζήτημα των Τραπεζών*, 1982

Η ΑΤΕ και το τραπεζικό σύστημα, 1986

ΙΟΒΕ, *Το Ελληνικό Χρηματοπιστωτικό Σύστημα. Τάσεις και προοπτικές*, 1995

Gortsos C., *The Greek Banking System*, 1998

5.1.1 *Πρώτη Περίοδος: Από την ίδρυση του πρώτου τραπεζικού ιδρύματος το 1828 έως το 1927*

Η πορεία του σύγχρονου ελληνικού τραπεζικού συστήματος, ξεκίνησε το 1928, όταν ο Ιωάννης Καποδίστριας, ιδρύει την «Εθνική Χρηματιστική Τράπεζα».

Η πρώτη αυτή ελληνική τράπεζα, είχε ως κύριο αντικείμενο την έκδοση εντόκων ομολόγων, χωρίς να αναπτύσσει άλλες τραπεζικές εργασίες. Ουσιαστικά, η λειτουργία της αποσκοπούσε στη συγκέντρωση των απαραίτητων κεφαλαίων για την κάλυψη των δανειακών αναγκών του νεοσύστατου ελληνικού κράτους.

Η απροθυμία των πολιτών να εμπιστευτούν τις οικονομίες τους σε μία τράπεζα που, αφενός, δεν ανέπτυξε ιδιαίτερες τραπεζικές εργασίες και αφετέρου πάσχιζε να καλύψει τις χρηματοδοτικές αδυναμίες ενός ασταθούς νεοελληνικού κράτους, οδήγησε στο κλείσιμό της το 1834.

Στις 30 Μαρτίου 1841 (Φ.Ε.Κ αριθ. 6), ιδρύεται η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας (ΕΤΕ), που αποτέλεσε το μοχλό ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας. Το κράτος προσέφερε το 20% του αρχικού κεφαλαίου, στο οποίο συμμετείχαν Έλληνες και ξένοι επενδυτές. Αρχικά λειτούργησε ως εκδοτική τράπεζα που παράλληλα χρηματοδοτούσε την κτηματική και αγροτική πίστη.

Διερύνοντας σταδιακά τις τραπεζικές της εργασίες, αναπτύχθηκε σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια και μετατράπηκε σε μικτή τράπεζα που στα 1900 διενεργούσε όλες τις τραπεζικές λειτουργίες.

Το 1864³³, επεκτείνει τη λειτουργία της στην ηπειρωτική Ελλάδα η Ιονική Τράπεζα³⁴ και αποτελεί το δεύτερο τραπεζικό ίδρυμα που δραστηριοποιείται στον ελληνικό χώρο.

Η Ιονική Τράπεζα, η Προνομιούχος Τράπεζα Ηπειροθεσσαλίας που ιδρύθηκε το 1882 με έδρα το Βόλο και η Τράπεζα Κρήτης, που ιδρύθηκε στα Χανιά το Σεπτέμβριο του 1899, είχαν, παράλληλα με την ΕΤΕ, και εκδοτική αρμοδιότητα, την οποία ασκούσαν σε περιορισμένη τοπική κλίμακα, έως το 1919, χρονιά που η Τράπεζα Κρήτης

³³ Προσάρτηση των Ιονίων Νήσων στην Ελλάδα

³⁴ Είχε ιδρυθεί τον Οκτώβριο του 1839 στο Λονδίνο

συγχωνεύτηκε με την Εθνική. Το 1920 η Τράπεζα Ηπειροθессαλίας συγχωνεύεται και αυτή με την Εθνική ενώ η Ιονική μετατρέπεται σε καθαρά εμπορική τράπεζα.

Το Νοέμβριο του 1893 ιδρύεται η Τράπεζα Αθηνών, η πρώτη αμιγώς εμπορική τράπεζα, η οποία λειτούργησε αυτόνομα και ανέπτυξε μεγάλη δραστηριότητα έως το 1953 που συγχωνεύτηκε με την ΕΤΕ.

Τα γεγονότα της τελευταίας δεκαετίας του 19ου αιώνα,³⁵ και οι βραδείς ρυθμοί ανάπτυξης του τραπεζικού συστήματος σε μια αποδιοργανωμένη οικονομία, με την αγωγή του 20ου αιώνα, έδωσαν τη θέση τους στην ευφορία που δημιούργησαν οι προσπάθειες αναδιοργάνωσης του νομισματικού τομέα και των δημοσίων οικονομικών. Έως τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο η ελληνική οικονομία γνωρίζει σημαντική άνθηση και το ελληνικό τραπεζικό σύστημα επεκτείνεται. Το 1904 ιδρύεται η Τράπεζα της Ανατολής – η οποία συγχωνεύτηκε με την Εθνική το 1932 – το 1905 ιδρύεται η Λαϊκή, το 1907 ιδρύεται η Εμπορική Τράπεζα και το 1916 η Τράπεζα Πειραιώς. Παράλληλα το κράτος, σε μια προσπάθεια να ελέγξει την αποταμίευση, ιδρύει δύο ειδικούς πιστωτικούς οργανισμούς, το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο το 1914 και το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων το 1918.

Η πρώτη αυτή μακρά περίοδος που περιγράφηκε παρουσιάζει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- ✧ Απουσιάζει το νομοθετικό πλαίσιο και η κρατική παρέμβαση – με εξαίρεση τους δύο ειδικούς πιστωτικούς οργανισμούς που ιδρύθηκαν προς το τέλος της εξεταζόμενης περιόδου
- ✧ Τα τραπεζικά ιδρύματα στρέφονται προς όλους τους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας και εκτελούν όλες τις τραπεζικές εργασίες. Αποτέλεσμα της έλλειψης εξειδίκευσης είναι η χαμηλή ποιότητα των προσφερόμενων εργασιών και το υψηλό κόστος λειτουργίας.
- ✧ Η έκδοση χρήματος επιτελείται αλοσπασματικά και αποτελεί δραστηριότητα περισσότερων της μίας τραπεζών, με εξαίρεση το διάστημα 1920-28 στο οποίο η Εθνική έχει το αποκλειστικό προνόμιο.

³⁵ 1892 πτώχευση του ελληνικού κράτους και πόλεμος του 1897

↳ Υπάρχουν ελάχιστες ισχυρές τράπεζες και πολλές μικρές τοπικής σημασίας.

Έτσι το 1927, σε σύνολο 45 τραπεζών, τέσσερις τράπεζες – Εθνική, Εμπορική, Αθηνών και Ανατολής - ελέγχουν το 80% της τραπεζικής δραστηριότητας, με την Εθνική να έχει πάνω από το 45% των συνολικών καταθέσεων και να ελέγχει περίπου το ίδιο ποσοστό των χορηγήσεων.

5.1.2 Δεύτερη περίοδος: Από την ίδρυση της Τραπέζης της Ελλάδος το 1928 έως το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου

Η απουσία οργάνωσης του τραπεζικού συστήματος και η ανάγκη εκσυγχρονισμού του, που παρατηρείται σε όλη την προηγούμενη περίοδο, έδωσε τη θέση της στις ραγδαίες εξελίξεις της περιόδου 1927-1931. Διαφαίνεται, λοιπόν, μια προσπάθεια νομισματικής σταθεροποίησης και εκδηλώνονται οι πρώτες προσπάθειες από το κράτος να αναλάβει να οργανώσει και να διαφοροποιήσει το πλαίσιο άσκησης των τραπεζικών δραστηριοτήτων.

Έτσι, ιδρύεται το 1927 η Εθνική Κτηματική Τράπεζα, με απόσπαση του αντίστοιχου κλάδου της κτηματικής πίστης από την Εθνική.

Το 1928, ιδρύεται κεντρική αυτοτελής τράπεζα, η Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ), που αφαιρεί την εκδοτική λειτουργία από την Εθνική και την ασκεί αποκλειστικά. Θέτει ως κυρίαρχο στόχο τη νομισματική σταθεροποίηση και αναλαμβάνει τη χάραξη της νομισματικής πολιτικής. Παράλληλα χορηγεί πιστώσεις προς τις εμπορικές τράπεζες αλλά και απευθείας προς τον ιδιωτικό τομέα.

Το 1928, ιδρύεται και η Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, που αναλαμβάνει την προάσπιση των συμφερόντων των μεγάλων ιδιωτικών τραπεζών απέναντι στην ΤτΕ και την κυβέρνηση. Παράλληλα, επιχειρεί τη θέσπιση κανόνων και τη δημιουργία συμφωνιών για την άμβλυνση του ανταγωνισμού, τη μείωση του λειτουργικού κόστους και τη μείωση των επιτοκίων.

Το ίδιο έτος, ιδρύεται και το πρώτο υποκατάστημα ξένης τράπεζας στην Ελλάδα, από την American Express Bank.

Το 1929, αποσπάται το κομμάτι της αγροτικής πίστης από την Εθνική και ιδρύεται ο δεύτερος μεγάλος ειδικός τραπεζικός φορέας, η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος.

Το 1931, με τον νόμο 5076 περί τραπεζών, γίνεται η πρώτη προσπάθεια θέσπισης ειδικού νομοθετικού πλαισίου. Ο νόμος επιβάλλει περιορισμούς στην άσκηση της τραπεζικής λειτουργίας, ~~ορίζει ελάχιστο απαιτούμενο κεφάλαιο και καθορίζει ποιές επιχειρήσεις~~ είναι τράπεζες και ποιές είναι οι υποχρεώσεις τους. Τη διετία 1931-32, θεσπίζονται μια σειρά νομοθετικών διαταγμάτων - 5422, 5426, 5456, 5552 – σχετικά με την αναγκαστική κυκλοφορία τραπεζογραμματίων, τη μονοπωλιακή διαχείριση από την ΤτΕ χρυσού και συναλλάγματος, τον έλεγχο των εισαγωγών κ.λπ.

Την ίδια, όμως, περίοδο η Ελλάδα έρχεται αντιμέτωπη, τόσο με τις συνέπειες της Μικρασιατικής Καταστροφής και το κύμα προσφύγων που είχε συρρεύσει στη χώρα, όσο και με τον απόηχο της μεγάλης οικονομικής κρίσης του 1929, που, παρά το γεγονός ότι δεν επηρέασε τη χώρα όσο τις ανεπτυγμένες χώρες της υπόλοιπης Ευρώπης, κλυδωνίζουν την ευαίσθητη οικονομία της χώρας.

Έτσι, πολλές μικρές τράπεζες χρεοκοπούν και πολλές άλλες απορροφούνται από τις μεγαλύτερες ή συγχωνεύονται. Το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου βρίσκει μόλις 13 τράπεζες να δραστηριοποιούνται στη χώρα, με τις τέσσερις μεγαλύτερες από αυτές - Εθνική, Εμπορική, Αθηνών και Ιονική – να ελέγχουν το 60% των συνολικών καταθέσεων.

5.1.3 Τρίτη Περίοδος: Από την ίδρυση της Νομισματικής Επιτροπής το 1946 έως το 1981

Το τέλος του παγκοσμίου πολέμου και του εμφυλίου που ακολούθησε βρίσκει τη χώρα αντιμέτωπη με μια κατάσταση πλήρους αποδιογάνωσης και κατεστραμμένο ολόκληρο τον παραγωγικό ιστό.

Το μεταπολεμικό μοντέλο ανάπτυξης που εφάρμοσε η χώρα στηρίχθηκε:

- ♦ Στην αύξηση της παραγωγικότητας του πρωτογενούς τομέα, με σκοπό την εξασφάλιση αυτάρκειας από τη μιά και την αγροτική έξοδο από την άλλη
- ♦ Τη συσσώρευση εγχώριου κεφαλαίου και την αξιοποίηση του προερχόμενου από τις αγροτικές περιοχές της χώρας ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού
- ♦ Την ένταξη της χώρας στις διεθνείς αγορές.

Τα σημαντικά προβλήματα που είχε να αντιμετωπίσει το κράτος - κατεστραμμένος παραγωγικός ιστός, χαμηλό εθνικό εισόδημα, απαξίωση του εθνικού νομίσματος, υψηλός πληθωρισμός - σε συνδυασμό με τις επικρατούσες αντιλήψεις της εποχής σχετικά με το ρόλο του κράτους στην οικονομική ανάπτυξη, οδήγησαν σε αυξημένη παρέμβαση στο τραπεζικό σύστημα, που θα αποτελούσε το βασικό φορέα διαχείρισης και χρηματοδότησης των αναπτυξιακών σχεδίων της χώρας.

Ετσι, το 1946³⁶, ιδρύεται η Νομισματική Επιτροπή (ΝΕ), με κύριο έργο τη ρύθμιση της έκδοσης και κυκλοφορίας του χρήματος. Η ΤτΕ ουσιαστικά εκτελεί τις αποφάσεις της ΝΕ, η οποία αναλαμβάνει σταδιακά τον έλεγχο της πιστωτικής επέκτασης της οικονομίας, θεσπίζοντας κανόνες για τις υποχρεωτικές δεσμεύσεις επί των καταθέσεων και των χορηγήσεων και ορίζοντας ανώτατα περιθώρια κέρδους των τραπεζών. Ουσιαστικά οι τραπεζικές δραστηριότητες βρίσκονται κάτω από τον άμεσο ή έμμεσο κρατικό έλεγχο.

Την ίδια στιγμή οι μεγαλύτερες τράπεζες βρίσκονται υπό τον έλεγχο ή ακόμη και την ιδιοκτησία του κράτους. Καθώς το σύνολο των κεφαλαίων που θα χρηματοδοτούσαν την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας -είτε υπό την μορφή δανείων από το εξωτερικό είτε υπό τη μορφή κινήτρων είτε τέλος από την αξιοποίηση των εγχώριων πόρων - τα διαχειρίζεται το τραπεζικό σύστημα, το ελληνικό κράτος δεν έχει την πολυτέλεια να αφήσει την ιδιωτική πρωτοβουλία να έχει τον κύριο λόγο στη λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων.

³⁶ Αξίζει να σημειωθεί ότι, ενώ αρχικά η διάρκεια λειτουργίας της επιτροπής είχε οριστεί για 18 μήνες με πιθανή παράταση 2 ετών, η ΝΕ καταργήθηκε μόλις το 1982

Παράλληλα, στο εν λόγω διάστημα και κυρίως τη δεκαετία του 1960, συνεχίστηκε η προσπάθεια δημιουργίας εξειδικευμένων οργανισμών που θα χρηματοδοτούσαν μακροπρόθεσμα επενδυτικά σχέδια.

Οι τάσεις πολιτικής που περιγράφηκαν παραπάνω, καθόρισαν τις εξελίξεις στο τραπεζικό σύστημα. Η έλλειψη ανταγωνισμού, οδήγησε στην περαιτέρω αύξηση των τάσεων συγκέντρωσης που παρατηρήθηκαν στην προπολεμική περίοδο. Το 1953 συγχωνεύεται η ΕΤΕ με την Τράπεζα Αθηνών, τη δεύτερη μεγαλύτερη τράπεζα της εποχής. Το 1957, η Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος αποκτά τον έλεγχο της Ιονικής Τράπεζας³⁷, η οποία αργότερα συγχωνεύεται με τη Λαϊκή Τράπεζα. Ακόμη και σήμερα, τα δύο αυτά πραγματικά γιγαντιαία πιστωτικά ιδρύματα, εξακολουθούν να είναι κυρίαρχα στο τραπεζικό σύστημα της χώρας.

Παράλληλα, στα πλαίσια δημιουργίας εξειδικευμένων οργανισμών, ιδρύεται το 1964, η Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης (ΕΤΒΑ), με τη συγχώνευση του Οργανισμού Τουριστικής Πίστης (1946), του Οργανισμού Χρηματοδότησεως Οικονομικής Αναπτύξεως (1954) και του Οργανισμού Βιομηχανικής Ανάπτυξης (1960). Εν τω μεταξύ, έχει ιδρυθεί η Τράπεζα Επενδύσεων από την Εμπορική Τράπεζα το 1962, ενώ το σκηνικό συμπληρώνεται από την ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας Επενδύσεων Βιομηχανικής Αναπτύξεως (ΕΤΕΒΑ) από την Εθνική Τράπεζα.

Παρά το γεγονός ότι οι συνθήκες δεν ευνόησαν την ίδρυση νέων τραπεζών, κατά την περίοδο της δικτατορίας, διευρύνθηκε σημαντικά ο αριθμός των καταστημάτων και των απασχολούμενων στο τραπεζικό σύστημα. Την ίδια περίοδο, έξι ξένες τράπεζες εγκαθίστανται στην Ελλάδα και το 1974 ακολουθούν τέσσερις άλλες.

Λίγο πριν την ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ, το τραπεζικό σύστημα της χώρας περιλαμβάνει 24 εμπορικές τράπεζες – 10 ελληνικές και 14 υποκαταστήματα ξένων τραπεζών – και 8 ειδικούς τραπεζικούς οργανισμούς. Καταλυτικός είναι ο έλεγχος του κράτους στα 18 πιστωτικά ιδρύματα. Μόλις τρεις τράπεζες – Πίστewς, Εργασίας και

³⁷ Στις 29.3.1999, η Ιονική Τράπεζα, αποκτήθηκε από την Τράπεζα Πίστewς, η οποία αποτελεί πλέον τη δεύτερη μεγαλύτερη τράπεζα στην Ελλάδα και αναμένεται να διαδραματίσει βαρυσήμαντο ρόλο στις εξελίξεις και τους συσχετισμούς του τραπεζικού συστήματος της χώρας

Αθηνών – είναι καθαρά ιδιωτικών συμφερόντων, οι οποίες κατέχουν ελάχιστο μερίδιο της τραπεζικής αγοράς.

Παράλληλα, τα διοικητικά καθοριζόμενα επιτόκια, οι δεσμευτικοί κανόνες στις καταθέσεις και στη διασυνοριακή κίνηση κεφαλαίων, οι υποχρεωτικές δεσμεύσεις της ΤτΕ και η διατήρηση 10% του χαρτοφυλακίου των τραπεζών σε έντοκα γραμμάτια δημοσίου, εμποδίζουν την ανάπτυξη συνθηκών ελεύθερου ανταγωνισμού.

5.1.4 Τέταρτη Περίοδος: Από την ένταξη στην ΕΟΚ το 1981 έως σήμερα

Τη δεκαετία του '80 αρχίζει σταδιακά η απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος. Το 1982 καταργείται η Νομισματική Επιτροπή και οι αρμοδιότητές της εκχωρούνται στην ΤτΕ. Μειώνεται βαθμιαία ο κρατικός παρεμβατισμός και αρχίζει να διαμορφώνεται ευνοϊκό κλίμα για την ίδρυση νέων τραπεζών.

Το διάστημα 1982-86, τίθενται οι βάσεις εκσυγχρονισμού του τραπεζικού συστήματος και εξορθολογισμού της αγοράς χρήματος. Οι οικονομικές συγκυρίες, όμως, καθυστερούν για άλλη μια φορά τον εκσυγχρονισμό του τραπεζικού συστήματος. Η οικονομική ύφεση της δεκαετίας του '80, πλήττει τις εγχώριες βιομηχανίες και δημιουργεί προβληματικές επιχειρήσεις, οι οποίες αδυνατούν να ανταπεξέλθουν στην αποπληρωμή των δανείων τους, επιβαρύνοντας αντίστοιχα, κυρίως τις κρατικές τράπεζες, με επισφαλείς απαιτήσεις. Παράλληλα, τα συνεχώς διογκούμενα δημοσιονομικά ελλείμματα και οι αυξημένες δανειακές ανάγκες του δημοσίου, διατήρησαν σε υψηλά επίπεδα τα επιτόκια και απορρόφησαν σημαντικά κεφάλαια³⁸, επιβραδύνοντας το ρυθμό απελευθέρωσης του τραπεζικού συστήματος και το ρυθμό αύξησης των επενδύσεων.

Ετσι, παρά το γεγονός ότι το διάστημα 1987-91, συντελείται βαθμιαία αλλά εντατική αφαίρεση των περιορισμών της λειτουργίας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, στα πλαίσια της προετοιμασίας μετάβασης της οικονομίας της χώρας στην Ενιαία Αγορά, στα τέλη της δεκαετίας τρεις κρατικές τράπεζες –Εθνική, Εμπορική και Αγροτική – και δύο ιδιωτικές - Πίστωσης και Εργασίας – ελέγχουν το 75% τη τραπεζικής αγοράς.

³⁸ Μέσω των υποχρεωτικών δεσμεύσεων στην ΤτΕ

Με το Ν.2076/92³⁹, με τον οποίο ενσωματώθηκε η δεύτερη τραπεζική οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Οδηγία ΕΟΚ 88/361), αρχίζει το τρίτο στάδιο εκσυγχρονισμού του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Οι κυριότερες μεταβολές αφορούν, την απελευθέρωση στην κίνηση των κεφαλαίων, την κατάργηση των περιορισμών για την είσοδο ξένων τραπεζών στην Ελλάδα και τον προσδιορισμό των επιτοκίων από τους νόμους της αγοράς.

Σύμφωνα με το Ν.2076/92, τα πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν στη χώρα μας χωρίζονται στις ακόλουθες τρεις κατηγορίες:

1. Εμπορικές Τράπεζες: Έχουν ενιαίο πλαίσιο λειτουργίας, τη μορφή των ανωνύμων εταιρειών και δρουν στην αγορά με βάση τις αρχές του ελεύθερου ανταγωνισμού. Στην κατηγορία αυτή υπάγονται και τα υποκαταστήματα των τραπεζών που έχουν έδρα στην Ε.Ε. ή σε τρίτες χώρες. Διακρίνονται με βάση το ιδιοκτησιακό τους καθεστώς σε κρατικές, όταν το κράτος κατέχει το 51% των μετοχών - όπως στις περιπτώσεις της Εθνικής, της Εμπορικής, της ΑΤΕ - και σε ιδιωτικές, όταν η πλειοψηφία των μετοχών ανήκει σε ιδιώτες - με κυριότερες από αυτές την Πίστεις, Εργασίας, Πειραιώς και Eurobank.
2. Ειδικοί Πιστωτικοί Οργανισμοί, οι οποίοι διαδραματίζουν συγκεκριμένο ρόλο στην κοινωνικοοικονομική ζωή της χώρας. Παρά το γεγονός ότι το μέγεθός τους μειώθηκε, μετά την μετατροπή της ΑΤΕ σε εμπορική τράπεζα το 1991, και τη συγχώνευση της Κτηματικής με την ΕΤΕ το 1998, εξακολουθούν να αποτελούν σημαντικό κομμάτι του πιστωτικού συστήματος.⁴⁰
3. Συνεταιριστικές Τράπεζες.

Καθώς η περίπτωση των συνεταιριστικών τραπεζών θα αναλυθεί διεξοδικά στο επόμενο κεφάλαιο, στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο, να αναφερθεί ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζουν την ανάπτυξη της συνεταιριστικής πίστης στην Ελλάδα - οι «ανταγωνιστές» της στον τραπεζικό στίβο, δια στόματος του Προέδρου της μεγαλύτερης

³⁹ Για τα νέα στοιχεία που περιλαμβάνει η τραπεζική νομοθεσία βλέπε παράρτημα Πίνακας

⁴⁰ Για τα βασικά μεγέθη των εμπορικών τραπεζών και των ειδικών πιστωτικών οργανισμών βλέπε παράρτημα Πίνακας 1

ιδιωτικής τράπεζας της χώρας κ.Ι. Κωστόπουλου, ο οποίος σε ερώτηση για την τύχη των συνεταιριστικών τραπεζών στην Ελλάδα, απάντησε⁴¹:

«...Τα περί συνεταιριστικών τραπεζών θα τα αφήσω...Εγώ τέτοια πράγματα δεν τα καταλαβαίνω. Φοβάμαι ότι είναι από αυτά τα πράγματα που δημιουργούνται απλώς επειδή μια γραφειοκρατία έτσι αποφάσισε κάπου. Συνεταιριστικές Τράπεζες δεν είχαμε στην Ελλάδα και απλώς πρέπει να τις έχουμε επειδή τις έχουν στην υπόλοιπη Ευρώπη. Ε, τί να κάνουμε; Θα περάσει κι αυτό. Είναι ένα λάθος. Κατ'εμέ δεν έχουν κανένα νόημα στην εποχή μας...»

⁴¹ ΙΟΒΕ, Ημερίδα με θέμα: Τράπεζες και επιχειρήσεις εν όψει του Ευρωνομίσματος, Αθήνα Ιούνιος 1996

5.2 Το Ιστορικό και Κοινωνικό Πλαίσιο Ανάπτυξης του Θεσμού της Συνεταιριστικής Πίστης στην Ελλάδα

Η πρώτη ελληνική πραγματεία, με την οποία γίνεται γνωστή η πορεία των ευρωπαϊκών συνεταιρισμών, όπως αυτοί εμφανίζονται στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, δημοσιεύθηκε το 1869, από μια αξιόλογη προσωπικότητα της εποχής, τον Δημ. Μαυροκορδάτο⁴².

Πρόκειται για το κείμενο «Περί Πιστωτικών Τραπεζών του Λαού», το οποίο με τη μορφή έξι επιστολών, δημοσιεύτηκε, αρχικά, στην εφημερίδα «Κλειώ» της Τεργέστης – τεύχη 406-417 του 1869 – και στη συνέχεια εκδόθηκε σε βιβλίο στη Λειψία.

Με τις επιστολές αυτές, περιγράφει τα είδη των συνεταιρισμών που αναπτύσσονται στη Γερμανία⁴³ και δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην ανάλυση των πιστωτικών τραπεζών.

Ασχολείται διεξοδικά με το έργο του Schultze-Delitzsch, τις συνεταιριστικές αρχές που διέπουν τη λειτουργία των πιστωτικών συνεταιρισμών και εκθέτει, με εξαιρετική σαφήνεια και λεπτομέρεια, τους κυριότερους κανόνες για την ίδρυση και λειτουργία Πιστωτικής Τράπεζας του Λαού.

Στο τέλος της έκτης επιστολής, αναφέρεται στην αναγκαιότητα ίδρυσης πιστωτικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα και ζητά βοήθεια για τη διάδοση του θεσμού:

«...Προς πραγματοποίηση παντός σπουδαίου και διαρκούς έργου απαιτούνται, πλην του χρόνου, προ πάντων απόστολοι, απόστολοι λόγων και απόστολοι έργων. Αποστόλους καγώ τολμώ να επιζητήσω δια της μελέτης ταύτης... ιδίως μεταξύ των νέων... το έργον είναι αρκούντως ωραίον για να διεγείρει την ευγενή φιλοτιμίαν του... πεισθέντες (από την αναγκαιότητα ανάπτυξης του θεσμού) ας πείσωσι...»⁴⁴

⁴² Περισσότερες πληροφορίες για τον Δημ. Μαυροκορδάτο και το κείμενό του βλ.:

Η Φωνή των Συνεταιρισμών, 1946 σ.118-120, 147-151, 190-4, 321-2, 346-348, 363-5, 405-6, 425, 476-8 και, Κλήμης Α., Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα. Τομος Ι, 1985, σελ 151

⁴³ Συνεταιρισμοί: Α. προς αγοράν της πρώτης ύλης, Β. Προς αγοράν των εδάδιμων και άλλων χρησίμων δια τον καθ'ημέραν βίον ειδών, Γ. Δια την θεραπείαν των νοσοούντων, Δ. Προς χορήγησιν επί μετρίω τόκω μικρών προκαταβολών ή Πιστωτικά Τράπεζαι του Λαού και, Ε. Βιομηχανικοί ή παραγωγικοί των εργατών

⁴⁴ Η Φωνή των Συνεταιρισμών, 1946 σελ. 478

Ο αιφνίδιος θάνατός του, άφησε χωρίς συνέχεια, τις προσπάθειες του για την ίδρυση πιστωτικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα. Η μόνη περίπτωση που συνδέεται με την εφαρμογή των προτάσεων του Μαυροκορδάτου, αναφέρεται στην ύπαρξη Λαϊκών Τράπεζών στην Πάτρα, όπου, όπως αναφέρει ο Σ.Π. Λοβέρδος στο βιβλίο του «Αποταμίευσις και Ταμειυτήρια» του 1904 σ. 90-91, λειτουργούν υπό μορφή Λαϊκών Τραπεζών, το «Λαϊκόν Ταμειυτήριον Αγ. Κωνσταντίνος» και το Ταμειυτήριον «Ο Δαφνών» του Μεσσηνιακού Συνδέσμου.⁴⁵

Στα 1900, ιδρύθηκε στη Λαμία το σωματείο «Σύλλογος των τεχνοεργατών εν Λαμία. Αρχικά λειτούργησε με τη μορφή Αλληλοβοηθητικού Σωματείου και, το 1906 μετατράπηκε σε πιστωτικό Συνεταιρισμό. Η επιτυχής λειτουργία του συνεχίζεται έως τις μέρες μας.⁴⁶

Το 1907 ιδρύεται η Κοινωνιολογική Εταιρεία, οι απόψεις της οποίας γίνονται γνωστές με την έκδοση του περιοδικού «Επιθεώρησις των Κοινωνικών και Νομικών Επιστημών» το 1908. Η δραστηριότητά της είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη μορφή του Αλεξ. Παπαναστασίου, αλλά όλοι οι ιδρυτές και τα μέλη της ήταν αξιόλογοι και οι περισσότεροι φίλοι τόσο των αγροτικών όσο και των αστικών συνεταιρισμών

Το φιλοαγροτικό, φιλεργατικό και φίλοςυνεταιριστικό έργο της Εταιρείας υπήρξε πολύ αξιόλογο. Όπως γράφει ο Γ. Βεντήρης στο έργο του «Η Ελλάς του 1910-1920»:

«... οι κοινωνιολόγοι...προσεπάθησαν να δημιουργήσουν κοινωνικήν συνείδησιν εις τους εργάτες, τους μικροαστούς, τους αγρότας... Η επίδρασις των εστάθη αναμφισβήτητος...»

Στο υπόμνημα της Κοινωνιολογικής Εταιρείας προς την Επανάσταση του 1909 αναφέρονται τα ακόλουθα:

...δον) περί ενισχύσεως της συστάσεως αγροτικών και αστικών συνεταιρισμών δια νομικού διακανονισμού της θέσεως αυτών, δια

⁴⁵ Αριστ. Ν. Κλήμη, Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα. Τόμος Δεύτερος, 1985 σελ.214

⁴⁶ Για την εξέλιξη της λειτουργίας του Πιστωτικού συνεταιρισμού έως σήμερα βλ. Ενότητα 5.2.1

βραβείων διδομένων υπό του Κράτους (όπως γίνεται εν Ιταλία) και δια συστάσεως Κεντρικής Τράπεζας Συνεταιρισμών... καθ' ο σύστημα έχει οργανωθεί εν Πρωσία το Κεντρικόν Συνεταιριστικόν Ταμείον. Άνευ των μέτρων τούτων είναι δυσχερής η ανάπτυξις παρ' ημίν συνεταιρισμών, οι οποίοι όχι μόνον θα απαλλάξουν τους χωρικούς από τους όνυχας των τοκογλύφων, θα συντελέσουν να εφαρμοσθούν προς μέγιστον όφελος των γεωργών όλαι οι νεώτεραι γεωργικαί πρόοδοι και θα συντείνουν κατά πολύ εις την οικονομικήν καλλιτέρευσιν των εργατών και μικροβιοτεχνών, αλλά θα συμβάλλουν τα μέγιστα εις την ηθικήν και πολιτικήν διαπαιδαγώγησιν όλων των εργαζομένων τάξεων»⁴⁷

Διαμορφώνεται με αυτόν τον τρόπο το ευνοϊκότερο κλίμα για τη δημιουργία ενός κατάλληλου νομοθετικού πλαισίου για την ανάπτυξη των συνεταιρισμών. Έτσι, με το Ν.602/1915 θεσπίζεται το πρώτο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των συνεταιρισμών, κατά γενική ομολογία ένα υποδειγματικό νομοθέτημα, που βασίστηκε κυρίως στο γερμανικό νόμο και το αυστριακό νομοσχέδιο του 1911.

Στην εισηγητική έκθεση του Ν.602/1915 «Περί συνεταιρισμών» ο Νομοθέτης προσδιορίζει με σαφήνεια στους βασικούς στόχους των συνεταιρισμών τα παρακάτω:

«Το έργον της απομυζήσεως του παραγωγού και του καταναλωτού υπό του διαμέσου τούτου εμπορίου συμπληροί η τοκογλυφία, ήτις λυμαίνεται του γεωργικούς κυρίως πληθυσμούς και ήτις ελάχιστα δύναται να περισταλή μόνον δια ποινικών διώξεων, άνευ της προσηκούσης πιστωτικής οργανώσεως... Πιστωτικοί και αποταμιευτικοί συνεταιρισμοί, με κεντρικόν ίδια ταμείον, θα χειραφετήσουν τους αγροτικούς αλλά και τους αστικούς πληθυσμούς, από την πιεστικήν εξάρτησιν των κερδοσκόπων.»⁴⁸

⁴⁷ Αριστ. Ν. Κλήμη, Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα. Τόμος Δεύτερος, 1985 σελ.222-3

⁴⁸ Αριστ. Ν. Κλήμη, Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα. Τόμος Δεύτερος, 1985 σελ.279

Ειδικά για την ανάπτυξη των πιστωτικών συνεταιρισμών, στους οποίους επεφύλασσε το ρόλο της κάλυψης των αναγκών σε κεφάλαια και της καταπολέμησης της ενδημικής τοκογλυφίας, προέβλεπε ότι:

Πιστώσεις θα χορηγούνται προς τα μέλη κατά κανόνα άνευ εμπραγμάτου ασφαλείας, εξασφαλιζόμενα δια της αλληλεγγύης κυρίως των εταίρων, οίτινες βεβαίως δεν θα επιτρέπουν εις τον συγχώριόν των να καθυστερή το χρέος του επί ζημία αυτών⁴⁹.

Σταδιακά, φαίνεται να ωριμάζουν οι συνθήκες για τη δημιουργία πιστωτικών συνεταιρισμών. Δεν είναι λίγοι αυτοί που υποστηρίζουν την ίδρυση κεντρικής συνεταιριστικής τράπεζας, από το κράτος για τη χρηματοδότηση του αγροτικού τομέα.

Πιο συγκεκριμένα, το 1920 ο Σωκράτης Ιασεμίδης προτείνει την ίδρυση ειδικής Αγροτικής Συνεταιριστικής Τραπέζης. Μετά από τεκμηριωμένη κριτική για τη στάση της ΕΤΕ απέναντι στους συνεταιρισμούς αναφέρει πολλά πλεονεκτήματα της συνεταιριστικής τράπεζας σε σύγκριση με την Εθνική Τράπεζα.

Αξιζει όμως να αναφερθούν ορισμένα βασικά σημεία του προβληματισμού του Ιασεμίδη όσον αφορά τη σύσταση και τις επιδιώξεις της Συνεταιριστικής Τράπεζας.⁵⁰

Η Κεντρική Αγροτική Συνεταιριστική Τράπεζα:

- ◆ πρέπει να πλησιάζει περισσότερο στον τύπο του συνεταιρισμού με περιορισμένη ευθύνη
- ◆ Θα εξασφαλίζει σταθερό επιτόκιο
- ◆ Θα συγκεντρώνει καταθέσεις και θα ενισχύει το αποταμιευτικό πνεύμα
- ◆ Θα συστήνει συνεταιριστικές σχολές για τη μόρφωση ειδικού προσωπικού για τις ανάγκες τις δικές της και των Ενώσεων καθώς και των τοπικών συνεταιρισμών
- ◆ Θα φροντίζει για την πώληση των προϊόντων των μελών των συνεταιρισμών
- ◆ Στην αρχή θα εξυπηρετεί μόνο τους γεωργικούς συνεταιρισμούς και αργότερα θα χρηματοδοθεί και τους αστικούς συνεταιρισμούς.

⁴⁹ οπ.π. σελ 281-282

Παράλληλα προτείνει τρόπους κάλυψης του συνεταιρικού κεφαλαίου και της διανομής των κερδών και ορίζει τη συμμετοχή των διαφόρων συνεταιριστικών οργανώσεων.

Ουσιαστικά, οι προτάσεις αυτές αποτέλεσαν τη βάση, σε συνδυασμό με τους αγώνες του Παπαναστασίου και του Χασιώτη και πολλών άλλων, για την ίδρυση το 1929 της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος από τον Ελευθέριο Βενιζέλο.

Ιστορική ανασκόπηση για τους αστικούς συνεταιρισμούς στο τέλος του 1924 μας δίνει ο Αλ. Σβώλος⁵¹ σε κείμενό του δημοσιευμένο στο πρώτο τεύχος του περιοδικού «Ο Συνεταιριστής» 1925 (σελ.3)⁵²

«Ο ανασκοπών την κίνηση των αστικών συνεταιρισμών... θα ομολογήσει ότι το είδος τούτο... δεν ενεκλιματίσθη ακόμη. Βεβαίως η φύση του αστικού συνεταιρισμού είναι λεπτοτέρα. Απαιτεί και οικονομικές προϋποθέσεις ειδικάς... Εις τον ατομικόν χαρακτήρα του Έλληνας των άστεων βεβαίως δυσκολότερα θα ενσταλαχθούν αι υπέρτεροι αρεταί, τας οποίας δεν έχει δυστυχώς ως ένστικτα. Αλλά τούτο δεν σημαίνει τίποτε δια το μέλλον. Είναι αναμφίβολον ότι, όπως ενεκλιματίσθησαν οι αγροτικοί συνεταιρισμοί, θα επιτύχουν και θα διαδοθούν και οι αστικοί...»

Τέλος, ο Θ Τζωρτζάκης, στο βιβλίο του «Οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα» (1932, σελ. 341) μας πληροφορεί ότι, εκτός από την περίπτωση του πιστωτικού συνεταιρισμού της Λαμίας, δεν υπάρχουν άλλα παραδείγματα που να παρουσιάζουν ενδιαφέρον. Αναφέρει μάλιστα ως πιο πιθανή, την εξέλιξη των προμηθευτικών συνεταιρισμών των

⁵⁰ «Συνεταιριστικά χρονικά» 1950 σελ. 129-132

⁵¹ Πολύ σημαντική η διδακτορική εργασία του Αλεξ. Σβώλου «Το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι και το δίκαιον των σωματείων», Αθήνα 1915.

Το 1917 ο Αλεξ. Σβώλος ανέλαβε τη διεύθυνση του Τμήματος Εργασίας και Κοινωνικής Πρόνοιας στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, που είχε την αρμοδιότητα για τους αστικούς συνεταιρισμούς. Παράλληλα ήταν τότε μέλος στη γνωμοδοτική επιτροπή των συνεταιρισμών

⁵² Αριστ. Ν. Κλήμη, Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα. Τόμος Δεύτερος, Εκδοση της ΠΑΣΕΓΕΣ, Αθήνα 1988 σελ.601

επαγγελματιών στις πόλεις και των αγροτών στην επαρχία και τη δραστηριοποίησή τους και ως πιστωτικών συνεταιρισμών, παρά την ίδρυση νέων πιστωτικών συνεταιρισμών.

Η πρόβλεψη αυτή ως ένα βαθμό επαληθεύτηκε. Εώς το 1977 - έτος ίδρυσης του πιστωτικού συνεταιρισμού Ιωαννίνων - δεν είχε αναπτυχθεί κανένας άλλος αστικός πιστωτικός συνεταιρισμός.

Στο σημείο αυτό και πριν παρακολουθήσουμε τους λόγους που προκάλεσαν αυτή την καθυστέρηση, θεωρήθηκε σκόπιμο να γίνει μια ιδιαίτερη αναφορά στην Σ.Τ. Λαμίας που πλησιάζει τα εκατό χρόνια συνεχούς λειτουργίας.

5.2.1 Η Συνεταιριστική Τράπεζα Λαμίας

Στις 25 Ιουνίου 1900 ιδρύθηκε στη Λαμία το Σωματείο «Σύλλογος των Τεχνοεργατών εν Λαμία» από 582 μέλη που κάλυπταν 99 διαφορετικά επαγγέλματα.⁵³

Αρχικά, λειτούργησε με τη μορφή του Αλληλοβοηθητικού Σωματείου. Ο σκοπός του συνεταιρισμού, όπως αυτός αναφέρεται στο ιδρυτικό καταστατικό, ήταν τριπλός:

1. Εθνικός σκοπός που περιλάμβανε

- ✓ Τη διαφώτιση των μετόχων και μελών περί των καθηκόντων και δικαιωμάτων τους ως πολιτών
- ✓ Την αφύπνιση της Εθνικής ψυχής και την κατεύθυνσή της προς τη μεγάλη αποστολή του Ελληνικού Έθνους
- ✓ Την άμυνα υπέρ των δύο ισχυροτάτων όπλων της ελληνικής φυλής, της Θρησκείας και της Γλώσσας, κατά πάσης οθενδήποτε επιβολής
- ✓ Την ώθηση των κλάδων της γεωργίας, βιομηχανίας και εμπορίου προς τις παραδόσεις των νεότερων χρόνων
- ✓ Την ανάπτυξη της θείας ιδέας της Αγάπης και την πραγμάτωσή της δια διδασχών και διαλέξεων

⁵³ «Συνεταιριστική Πορεία» τ. 27/1992 και Τραγάκης Γ. Οι Συνεταιριστικές Τράπεζες στην Ελλάδα», 1996

2. Φιλανθρωπικός σκοπός που αφορούσε:

- ✓ Τη σύσταση φιλανθρωπικού ταμείου δια την προς τα άπορα μέλη και τους μετόχους του Συλλόγου επικουρίαν και περίθαλψη
- ✓ Την αδελφική αρμονία των μετόχων και μελών και την αμοιβαία υποστήριξη αυτών ηθικώς και υλικώς
- ✓ Την ιατρική περίθαλψη των άπορων μετόχων και μελών του Συλλόγου δι' εμμίσθου ιατρού

3. Τέλος ο Ταμειευτικός σκοπός

- ✓ αποτέλεσε το μέσον στήριξης των άλλων σκοπών και,
- ✓ ως κατεύθυνση της οικονομικής δραστηριότητας του συνεταιρισμού αφορούσε την άντληση κεφαλαίων και τη χορήγηση δανείων στα μέλη με ευνοϊκούς όρους

Το 1905/1906 (1906 κατά τον Θ. Τζωρτζάκη) μετατρέπεται σε κατ' ουσίαν πιστωτικό Συνεταιρισμό. Επιδιώκει και συνεταιριστικούς σκοπούς κατά το πρότυπο των γαλλικών συνδικάτων στην πρώτη του εξέλιξη.

Εχει μετοχικό κεφάλαιο, δέχεται καταθέσεις των μελών, χορηγεί πιστώσεις και δάνεια (τόκος 6% για δάνεια με ενέχυρο και δάνεια σε γεωργούς, τόκος 7% για λοιπά δάνεια, 1% για προεξοφλήσεις απαιτήσεων κατά του δημοσίου ταμείου)

Αργότερα, στο τέλος Μαρτίου 1914, τα δάνεια ήταν 101.130 δρχ. Εχει και ταμείο αλληλοβοηθείας το οποίο το 1913 διέθεσε για βοηθήματα, φάρμακα και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη 9.000 δρχ.⁵⁴

Το 1915, η λειτουργία του συνεταιρισμού ρυθμίζεται από το Ν. 602 «Περί Συνεταιρισμών» στο άρθρο 1 του οποίου τονίζονταν ότι «οι Συνεταιρισμοί είναι ιδία Αστικοί Συνεταιρισμοί που έχουν ως αντικείμενο την αποδοχή καταθέσεων χρημάτων ή αξιών»

Το 1924, συνεχίζει τη λειτουργία του με 1200 μέλη και περιουσίαν περί τα 2.000.000 δρχ. και το 1931 εργάζεται ικανοποιητικά εμφανίζοντας τα ακόλουθα μεγέθη:

910 μέλη με 156823 μερίδες. Μερίδες δρχ. 3.750.000, αποθεματικά δρχ. 420.000. Εδωσε δάνεια 6.500.000 δρχ. Είχε καταθέσεις δρχ. 2.000.000 με επιτόκια 8-10%.⁵⁵

⁵⁴ Αριστ. Ν. Κλήμη, Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα. Τόμος Δεύτερος, 1988 σελ.216

Μεταπολεμικά, η πορεία του συνεταιρισμού, ξαναρχίζει από το μηδέν, καθώς αντιμετωπίζει την εξανέμιση των κεφαλαίων του κατά τη διάρκεια του πολέμου. Οραμα παραμένει η εξέλιξη του συνεταιρισμού σε τραπεζικό οργανισμό.

Σοβαρά προβλήματα αντιμετωπίζει το 1954. Στη δύσκολη αυτή στιγμή φάνηκε πόσο ισχυρή ήταν η βούληση της διοίκησης των μελών και του συνεταιρισμού να συμβάλλουν στην ανόρθωσή του με προσωπικές θυσίες και ανάληψη ευθυνών.

Ετσι αποφασίζεται:

- Μείωση του προσωπικού
- Μείωση των αποδοχών του παραμένοντος προσωπικού
- Επιβολή έκτακτης εισφοράς στα μέλη
- Σύναψη δανείου με εγγύηση των μελών του Διοικητικού και του Εποπτικού Συμβουλίου

Σε ένα χρόνο είχαν αποκατασταθεί τα οικονομικά του συνεταιρισμού, προσαρμόστηκαν σταδιακά οι μισθοί του προσωπικού και ξεκίνησε και πάλι η αναπτυξιακή πορεία του⁵⁶.

Στην πορεία του χρόνου ο πιστωτικός συνεταιρισμός ανταποκρίνεται στους σκοπούς ίδρυσής του, αναπτύσσει τις πιστωτικές του δραστηριότητες, και διαγράφει μια συνεχή ανοδική πορεία.

Εντυπωσιακή είναι η ανάπτυξη του μετά την ψήφιση του Ν. 1667/86, με τον οποίο ρυθμίζεται η λειτουργία των αστικών πιστωτικών συνεταιρισμών.

Με την ψήφιση του Ν. 2076/92, δίνεται η δυνατότητα να μετεξελιχθεί σε συνεταιριστική τράπεζα. Όταν υποβλήθηκε η αίτηση και η τεχνικο-οικονομική μελέτη στην ΤτΕ, για την μετεξέλιξή του, ο Πιστωτικός Συνεταιρισμός Τεχνοεργατών Λαμίας, στα τέλη του 1992 αριθμούσε 13.619 συνεταίρους φυσικά πρόσωπα, έναντι 11.593 το 1991 και 10.614 το 1990.

⁵⁵ Αριστ. Ν. Κλήμη, Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα. Τόμος Δεύτερος, 1988 σελ.966

⁵⁶ «Συνεταιριστική Πορεία» τ.27/92

Δειγματοληπτική έρευνα στο αρχείο των συνεταίρων έδειξε την ακόλουθη σύνθεση σε ότι αφορά την επαγγελματική διάρθρωση των μελών κατά το 1993:

Εμποροι – Επαγγελματίες	35,0%
Δημόσιοι Υπάλληλοι	27,6%
Ιδιωτικοί Υπάλληλοι	12,4%
Αγρότες	8,5%
Ελεύθερα Επαγγέλματα (Δικηγόροι, Γιατροί, Μηχανικοί κ.α.)	6,5%
Συνταξιούχοι	2,3%
Άλλα	7,7%

Πηγή: Συνεταιριστική Τράπεζα Λαμίας

Η αυξητική τάση που άρχισε να εκδηλώνεται στα μέσα της προηγούμενης δεκαετίας, συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Έτσι στις 1.12.1997, η συνεταιριστική τράπεζα εμφανίζει τα ακόλουθα μεγέθη: 15.410 μέλη-συνεταίρους, 23.000 πελάτες και απασχολεί 37 άτομα προσωπικό σε δύο καταστήματα και μία θυρίδα. Οι καταθέσεις της φτάνουν τα 22,1 δισ. δρχ. και οι χορηγήσεις της τα 22,7 δισ. δρχ.

5.3 Τα Αίτια Καθυστέρησης της Ανάπτυξης της Συνεταιριστικής Πίστης στην Ελλάδα

Είναι γεγονός ότι η ανάπτυξη της συνεταιριστικής πίστης στην Ελλάδα, καθυστέρησε πάρα πολύ, σε σχέση όχι μόνον με την ανάπτυξη του θεσμού στην Ευρώπη, αλλά και με τις αντίστοιχες εξελίξεις του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και την ανάπτυξη των εμπορικών τραπεζών. Σε πολλές περιπτώσεις, μάλιστα, η ίδια η πορεία ανάπτυξης του τραπεζικού συστήματος στην Ελλάδα, έθετε φραγμούς στην ανάπτυξη της συνεταιριστικής πίστης.

Βέβαια, γενικά ο συνεταιριστικός θεσμός στην Ελλάδα, είχε να αντιμετωπίσει και τα ιδιαίτερα έντονα ιστορικά γεγονότα – ανατρεπτικά πολιτικά γεγονότα, πόλεμοι, εμφύλιος, δικτατορίες, μεγάλα κύματα μετανάστευσης - που προκάλεσαν ισχυρούς κλυδωνισμούς στην ελληνική κοινωνία, αποδιοργανώνοντας σε κάθε περίπτωση την κύρια βάση οργάνωσης της συνεταιριστικής ιδέας.

Παράλληλα, το κράτος - αν και η επίδρασή του ήταν ιδιαίτερα ευνοϊκή για τη συνεταιριστική ανάπτυξη το διάστημα 1915-39, γρήγορα εξελίχθηκε σε ανασταλτικό παράγοντα με τις άμεσες ή έμμεσες επεμβάσεις στις διοικήσεις των συνεταιρισμών και τις εργασίες τους και την προσπάθεια μετατροπής τους σε συντεχνιακά όργανα ή ακόμα και σε όργανα κομματικού ελέγχου των κοινωνικών στρώματων.

Εκτός, όμως, από τα γεγονότα που αντιμετώπιζε η Ελλάδα στο σύνολό της, η απουσία της συνεταιριστικής πίστης, μπορεί να αποδοθεί σε μια σειρά από αρνητικούς παράγοντες⁵⁷:

♣ Η έλλειψη, έως το 1993, κατάλληλου θεσμικού πλαισίου: Από το 1915 έως το 1986, η λειτουργία των πιστωτικών συνεταιρισμών ορίζεται στοιχειωδώς από το Ν.602/15. Μόλις το 1986, με το Ν 1667/86, εμφανίζεται ένα σαφές νομικό πλαίσιο λειτουργίας αστικών συνεταιρισμών και το 1992, με το Ν.2976/92 δίνεται η δυνατότητα ίδρυσης συνεταιριστικών τραπεζών

⁵⁷ βλ. Τραγάκης Γ., 1996, Στεριώτης Κ., 1992 και Ευρωπαϊκή Επιτροπή Γενική Διεύθυνση XXIII, 1995

- ↻ Η παρουσία του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου, που από το 1914, με το ευρύτατο δίκτυο υποκαταστημάτων του, λειτουργεί ως εξειδικευμένος φορέας συγκέντρωσης των αποταμιεύσεων των λαϊκών στρωμάτων
- ↻ Δεν υπήρξαν ρυθμίσεις για τη συνεταιριστική πίστη, κατά την κρίσιμη τριετία 1927-29, στην οποία ανασυγκροτήθηκε εκ βάθρων το ελληνικό τραπεζικό σύστημα
- ↻ Η δημιουργία της Αγροτικής Τράπεζας, η οποία λειτουργεί υπό πλήρη κρατικό έλεγχο και χρηματοδοτεί άμεσα τον αγροτικό χώρο, δεν αφήνει περιθώρια για την ανάπτυξη αυτοτελών πιστωτικών συνεταιρισμών, που να συγκεντρώνουν τις αγροτικές αποταμιεύσεις και να τις χορηγούν στις αγροτικές περιοχές.
- ↻ Το ειδικό καθεστώς χρηματοδότησης της βιοτεχνίας, που εξασφάλιζε - με την εγγύηση του δημοσίου και την επιδότηση των επιτοκίων - εύκολη πρόσβαση στο τραπεζικό σύστημα και φθηνά κεφάλαια. Έτσι, μετά τον αγροτικό χώρο, ούτε στον αστικό δημιουργείται η ανάγκη αναζήτησης εναλλακτικών λύσεων.
- ↻ Η απαγόρευση χρηματοδότησης πολλών οικονομικών δραστηριοτήτων, ο διοικητικός καθορισμός των επιτοκίων καταθέσεων και χορηγήσεων, οι άμεσοι και έμμεσοι έλεγχοι στις χορηγήσεις πιστώσεων και οι συναλλαγματικοί περιορισμοί, συνιστούν άλλη μια αρνητική μορφή παρέμβασης του κρατικού παράγοντα έως το τέλος της δεκαετίας του 1980.

Τέλος, ιδιαίτερα σήμερα, το συνεταιριστικό κίνημα στο σύνολό του - και φυσικά πολύ περισσότερο οι συνεταιριστικές τράπεζες που δραστηριοποιούνται στον νευραλγικό και ευαίσθητο τομέα της πίστης, στον οποίο η δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης είναι «εκ των ων ουκ άνευ» - βλάπτονται αφενός από τη δυσφήμιση που έχουν υποστεί ιδίως οι αγροτικοί συνεταιρισμοί, από την κομματική σε πολλές περιπτώσεις εξάρτησή τους και, αφετέρου, από την δεινή οικονομική θέση πολλών συνεταιριστικών οργανώσεων, λόγω κρατικών επιλογών άσκησης κοινωνικής πολιτικής ή έλλειψης ιδιωτικοοικονομικών κριτηρίων και αποτελεσματικότητας της λειτουργίας τους.

5.4 Το Νομικό πλαίσιο λειτουργίας των Συνεταιριστικών Τραπεζών⁵⁸

Η σύσταση και λειτουργία αστικού πιστωτικού συνεταιρισμού, προβλέπεται από το Νόμο 1667/86 «Αστικοί Συνεταιρισμοί και άλλες διατάξεις» - αντικατέστησε το Νόμο 602/1915 – ο οποίος αποτελεί νόμο-πλαίσιο, που ρυθμίζει ενδεικτικά και όχι περιοριστικά, το είδος και τις δραστηριότητες των αστικών συνεταιρισμών. Προβλέπει, έτσι, ένα ευρύ πλαίσιο εργασιών και οικονομικών διευκολύνσεων για τα μέλη των πιστωτικών συνεταιρισμών, σε μια προσπάθεια ενίσχυσης του θεσμικού.

Στο άρθρο 1 του νόμου, ορίζεται ο αστικός συνεταιρισμός ως εκούσια ένωση προσώπων με οικονομικό σκοπό, η οποία, χωρίς να αναπτύσσει δραστηριότητες αγροτικής οικονομίας, αποβλέπει, ιδίως με τη συνεργασία των μελών του, στην οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική ανάπτυξη αυτών και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους γενικά μέσα σε μια κοινή επιχείρηση. Στους αστικούς συνεταιρισμούς ανήκουν και οι πιστωτικοί, στις δραστηριότητες των οποίων περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, η παροχή δανείων, εγγυήσεων, ασφαλειών ή άλλων οικονομικών διευκολύνσεων και η ικανοποίηση κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών τους.

Για τη σύστασή αστικού συνεταιρισμού προβλέπει την υπογραφή του καταστατικού από 15 άτομα ενώ η επωνυμία του ορίζεται από το σκοπό του, και την έκταση ευθύνης των μελών του.

Με το Νόμο 2076/92 «Ανάληψη και άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων και άλλες συναφείς διατάξεις», θεσμοθετείται για πρώτη φορά στην Ελλάδα ο νομικός τύπος Πιστωτικού Ιδρύματος Συνεταιριστικής Μορφής. Με το άρθρο 5 παρ.1, προβλέπεται κατ'εξάιρεση η σύσταση και λειτουργία πιστωτικών ιδρυμάτων, εκτός της μορφής της ανώνυμης εταιρείας και με τη μορφή του αμιγούς πιστωτικού συνεταιρισμού του Ν.1667/86. Η σχετική άδεια για να λειτουργήσει πιστωτικός συνεταιρισμός ως πιστωτικό ίδρυμα, χορηγείται από την ΤτΕ, σύμφωνα με το άρθρο 6.

⁵⁸ βλ. Τραγάκης 1996, Ευρωπαϊκή Επιτροπή Γ.Δ XXIII, 1995 και Δελτίο ΕΕΤ, 1996

ολο

Οι λειτουργίες των συνεταιριστικών τραπεζών ρυθμίζονται επίσης από τα ακόλουθα:

- ↳ Την Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας Αρ. 2258/2-11-93 όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση αρ. 514/2/7.4.94 της Επιτροπής Νομισματικών και Πιστωτικών Θεμάτων, την Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αρ. 2413/97 και τον Νόμο 2396/96 και,
- ↳ Την Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας Αρ. 2344/94
- ~~↳ Το Νόμο 2601/98 που τροποποιεί διατάξεις του Νόμου 2076/92 και την Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας Αρ. 7/45/7-8-98~~
- ↳ Την Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας Αρ. 7/44/7-8-98

Στον πίνακα που ακολουθεί, αναφέρονται οι διαφορές στη λειτουργία των συνεταιριστικών και των εμπορικών τραπεζών, όπως διαμορφώνονται από τις παραπάνω νομοθετικές ρυθμίσεις.

Σύγκριση της λειτουργίας των συνεταιριστικών και εμπορικών τραπεζών στην Ελλάδα

	ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ	ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ
Αρχικό Κεφάλαιο	<p>A) Μέλη Συν/σμου κάτοικοι νομού έδρας Εως 31.12.1997 δρχ. 600 εκατ. Από 1.1.1998 έως 30.6.98 δρχ. 900 εκατ. Από 1.7.98 δρχ 1.200 εκατ</p> <p>B) Μέλη συν/σμού κάτοικοι νομού της έδρας και όμορων νομών Εως 1.12.1997 δρχ 2 δις Από 1.1.98 δρχ 2,5 δις</p> <p>Γ) Μέλη συν/σμου κάτοικοι Περιφέρειας Αττικής και του Νομού Θεσσαλονίκης καθώς και όλων των περιοχών της Ελληνικής επικράτειας 4 δις.</p>	4 δις δρχ.
Απαγορευμένες Χρηματοπιστωτικές Εργασίες	Δεν επιτρέπεται να διενεργούν εργασίες του αναδόχου έκδοσης τίτλων σε δημόσια ή ιδιωτική εγγραφή	Καμία
Εκταση Χρηματοπιστωτικών Εργασιών	<p>Δικαιούνται να συναλλάσσονται με:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Τα μέλη του πιστωτικού συν/σμού - Άλλες τράπεζες και συν/κές τράπεζες - Άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα εφόσον στη συναλλαγή συμμετέχει και μέλος συν/σμού 	<p>Δικαιούνται να συναλλάσσονται με:</p> <p>Κάθε μορφής φυσικό ή νομικό πρόσωπο ΝΠΙΔΔ καθώς και το Δημόσιο</p>
Χρηματοδότηση μελών πιστωτικών συνεταιρισμών	Δεν επιτρέπεται για τον ίδιο συνεταίρο να υπερβαίνει το 15% των ιδίων κεφαλαίων της συν/κής τράπεζας	Δεν επιτρέπεται για την ίδια επιχείρηση να υπερβαίνει από 1.1.1999 το 25% μέχρι 31.12.1999 το 40% των ιδίων κεφαλαίων της τράπεζας
Επενδύσεις σε τίτλους (μερίδια αμοιβαίων και μετοχές)	Το συνολικό ύψος των κεφαλαίων που διατίθενται για αυτό το σκοπό, δεν μπορεί να υπερβαίνει το 10% των ιδίων κεφαλαίων	Μέχρι το 25% των ιδίων κεφαλαίων

	ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ	ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ
Εργασίες στη Διατραπεζική Αγορά	Το συνολικό ύψος της χρηματοδότησης από τη διατραπεζική αγορά δεν μπορεί να υπερβαίνει: - Σε Δραχμές το 10% των ιδίων κεφαλαίων - Σε Συνάλλαγμα το 5% των ιδίων κεφαλαίων	Δεν υπάρχει περιορισμός
Υποχρεωτικές Δεσμεύσεις	9% των καταθέσεων	9% των καταθέσεων
Προληπτική Εποπτεία	Υπόκεινται όπως και οι εμπορικές τράπεζες στην προληπτική εποπτεία της Τράπεζας της Ελλάδας Συντελεστής φερεγγυότητας 10% Ανοικτή συναλλαγματική θέση μέχρι 5% των ιδίων κεφαλαίων	8% Δεν υπάρχει περιορισμός
Φορολογική Μεταχείριση	Δεν υποχρεούνται στην καταβολή Ε.Φ.Τ.Ε. (Ειδικού Φόρου Τραπεζικών Εργασιών) 4% στα έσοδα που εισπράττουν από τόκους δανείων που χορηγούν Τα δάνεια που χορηγούν δεν επιβαρύνονται με εισφορά 1% (Ν. 128/75) Οι τόκοι επί των καταθέσεων όπως και σε όλες τις εμπορικές τράπεζες επιβαρύνονται με φόρο που υπολογίζεται με συντελεστή 15% Οι τόκοι που προκύπτουν από τις καταθέσεις των συν/κών τραπεζών φορολογούνται με συντελεστή 15%	Καταβάλλουν Ε.Φ.Τ.Ε. 4% Οι εμπορικές τράπεζες εκτός από την ΑΤΕ υπόκεινται στις επιβαρύνσεις αυτές Οι τόκοι που προκύπτουν από τις καταθέσεις των εμπορικών τραπεζών στη διατραπεζική αγορά δεν φορολογούνται

ΠΗΓΗ: Π. ΣΠΑΘΗΣ «Αγροτική πίστη και Συνεταιρισμοί» ΙΣΕΜ, 1995 και ίδια επεξεργασία και ενημέρωση

5.5 Παρουσίαση των Συνεταιριστικών Τραπεζών

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η πρώτη συνεταιριστική τράπεζα στην Ελλάδα, αυτή της Λαμίας, ιδρύθηκε το 1900. Η δεύτερη, των Ιωαννίνων, ακολούθησε με καθυστέρηση 77 ετών. Το 1998 λειτουργούσαν δεκατρείς τράπεζες, εκ των οποίων, τέσσερις έκαναν έναρξη την ίδια χρονιά και δύο το 1997. Οι συνεταιριστικές τράπεζες που λειτουργούν σήμερα είναι:

Συνεταιριστική Τράπεζα	Έτος Ιδρύσης
Σ. Τ. ΛΑΜΙΑΣ	1900
Σ.Τ. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	1977
ΑΧΑΪΚΗ Σ.Τ.	1994
ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ Σ.Τ.	1994
Σ.Τ. ΧΑΝΙΩΝ	1995
Σ.Τ. ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	1995
Σ.Τ. ΕΒΡΟΥ	1996
Σ.Τ. ΤΡΙΚΑΛΩΝ	1997
Σ.Τ. ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	1997
Σ.Τ. ΕΥΒΟΙΑΣ	1998
Σ.Τ. ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	1998
Σ.Τ. ΠΙΕΡΙΑΣ	1998
Σ.Τ. ΔΡΑΜΑΣ	1998

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ε.Σ.Τ.Ε. για το τέλος του 1997, οι εννέα τράπεζες δραστηριοποιούνται σε εννέα νομούς, έχουν 48.272 μέλη και απασχολούν 171 υπαλλήλους σε 23 καταστήματα. Έχουν 50.245 πελάτες, 54 δισ. καταθέσεις και χορηγήσεις που ξεπερνούν τα 59 δισ. δρχ.

Τα μεγέθη για τις εννέα τράπεζες που λειτουργούσαν στα τέλη του 1997, εμφανίζονται αναλυτικά στον πίνακα που ακολουθεί.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΙΣ 31.12.1997 (ποσά σε .000 δρχ)

ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΜΕΛΗ	ΠΕΛΑΤΕΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ	ΚΑΤΑ- ΣΤΗΜΑΤΑ	ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ	ΚΕΡΔΗ ΠΡΟ ΦΟΡΩΝ	ΧΟΡΗΓΗ- ΣΕΙΣ	ΚΑΤΑΘΕ- ΣΕΙΣ
Σ.Τ. ΛΑΜΙΑΣ	15.410	23.000	37	2+1 θυρίδα	7.900.000	1.102.456	22.700.000	22.181.978
ΑΧΑΪΚΗ Σ.Τ.	4.032	4.032	15	2	2.821.000	277.800	5.531.000	4.404.186
ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ Σ.Τ.	12.618	11.898	52 (6 part-time)	7	6.975.000	938.407	15.374.000	12.769.000
Σ.Τ. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	4.075	2.164	7	1	1.247.000	139.234	2.615.000	2.000.000
Σ.Τ. ΧΑΝΙΩΝ	3.113	2.863	21	4	2.030.000	130.704	6.744.000	7.090.000
Σ.Τ. ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	4.234	2.050	14	2	1.845.000	207.158	4.447.150	3.649.602
Σ.Τ. ΕΒΡΟΥ	1.553	1.984	14	2	921.809	35.000	1.066.000	1.450.000
Σ.Τ. ΤΡΙΚΑΛΩΝ	1.902	2.024	6	1	930.000	109.000	654.000	-
Σ.Τ. ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	1.347	230	3	1	729.970	60.000	220.000	-
ΣΥΝΟΛΟ	48.284	50.245	171	23	25.399.779	2.999.759	59.351.150	53.544.766

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Τ.Ε.

5.6 Οργανωτική Δομή των Συνεταιριστικών Τραπεζών

Όπως ισχύει σε όλες τις περιπτώσεις των συνεταιριστικών τραπεζών, έτσι και στην Ελλάδα, βρίσκεται σε ισχύ ένα δυαδικό σύστημα ελέγχου όπου, στο επίπεδο δραστηριοποίησης κάθε συνεταιριστικής τράπεζας, συνυπάρχουν οι χρηματο-οικονομικές μονάδες και οι αντίστοιχες διοικητικές μονάδες. Το χαρακτηριστικό αυτό σε συνδυασμό με την οργάνωση σε διπλό – τοπικό/περιφερειακό - ή τριπλό – τοπικό/περιφερειακό/εθνικό – επίπεδο, διακρίνουν τις συνεταιριστικές τράπεζες, από τις υπόλοιπες εμπορικές, στον οργανωτικό τομέα.

Η πρώτη προσπάθεια δημιουργίας δευτεροβάθμιας διοικητικής μονάδας, έγινε το Δεκέμβριο του 1991, όταν δημιουργήθηκε η «Ελληνική Ομοσπονδία Πιστωτικών Αστικών Συνεταιρισμών – ΕΛ.Ο.Π.Α.Σ», με έδρα τη Λαμία.

Ιδρυτικά μέλη ήταν:

- Ο Πιστωτικός Συνεταιρισμός Τεχνοεργατών Λαμίας
- Ο Αναπτυξιακός Πιστωτικός Συνεταιρισμός Ν. Ιωαννίνων «ο Στόχος»
- Ο Αναπτυξιακός Πιστωτικός Συνεταιρισμός Ν. Κορινθίας «ο Ερμής»

Σκοποί ίδρυσης του ΕΛ.Ο.Π.Α.Σ., ήταν:⁵⁹

- Ο συντονισμός των χρηματοπιστωτικών δραστηριοτήτων των πιστωτικών συνεταιρισμών σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο
- Η εναρμόνιση των μεθόδων και των δομών τους
- Η επαφή και εκπροσώπησή τους σε αντίστοιχους επαγγελματικούς οργανισμούς του χρηματοπιστωτικού τομέα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο
- Η ενθάρρυνση και η ανάπτυξη της συνεταιριστικής πίστης στην Ελλάδα

Από 1.1.1992, η Ομοσπονδία υπήρξε πλήρες μέλος της Ένωσης Ευρωπαϊκών Συνεταιριστικών Τραπεζών.

Καθώς η ΕΛ.Ο.Π.Α.Σ. δεν κατόρθωσε να συγκεντρώσει όλα τα συνεταιριστικά πιστωτικά ιδρύματα διαλύθηκε το 1995.

Το επόμενο, σημαντικό βήμα έγινε τον Ιούλιο του ίδιου έτους, όταν, σε διήμερη συνάντηση στα Ιωάννινα, ιδρύεται η «Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών Ελλάδος – Ε.Σ.Τ.Ε.» από τις συνεταιριστικές τράπεζες Λαμίας, Ιωαννίνων, Αχαΐας και Ηρακλείου και τον Αναπτυξιακό Πιστωτικό Συνεταιρισμό Κορινθίας με έδρα τη Λαμία.

Η Ένωση αποτελεί όργανο συντονιστικού και συμβουλευτικού ελέγχου, έχει περισσότερο συνδικαλιστικό χαρακτήρα, κύριος σκοπός της είναι η προαγωγή της συνεταιριστικής πίστης στην Ελλάδα και εργάζεται με κατεύθυνση τη βελτίωση του θεσμικού πλαισίου και την αξιοποίηση της εμπειρίας των ευρωπαϊκών συνεταιριστικών πιστωτικών ιδρυμάτων.

Σύμφωνα με το καταστατικό της Ένωσης, τα μέλη της διακρίνονται σε τακτικά με δικαίωμα ψήφου - τις συνεταιριστικές τράπεζες - και συνδεδεμένα χωρίς δικαίωμα ψήφου, αλλά με δικαίωμα παρουσίας στη γενική συνέλευση – τους πιστωτικούς συνεταιρισμούς και τις χρηματοπιστωτικές εταιρείες που δημιουργούν οι συνεταιριστικές τράπεζες.

Η εκπροσώπηση των συνεταιριστικών τραπεζών μελών στη γενική συνέλευση γίνεται ως εξής:

1. Συνεταιριστική τράπεζα με συνεταίρους μέχρι 4.000 έχει 2 εκπροσώπους στη Γ.Σ.
2. Συνεταιριστική τράπεζα με συνεταίρους μέχρι 8.000 έχει 3 εκπροσώπους στη Γ.Σ.
και,
3. Συνεταιριστική Τράπεζα με πάνω από 8.000 συνεταίρους έχει 4 εκπροσώπους στη Γ.Σ.

Τα Διοικητικά Όργανα της Ένωσης είναι:

⁵⁹ Τραγάκης, 1996 και Πρακτικά συνεδρίου «Συνεταιριστικές τράπεζες στην Ελλάδα και την Ευρώπη», Λαμία, 1993

1. Η Γενική Συνέλευση εκπροσώπων των τακτικών μελών. Η Γ.Σ. αποτελεί το ανώτατο όργανο διοίκησης. Για την επίτευξη απαρτίας και για τη λήψη αποφάσεων, απαιτείται το 50% συν ένας εκπρόσωπος, εκτός από τις περιπτώσεις που αφορούν την αλλαγή του ιδρυτικού καταστατικού, όπου απαιτείται πλειοψηφία 2/3.
2. Το επταμελές Διοικητικό Συμβούλιο, με διετή θητεία και
3. Ο Διευθυντής, το έργο του οποίου στηρίζει η Γραμματεία της Ένωσης

Παράλληλα με την ίδρυση της ΕΣΤΕ, στα Ιωάννινα συμφωνείται, για πρώτη φορά, ένα στοιχειώδες πλαίσιο αρχών και κανόνων λειτουργίας της συνεταιριστικής πίστης στη χώρα μας.

Το Φεβρουάριο του 1995, παρουσιάζονται, ευτυχώς προσωρινά, κάποια προβλήματα στη λειτουργία της Ένωσης, όταν η Λαμία παραδίδει την έδρα και αποχωρεί από την Ένωση, για να επιστρέψει αργότερα.

Το νέο Δ.Σ. έθεσε ως προτεραιότητες τα ακόλουθα:

- Τη σύνταξη καταστατικού, το οποίο θα προβλέπει τις αρμοδιότητες, τις σχέσεις συνεργασίας κ.λπ. των συνεταιριστικών τραπεζών και των πιστωτικών συνεταιρισμών
- Την παροχή συμβουλών στους πιστωτικούς συνεταιρισμούς
- Την αναμόρφωση του θεσμικού πλαισίου
- Την επίλυση φορολογικών θεμάτων και,
- Τη δημιουργία Κεντρικής Συνεταιριστικής Τράπεζας που θα αναλάβει τις εργασίες τις οποίες δεν είναι σε θέση να εκτελέσουν οι συνεταιριστικές τράπεζες.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ε.Σ.Τ.Ε., στις 31.12.1997, η Ένωση είχε 32 μέλη – συνεταιριστικές τράπεζες και πιστωτικούς συνεταιρισμούς – με σχεδόν 62.000 μέλη συνεταίρους και 51.000 πελάτες, τα οποία είχαν 37 καταστήματα και απασχολούσαν 197 υπαλλήλους.

5.7 Ανάλυση των βασικών μεγεθών των κυριότερων Συνεταιριστικών Τραπεζών

Στην ενότητα αυτή θα γίνει η παρουσίαση των κυριότερων οικονομικών μεγεθών των Ελληνικών Συνεταιριστικών Τραπεζών.

Για τις δύο Συνεταιριστικές Τράπεζες της Θεσσαλίας – Σ.Τ. Τρικάλων και Σ.Τ. Καρδίτσας - δεν υπάρχουν διαθέσιμα συγκριτικά στοιχεία για τις δραστηριότητές τους, μια και η έναρξη λειτουργίας τους έγινε μέσα στο 1997.

Για το λόγο αυτό, η ανάλυση των οικονομικών στοιχείων θα επικεντρωθεί στις επτά πρώτες Συνεταιριστικές Τράπεζες για τις οποίες υπάρχουν στοιχεία για τα έτη 1995, 1996 και 1997. Κρίνεται όμως σκόπιμο να αναφερθούν τα ακόλουθα:

Η Παγκρήτια Συνεταιριστική Τράπεζα, έλαβε την άδεια λειτουργίας της από της ΤτΕ στις 19.5.94, αλλά από τις 16.5.95 και μετά από σχετική έγκριση της αίτησής της από την Επιτροπή Νομισματικών και Πιστωτικών Θεμάτων (Απόφαση Αριθ. 557/Θέμα 2/16.5.1995) δραστηριοποιείται σε επίπεδο περιφέρειας. Σημειώνεται δε, ότι είναι η μόνη Συνεταιριστική Τράπεζα που επέλεξε να δραστηριοποιηθεί σε επίπεδο περιφέρειας, ακολουθώντας μια μάλλον επιθετική πολιτική, αν αναλογιστεί κανείς ότι στην Περιφέρεια Κρήτης την ίδια περίοδο, προετοίμαζε την έναρξη λειτουργίας της και η Συνεταιριστική Τράπεζα Χανίων.

Οι Συνεταιριστικές Τράπεζες Χανίων και Δωδεκανήσου, έλαβαν την άδεια λειτουργίας τους στις 18.9.95 και κατά συνέπεια τα μεγέθη που αναφέρονται στο 1995, είναι λογικό να είναι περιορισμένης αναλυτικής σημασίας. Τέλος το ίδιο ισχύει και για την Συνεταιριστική Τράπεζα Εβρου, για το 1996, καθώς λειτούργησε από τις 11.11.96

Τα στοιχεία που θα παρουσιαστούν, προέρχονται από τους δημοσιευμένους ισολογισμούς των αντίστοιχων ετών των Συνεταιριστικών Τραπεζών, την Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών Ελλάδας και την έκδοση του περιοδικού *Επιλογή «οι Νομοί της Ελλάδος 1998»*.

Επισημαίνεται, στο σημείο αυτό, ότι η ανάλυση των στοιχείων και η εξαγωγή συμπερασμάτων, θα πρέπει να λάβει υπόψη και τους ακόλουθους περιοριστικούς παράγοντες:

☞ Οι Συνεταιριστικές Τράπεζες στην Ελλάδα βρίσκονται στο πρώτο στάδιο λειτουργίας τους. Αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι σε δύο απ' αυτές - Σ.Τ. Χανίων και Σ.Τ. Δωδεκανήσου - υπάρχουν μόνο δύο ισολογισμοί ενώ η Σ.Τ. Εβρου έχει μόνο έναν ισολογισμό.

☞ Η χρονική εξέλιξη καθώς και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η κάθε Συνεταιριστική Τράπεζα δεν είναι ούτε ανάλογα, ούτε αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο στις διαφορετικές γεωγραφικές ενότητες δραστηριοποίησής τους. Συνεπώς, είναι πιθανό δύο Συνεταιριστικές Τράπεζες να έχουν την ίδια χρονική αφετηρία δραστηριοποίησης αλλά να βρίσκονται σε διαφορετικό στάδιο ανάπτυξης.

Τα παραπάνω έχουν ως αποτέλεσμα να περιορίζεται τόσο η ασφάλεια των εξαγόμενων συμπερασμάτων και η αναλυτική σημασία των χρηματοοικονομικών δεικτών, όσο και η ουσιαστική συγκριτική ανάλυση των συνεταιριστικών τραπεζών μεταξύ τους αλλά και όσον αφορά τα αντίστοιχα μεγέθη και δείκτες των υπόλοιπων κρατικών και ιδιωτικών πιστωτικών ιδρυμάτων.

Τέλος, πεποίθηση του γράφοντος είναι ότι απουσιάζει από την ανάλυση μία βασική διάσταση της επιτυχούς ή μη δραστηριότητας των Συνεταιριστικών Τραπεζών που απορρέει από τη διπλή ιδιότητα των συνεταίρων-μελών των Συνεταιριστικών Τραπεζών. Εκτός από ιδιοκτήτες της τράπεζας είναι και οι βασικοί χρήστες των υπηρεσιών της. Έτσι, μπορεί μεν να είναι εύκολο θεωρητικά να αξιολογηθούν οι χρηματοοικονομικές επιδόσεις της Συνεταιριστικής Τράπεζας, αλλά η συμβολή τους στην αναπτυξιακή διαδικασία είναι υποεκτιμημένη εάν δεν ληφθεί υπόψη και η ωφέλεια που απολαμβάνουν οι συνεταίροι από τη χρήση των υπηρεσιών της. Είναι γνωστό στους αναλυτές της συνεταιριστικής οικονομίας ότι είναι δυνατό η συνεταιριστική επιχείρηση να λειτουργεί σε οριακά επίπεδα αποτελεσμάτων σύμφωνα με τις συμβατικές μεθόδους αξιολόγησης των αντίστοιχων ιδιωτικών - ή ακόμα και απαγορευτικά για τις δεύτερες - και παρόλα αυτά η λειτουργία της να είναι απολύτως επιτυχής λόγω της ωφέλειας που απολαμβάνουν οι χρήστες των υπηρεσιών και των πλεονεκτημάτων που η ύπαρξη και μόνο της συνεταιριστικής επιχείρησης προσφέρει. Η περιορισμένη χρονικά λειτουργία των συνεταιριστικών τραπεζών στην Ελλάδα, περιορίζει και τη δυνατότητα ελέγχου και αποτίμησης σε μετρήσιμα μεγέθη της διάστασης αυτής. Παρόλα αυτά, μπορεί να

αναφερθεί ως μη προσμετρούμενη παράμετρος στην εξυγίανση της οικονομικής ζωής και τη συμβολή της δραστηριοποίησης των Συνεταιριστικών Τραπεζών στην κοινωνία της Ελληνικής περιφέρειας, η καταπολέμηση της ενδημικής τοκογλυφίας. Ενδεικτικά και μόνο αναφέρονται δύο παραδείγματα:

Στο Ν. Χανίων το 1994⁶⁰ δραστηριοποιούνταν πέντε γνωστοί τοκογλύφοι, οι οποίοι έως το 1997 αναγκάστηκαν να αλλάξουν επάγγελμα μετά την είσοδο στην τραπεζική αγορά της Σ.Τ. Χανίων.

Ο πιστωτικός συνεταιρισμός που ιδρύθηκε σε Πρωτεύουσα Νομού της Θεσσαλίας, μετεξελίχθηκε σε Συνεταιριστική Τράπεζα σε πολύ σύντομοτερο χρονικό διάστημα από τον αντίστοιχο πιστωτικό συνεταιρισμό όμορου νομού. Ως κυρίαρχη αιτία αναγνωρίζεται από τους τοπικούς παράγοντες η αυξημένη δραστηριότητα τοκογλύφων, που επιτάχυνε τις διαδικασίες αντίδρασης και άμυνας του τοπικά ενεργού πληθυσμού στο φαινόμενο αυτό.

Λαμβάνοντας υπόψη τις προαναφερόμενες παραμέτρους, η μελέτη προχωρά στην ανάλυση των διαθέσιμων στατιστικών δεδομένων.

Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται βασικά οικονομικά στοιχεία των Συνεταιριστικών Τραπεζών για το 1997. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι στα κέρδη των συνεταιριστικών έχουν μικρή έως αμελητέα συμμετοχή τα έσοδα από προμήθειες και χρηματοοικονομικές πράξεις, σε αντίθεση με ότι συμβαίνει με τις υπόλοιπες τράπεζες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα αποτελέσματα των Συνεταιριστικών Τραπεζών να επηρεάζονται από τις δανειακές πράξεις μεταξύ συνεταιρίων και καταθετών.

Τα 21 καταστήματα των Συνεταιριστικών Τραπεζών με 162 υπαλλήλους απέδωσαν προ φόρων κέρδη 2.833 εκατ. δρχ., ήτοι 17,5 εκατ. δρχ ανά εργαζόμενο, όσα είναι και τα κέρδη της Τραπέζης Πίσταως - 18 εκατ. δρχ ανά εργαζόμενο - η οποία έχει και τη δεύτερη καλύτερη επίδοση για το 1997 στην Ελλάδα. Μόνο η Τράπεζα Εργασίας

⁶⁰ Συνέντευξη με τον Πρόεδρο της Σ.Τ. Χανίων

εμφανίζει καλύτερα αποτελέσματα με 24 εκατ. δρχ. ανά εργαζόμενο⁶¹. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Σ.Τ. Λαμίας με 37 εργαζομένους και τρία καταστήματα είχε κέρδη προ φόρων 1.102 εκατ. δρχ. τη στιγμή που η Ιονική Τράπεζα, η οποία έως πρόσφατα ήταν στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος και η απόκτησή της αποτελούσε «μήλο της έριδος», με 4.314 εργαζομένους και 225 καταστήματα εξασφάλισε προ φόρων κέρδη ύψους 1.137 εκατ. δρχ. για το 1997.⁶²

Το συνεταιριστικό κεφάλαιο των επτά Συνεταιριστικών Τραπεζών διαμορφώνεται στα 17.028 εκατ. δρχ και αποτελείται από τις υποχρεωτικές και προαιρετικές μερίδες 45.035 συνεταίρων. Σε κάθε συνεταίρο, δηλαδή, αντιστοιχεί συνεταιρικό κεφάλαιο 378 χιλ. δρχ. Υψηλότερο συνεταιρικό κεφάλαιο ανά συνεταίρο εμφανίζει η Σ.Τ. Εβρου με 526 χιλ. δρχ. και χαμηλότερο η Σ.Τ. Ιωαννίνων με 248 χιλ. δρχ ανά συνεταίρο.

Στο σημείο αυτό αναφέρεται ότι μέχρι πρόσφατα προβλεπόταν από τη νομοθεσία η κατοχή από τους συνεταίρους μιας υποχρεωτικής και μέχρι πέντε προαιρετικών μερίδων, γεγονός που περιόριζε σε πολλές περιπτώσεις της αύξηση του συνεταιρικού κεφαλαίου. Σήμερα, μετά από τροποποίηση του σχετικού άρθρου του Ν.1667/86 επιτρέπεται η κατοχή μέχρι 100 προαιρετικών μερίδων. Η εξέλιξη αυτή αναμένεται να ευνοήσει την επέκταση του θεσμού και να βοηθήσει τους πιστωτικούς συνεταιρισμούς που εμφανίζουν δυσκολίες στην προσπάθειά τους να συγκεντρώσουν τα απαραίτητα κεφάλαια για την μετεξέλιξή τους σε Συνεταιριστικές Τράπεζες.

Ο δείκτης Μέλη/Πληθυσμό του Πίνακα 2, εκτιμά τα περιθώρια που υπάρχουν στις δυνατότητες αύξησης του αριθμού των μελών. Έτσι στην περίπτωση της Λαμίας ο δείκτης αντανακλά έναν υψηλό βαθμό αποδοχής εκ μέρους του τοπικού πληθυσμού, αλλά υποκρύπτει και τις πιθανές δυσκολίες ανεύρεσης νέων μελών και ως επακόλουθο τη δυσκολία άντλησης νέων κεφαλαίων. Γίνεται έτσι αντιληπτή, η ιδιαίτερη σημασία της αύξησης της δυνατότητας κατοχής των 100 προαιρετικών μερίδων ακόμα και στην περίπτωση της Συνεταιριστικής Τράπεζας με τα περισσότερα χρόνια λειτουργίας στην Ελλάδα.

⁶¹ Πηγή: Capital Partners A.E., Ο Επενδυτής, 11-12.7.1998

⁶² Εφημερίδα το Βήμα 15.3.1998

Οι δείκτες Καταθέσεις/Μέλος και Χορηγήσεις/Μέλος οδηγούν στην εκτίμηση ότι οι Συνεταιριστικές Τράπεζες προσελκύουν αρχικά μικροκαταθέτες και χρηματοδοτούν μικρομεσαίες επιχειρήσεις με τα απαραίτητα κεφάλαια για την αντιμετώπιση βραχυμεσοπρόθεσμων αναγκών.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΤΟ 1997(ποσά σε .000 δρχ)

	ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ							
	ΛΑΜΙΑΣ	ΑΧΑΪΚΗ	ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΧΑΝΙΩΝ	ΔΩΔ/ΝΗΣΟΥ	ΕΒΡΟΥ	ΣΥΝΟΛΟ
Ενεργητικό	31.718.272	7.913.459	21.203.751	3.551.300	9.469.496	5.894.943	2.514.257	82.265.477
Χορηγήσεις	23.873.673	5.582.244	15.375.885	2.607.496	6.755.183	4.447.151	1.067.131	59.708.762
Καταθέσεις	22.190.685	4.404.186	12.768.940	2.051.492	7.089.636	3.649.602	1.520.725	53.675.266
Συνεταιριστικό Κεφάλαιο	4.894.338	1.934.000	5.224.000	1.009.700	1.615.561	1.533.343	817.400	17.028.342
Σύνολο ιδίων Κεφαλαίων	7.968.713	2.872.069	6.961.300	1.258.243	1.878.544	1.825.817	943.931	23.708.617
Σύνολο εσόδων από τόκους (τόκοι Δανείων μείον τόκοι Καταθέσεων)	1.605.889	413.262	1.568.755	285.588	298.369	440.327	113.821	4.726.012
Εσοδα από προμήθειες κάθε μορφής	56.347	58.657	82.514	20.961	171.435	14.275	3.418	407.608
Εσοδα χρηματοοικονομικών πράξεων	260.192		-16.505		18.219	3.369		265.274
Σύνολο μικτού κέρδους	1.922.825	472.123	1.634.892	306.549	488.023	459.003	117.253	5.400.669
Προσωπικό	37	15	54	7	21	14	14	162
Διαφορά προσωπικού από 1996	8	2	16	0	7	1	7	41
Έξοδα Προσωπικού	234.514	63.433	261.062	51.139	88.866	87.619	27.812	814.445
Λοιπά έξοδα	214.913	66.186	222.433	70.688	162.385	88.893	30.879	856.378
Κέρδη προ φόρων	1.102.496	277.799	938.407	139.234	130.705	207.159	36.728	2.832.528
Αριθμός Μελών	15.410	4.032	12.618	4.075	3.113	4.234	1.553	45.035
Μικτά κέρδη ανά υπάλληλο	58.267	33.723	35.541	43.793	27.887	34.000	11.167	38.167
Ποσοστό μισθοδοσίας επί των ακαθαρίστων εσόδων	12,20%	13,44%	15,97%	16,68%	18,21%	19,09%	23,72%	15,08%
Καταστήματα	3	2	7	1	4	2	2	21

ΣΗΜ.: Για την εξεύρεση των μικτών κερδών κατά υπάλληλο διαιρέθηκε το συνολικό ποσό με το μέσο όρο του αριθμού των υπαλλήλων της 31/12/96 και 31/12/97.

ΠΗΓΗ: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί 1997 & Ε.Σ.Τ.Ε.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΔΕΙΚΤΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

ΓΙΑ ΤΟ 1997 (οικονομικά ποσά σε .000 δρχ)

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	ΜΕΛΗ	ΠΑΘΟΥΣΜΟΣ (ΚΑΤΟΙΚΟΙ) *	ΜΕΛΗ / ΠΑΘΟΥΣΜΟ	ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ	ΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ	ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΑΝΑ ΜΕΛΟΣ	ΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ ΑΝΑ ΜΕΛΟΣ
ΛΑΜΙΑΣ	15.410	187.502	0,082	22.190.685	23.873.673	1.440	1.549
ΑΧΑΪΚΗ	4.032	317.135	0,012	4.404.186	5.582.244	1.092	1.384
ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ	12.618	560.289	0,023	12.768.940	15.375.885	1.012	1.219
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	4.075	173.788	0,023	2.051.492	2.607.496	503	640
ΧΑΝΙΩΝ	3.113	138.076	0,022	7.089.636	6.755.183	2.277	2.170
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	4.234	169.743	0,025	3.649.602	4.447.151	862	1.050
ΕΒΡΟΥ	1.553	130.533	0,012	1.520.725	1.067.131	979	687
ΣΥΝΟΛΟ	45.035	1.677.066	0,026	53.675.266	59.708.763	1.192	1.326

* Αφορά τον πληθυσμό στους νομούς δραστηριοποίησης των Σ.Τ., εκτός από την περίπτωση της Παγκρήτιας που αναφέρεται το σύνολο του πληθυσμού της Περιφέρειας Κρήτης, καθώς η συγκεκριμένη Σ.Τ. έχει άδεια λειτουργίας σε επίπεδο περιφέρειας.

ΠΗΓΗ: Ισολογισμοί 1997 & Επιλογή 1998

Στους Πίνακες 3, 4 και 5 που ακολουθούν, δίνονται ορισμένα στοιχεία εξέλιξης των μεγεθών των βασικών λειτουργιών των Συνεταιριστικών Τραπεζών, δηλαδή της προσέλκυσης καταθέσεων και της χορήγησης δανείων.

Ετσι, στον Πίνακα 3 εμφανίζονται οι εντυπωσιακοί ρυθμοί αύξησης των καταθέσεων το 1997. Η Λαμία εμφανίζεται να έχει το 41,34% των συνολικών καταθέσεων με την Παγκρήτεια να ακολουθεί με 23,79%. Η μέση αύξηση των καταθέσεων για το σύνολο των συνεταιριστικών τραπεζών είναι στο 50,83%, αν όμως από τους υπολογισμούς αφαιρεθεί η Λαμία η μέση ετήσια αύξηση αγγίζει το εντυπωσιακό ποσοστό του 122%. Σημειώνεται η αύξηση των καταθέσεων κατά 5,5 δισ. δρχ της Παγκρήτας, κατά 4 δισ. δρχ των Χανίων και κατά 2 δισ. δρχ περίπου της Αχαϊκής και των Δωδεκανήσων.

Εξίσου εντυπωσιακά εμφανίζονται και τα στοιχεία των χορηγήσεων που παρουσιάζονται στον Πίνακα 4, με τη Λαμία να ελέγχει το 40% περίπου του συνολικού ποσού και την Παγκρήτεια με τα Χανιά να ακολουθούν με 25,75% και 11,31% αντίστοιχα. Σε απόλυτα μεγέθη τη μεγαλύτερη αύξηση παρουσιάζει η Παγκρήτεια με 5 δισ. δρχ περισσότερες χορηγήσεις το 1997, τα Χανιά με 3,7 δισ. δρχ και η Αχαϊκή, η Λαμία και τα Δωδεκάνησα με 2 δισ. δρχ περίπου η κάθε μία.

Σημειώνεται ότι η εντυπωσιακή αύξηση που εμφανίζει η Συνεταιριστική Τράπεζα Εβρου, δεν πρέπει να εκπλήσσει ή να δημιουργεί απορίες καθώς, όπως έχει ήδη αναφερθεί, οφείλεται στο γεγονός ότι λειτούργησε ως τράπεζα από τις 11.11.1996.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι στα υπόλοιπα τόσο των καταθέσεων όσο και των χορηγήσεων ανά υπάλληλο, η Λαμία έχει την πρώτη θέση, καθώς κάθε υπάλληλος της χειρίζεται περίπου διπλάσια ποσά από το μ.ο. των χορηγήσεων ανά υπάλληλο των επτά Συνεταιριστικών Τραπεζών.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ο δείκτης Καταθέσεις/Σύνολο Καταθέσεων της γεωγραφικής περιοχής δραστηριοποίησης των Συνεταιριστικών Τραπεζών - Πίνακας 5 - ο οποίος δείχνει το μερίδιο των καταθέσεων που έχουν οι Συνεταιριστικές Τράπεζες. Παρατηρείται

αύξηση του μεριδίου των Συνεταιριστικών Τραπεζών στις καταθέσεις από 1,6% το 1996 σε 2,2% το 1997. Εχοντας ως αφετηρία το μερίδιο που έχει η Σ.Τ. Λαμίας που εμφανίζεται να διαχειρίζεται 10,5% των καταθέσεων του Ν. Φθιώτιδας για το 1997 και με την υπόθεση ότι θα διατηρηθούν οι ρυθμοί αύξησης των υπόλοιπων Συνεταιριστικών Τραπεζών, δεν πρέπει να θεωρείται αμελητέα η δυναμική των Συνεταιριστικών Πιστωτικών Ιδρυμάτων και η δυνατότητά τους να κερδίσουν σημαντικά μερίδια στην τραπεζική αγορά. Αλλωστε, δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής των αναλυτών η απουσία, προς το παρόν, Συνεταιριστικών Τραπεζών από την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, περιοχές που συγκεντρώνουν το 50-60% των συνολικών καταθέσεων της χώρας.

Στον ίδιο Πίνακα παρατίθεται και ο δείκτης Χορηγήσεις/Καταθέσεις, ο οποίος παρουσιάζει το βαθμό αξιοποίησης των χρηματοδοτικών δυνατοτήτων των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Παρά το γεγονός ότι εμφανίζεται μια μείωση του δείκτη από 120% το 1996 στο 111% 1997, εξακολουθεί να αντανακλά τη σημασία που έχουν οι χορηγήσεις στη λειτουργία των Συνεταιριστικών Τραπεζών.

Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι για το 1997⁶³, εκτός από την Τράπεζα Αττικής που εμφάνιζε το ποσοστό των 80% στο δείκτη Χορηγήσεις/ Καταθέσεις, οι περισσότερες εμπορικές τράπεζες είχαν το δείκτη σε τιμές περίπου στο μισό των επιδόσεων των Συνεταιριστικών Τραπεζών.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις των στελεχών των Συνεταιριστικών Τραπεζών ο δείκτης αυτός, αν και αναμένεται να προσαρμοστεί σε χαμηλότερα από τα σημερινά επίπεδα, θα συνεχίσει να εμφανίζει υψηλότερες επιδόσεις από τον αντίστοιχο των υπόλοιπων εμπορικών τραπεζών.

⁶³ Πηγή: Εθνική Α.Χ.Ε., Εφημερίδα «Η Καθημερινή» 18-19.4.1998

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ 1996-97 (ποσά σε .000 ΔΡΧ)

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	1996	1997	Μεταβολή	Ποσοστό μεταβολής	Ποσοστό επί συνόλου	Κατάταξη με βάση τη μεταβολή	Κατάταξη με βάση υπόλοιπα τέλους '97	Υπόλοιπα τέλους '97 ανά υπάλληλο *	Κατάταξη ανά υπάλληλο
ΛΑΜΙΑΣ	20.101.220	22.190.685	2.089.465	10,39%	41,34%	5	1	672.445	1
ΑΧΑΪΚΗ	2.281.272	4.404.186	2.122.914	93,06%	8,21%	3	4	314.585	3
ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ	7.207.939	12.768.940	5.561.001	77,15%	23,79%	1	2	277.586	5
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	781.721	2.051.492	1.269.771	162,43%	3,82%	6	6	293.070	4
ΧΑΝΙΩΝ	3.002.983	7.089.636	4.086.653	136,09%	13,21%	2	3	405.122	2
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	1.544.954	3.649.602	2.104.648	136,23%	6,80%	4	5	270.341	6
ΕΒΡΟΥ	665.817	1.520.725	854.908	128,40%	2,83%	7	7	144.831	7
ΣΥΝΟΛΟ	35.585.906	53.675.266	18.089.360	50,83%	100,00%			379.331	

* Οι καταθέσεις κατά υπάλληλο έχουν υπολογιστεί με βάση το μέσο όρο των υπαλλήλων στο τέλος των ετών 1996 και 1997

ΠΗΓΗ: Ισολογισμοί 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 4
ΕΞΕΛΙΞΗ ΧΟΡΗΓΗΣΕΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ 1996-97 (ποσά σε .000 ΔΡΧ)

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	1996	1997	Μεταβολή	Ποσοστό μεταβολής	Ποσοστό επί συνόλου	Κατάταξη με βάση τη μεταβολή	Κατάταξη με βάση υπόλοιπα τέλους '97	Υπόλοιπα τέλους '97 ανά υπάλληλο *	Κατάταξη ανά υπάλληλο
ΛΑΜΙΑΣ	21.663.483	23.873.673	2.210.190	10,20%	39,98%	4	1	723.445	1
ΑΧΑΪΚΗ	3.371.852	5.582.244	2.210.392	65,55%	9,35%	3	4	398.732	2
ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ	10.496.888	15.375.885	4.878.997	46,48%	25,75%	1	2	334.258	5
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	1.757.079	2.607.496	850.417	48,40%	4,37%	7	6	372.499	4
ΧΑΝΙΩΝ	3.047.579	6.755.183	3.707.604	121,66%	11,31%	2	3	386.010	3
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	2.334.485	4.447.151	2.112.666	90,50%	7,45%	5	5	329.419	6
ΕΒΡΟΥ	116.000	1.067.131	951.131	819,94%	1,79%	6	7	101.632	7
ΣΥΝΟΛΟ	42.787.366	59.708.763	16.921.397	39,55%	100,00%			421.970	

* Οι χορηγήσεις ανά υπάλληλο έχουν υπολογιστεί με βάση το μέσο όρο των υπαλλήλων στο τέλος των ετών 1996 και 1997

ΠΗΓΗ: Ισολογισμοί 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΕΙΚΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ 1996-97 (οικονομικά ποσά σε .000 δρχ)

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	Καταθέσεις 1996	Συν. Καταθέσεις 1996	Χορηγήσεις 1996	Καταθέσεις / Συν. Καταθέσεις (1996)	Χορηγήσεις/ Καταθέσεις (1996)	Καταθέσεις 1997	Συν. Καταθέσεις 1997	Χορηγήσεις 1997	Καταθέσεις / Συν. Καταθέσεις (1997)	Χορηγήσεις/ Καταθέσεις (1997)
ΛΑΜΙΑΣ	20.101.220	208.804.000	21.663.483	0,096	1,08	22.190.685	211.000.000	23.873.673	0,105	1,08
ΑΧΑΪΚΗ	2.281.272	376.476.000	3.371.852	0,006	1,48	4.404.186	399.000.000	5.582.244	0,011	1,27
ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ	7.207.939	727.544.000	10.496.888	0,010	1,46	12.768.940	810.525.000	15.375.885	0,015	1,20
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	781.721	235.630.000	1.757.079	0,003	2,25	2.051.492	246.000.000	2.607.496	0,008	1,27
ΧΑΝΙΩΝ	3.002.983	190.776.000	3.047.579	0,015	1,01	7.089.636	183.000.000	6.755.183	0,038	0,95
ΑΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	1.544.954	285.213.000	2.334.485	0,005	1,51	3.649.602	340.000.000	4.447.151	0,010	1,22
ΕΒΡΟΥ	665.817	165.936.000	116.000	0,004	0,17	1.520.725	198.000.000	1.067.131	0,008	0,70
ΣΥΝΟΛΟ	35.585.906	2.190.380.996	42.787.366	0,016	1,20	53.677.263	2.387.526.997	59.708.763	0,022	1,11

* Αφορά τις συνολικές καταθέσεις στους νομούς δραστηριοποίησης των Σ.Τ., εκτός από την περίπτωση της Παγκρήτιας που αναφέρονται οι συνολικές καταθέσεις της Περιφέρειας Κρήτης, καθώς η συγκεκριμένη Σ.Τ. έχει άδεια λειτουργίας σε επίπεδο περιφέρειας.

ΠΗΓΗ: Ισολογισμοί 1997, Επιλογή 1998 & ίδια επεξεργασία

Στους Πίνακες 6 και 7 που παρουσιάζονται στη συνέχεια, γίνεται αναφορά στην εξέλιξη των ιδίων κεφαλαίων και των κερδών των Συνεταιριστικών Τραπεζών.

Τα Ίδια Κεφάλαια αποτελούν το βασικό μηχανισμό αντιμετώπισης των βραχυμεσοπρόθεσμων ζημιών ώστε να μην τίθεται σε κίνδυνο η ομαλή λειτουργία των τραπεζικών ιδρυμάτων που αντιμετωπίζουν τέτοιας φύσεως προβλήματα. Σε αντίθεση με τις εμπορικές τράπεζες που έχουν τη δυνατότητα να αντλήσουν νέα κεφάλαια από το χρηματιστήριο και να ενισχύσουν με αυτό τον τρόπο άμεσα τα κεφάλαιά τους, οι Συνεταιριστικές Τράπεζες οφείλουν να δίνουν ιδιαίτερη σημασία στο μέγεθος αυτό, ιδιαίτερα μέχρι να αυξηθεί το ύψος των καταθέσεων σε βαθμό που θα καλύπτει τέτοιους κινδύνους. Στο βαθμό μάλιστα που η διαδικασία αύξησης του συνεταιριστικού κεφαλαίου δεν είναι τόσο άμεση όσο στην περίπτωση των εμπορικών τραπεζών, ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στη δημιουργία αποθεματικών με προφανή στόχο την ενίσχυση των ιδίων κεφαλαίων.

Στον Πίνακα 6 εμφανίζεται η εξέλιξη των ιδίων κεφαλαίων των επτά Συνεταιριστικών Τραπεζών. Παρατηρείται, λοιπόν, ότι η μέση ετήσια αύξηση 1995-96 και 1996-97 είναι περίπου η ίδια και φτάνει στο 17,5% για την πρώτη και στο 18,9% για τη δεύτερη περίοδο.

Επίσης είναι εμφανές ότι η Συνεταιριστική Τράπεζα Λαμίας, έχοντας φτάσει σε ένα ύψος καταθέσεων ικανό να αξιοποιηθεί και να αποτρέψει δυσλειτουργίες και προβλήματα από την εμφάνιση βραχυχρόνιων ζημιών, αυξάνει με περιορισμένο ρυθμό τα ίδια κεφάλαιά της.

Αντίθετα, οι νεότερες συνεταιριστικές τράπεζες, οι οποίες βρίσκονται σε ένα στάδιο στο οποίο από τη μια μεριά δεν υπάρχουν ακόμα αρκετές καταθέσεις που θα μπορούσαν να δημιουργήσουν ένα αίσθημα ασφάλειας και από την άλλη αρχίζει και φθίνει ο ρυθμός αύξησης του συνεταιρικού κεφαλαίου, δημιουργούν με υψηλούς ρυθμούς αποθεματικά και ενισχύουν με αυξημένα ποσοστά τα ίδια κεφάλαιά τους.

Στον Πίνακα 7 παρουσιάζεται η εξέλιξη των κερδών προ φόρων των συνεταιριστικών πιστωτικών ιδρυμάτων.

Κατά μέσο όρο οι συνεταιριστικές τράπεζες εμφάνισαν αύξηση των κερδών προ φόρων κατά 25,5% το 1996 σε σχέση με τα αντίστοιχα μεγέθη του 1995. Εκτός από τη Λαμία η οποία είχε κατά 10% περίπου μειωμένα κέρδη το 1996 σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, οι υπόλοιπες συνεταιριστικές τράπεζες βελτίωσαν τα αποτελέσματά τους.

~~Εντυπωσιακή είναι η αύξηση των κερδών στις περιπτώσεις της Αχαϊκής στην οποία παρατηρείται αύξηση της τάξης του 138% και της Σ.Τ. Χανίων της οποίας τα κέρδη αυξήθηκαν κατά 82,4%. Σε αντιδιαστολή, η Σ.Τ. Δωδεκανήσου, η οποία έλαβε την άδεια λειτουργίας την ίδια περίοδο με τη Σ.Τ. Χανίων, φαίνεται ότι αντιμετώπισε κάποια προβλήματα κατά τον πρώτο χρόνο ανάπτυξής της, που είχαν ως συνέπεια την αύξηση των κερδών μόλις κατά 6,5%. Το δεύτερο χρόνο λειτουργίας της όμως, φαίνεται να ξεπερνάει τα προβλήματά της και αυξάνει τα κέρδη με το εντυπωσιακό 111,5% ξεπερνώντας και στα απόλυτα μεγέθη τα κέρδη της Σ.Τ. Χανίων με 207 εκατ. δρχ έναντι 131 εκατ. δρχ της δεύτερης.~~

Γενικά, το 1997 ήταν μια μάλλον δύσκολη χρονιά για τις Συνεταιριστικές Τράπεζες, καθώς τρεις εξ αυτών εμφανίζουν μείωση των κερδών τους. Ο μέσος ρυθμός αύξησης ανέρχεται παρόλα αυτά στο 17,9% με μεγάλη κερδισμένη τη Συνεταιριστική Τράπεζα Λαμίας, η οποία αυξάνει τα κέρδη της κατά 71,5% και γίνεται η πρώτη Συνεταιριστική Τράπεζα που εμφανίζει κέρδη μεγαλύτερα του 1 δισεκ. δρχ.

Σε μια ακόμη περίπτωση, μετά τις καταθέσεις/υπάλληλο και τις χορηγήσεις/υπάλληλο, οι υπάλληλοι της Λαμίας εμφανίζονται να έχουν την πρώτη θέση τη κατάταξης όσον αφορά το δείκτη κέρδη/υπάλληλο για το 1997.

Ετσι, προηγούνται με 33,4 εκατ. δρχ/υπάλληλο και ακολουθεί η Παγκρήτια με 20,4 εκατ. δρχ/υπάλληλο και η Σ.Τ. Ιωαννίνων με την Αχαϊκή με 19,8 εκατ. δρχ/υπάλληλο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

ΕΞΕΛΙΞΗ ΙΔΙΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ 1995-97 (ποσά σε .000 ΔΡΧ)

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	1995	1996	Μεταβολή 96/95	% μεταβολή 96/95	1996	1997	Μεταβολή 97/96	% μεταβολή 97/96
ΛΑΜΙΑΣ	7.160.126	7.493.729	333.603	4,66%	7.493.729	7.968.713	474.984	6,34%
ΑΧΑΪΚΗ	1.328.691	1.830.311	501.620	37,75%	1.830.311	2.872.069	1.041.758	56,92%
ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ	5.430.506	6.111.948	681.442	12,55%	6.111.948	6.961.300	849.352	13,90%
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	1.104.292	1.139.505	35.213	3,19%	1.139.505	1.258.243	118.738	10,42%
ΧΑΝΙΩΝ	773.133	1.172.614	399.481	51,67%	1.172.614	1.878.544	705.930	60,20%
ΑΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	1.183.795	1.431.625	247.830	20,94%	1.431.625	1.825.817	394.192	27,53%
ΕΒΡΟΥ	*	766.258	*	*	766.258	943.931	177.673	23,19%
ΣΥΝΟΛΟ	16.980.543	19.945.990	2.965.447	17,46%	19.945.990	23.708.617	3.762.627	18,86%

* Η Συνεταιριστική Τράπεζα Έβρου λειτούργησε από 11/11/96 και κατά συνέπεια δεν υπάρχουν συγκρίσιμα στοιχεία.

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Τ.Ε., Ισολογισμοί Τραπεζών 1996-97 και ίδια επεξεργασία

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΕΡΔΩΝ ΠΡΟ ΦΟΡΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ 1995-97 (ποσά σε .000 ΔΡΧ)

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	1995	1996	Μεταβολή 96/95	% Μεταβολή 96/95	1996	1997	Μεταβολή 97/96	% Μεταβολή 97/96	Κατάταξη με βάση τη μεταβολή	Κατάταξη σε σύνολο κερδών	Κέρδη '97 ανά υπάλληλο	Κατάταξη ανά υπάλληλο
ΛΑΜΙΑΣ	711.617	643.178	-68.439	-9,62%	643.178	1.102.496	459.318	71,41%	1	1	33.409	1
ΑΧΑΪΚΗ	142.216	338.707	196.491	138,16%	338.707	277.799	-60.908	-17,98%	6	3	19.843	4
ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ	720.615	930.395	209.780	29,11%	930.395	938.407	8.012	0,86%	4	2	20.400	2
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	186.102	226.250	40.148	21,57%	226.250	139.234	-87.016	-38,46%	7	5	19.891	3
ΧΑΝΙΩΝ	62.494	113.996	51.502	82,41%	113.996	130.705	16.709	14,66%	3	6	7.469	6
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	91.909	97.925	6.016	6,55%	97.925	207.159	109.234	111,55%	2	4	15.345	5
ΕΒΡΟΥ	*	52.529	*	*	52.529	36.728	-15.801	-30,08%	5	7	3.498	7
ΣΥΝΟΛΟ	1.914.953	2.402.980	488.027	25,49%	2.402.980	2.832.528	429.548	17,88%			20.018	

* Η Συνεταιριστική Τράπεζα Έβρου λειτούργησε από 11/11/96 και κατά συνέπεια δεν υπάρχουν συγκρίσιμα στοιχεία.

Τα κέρδη ανά υπάλληλο έχουν υπολογιστεί με βάση το μέσο όρο των υπαλλήλων στο τέλος των ετών 1996 και 1997

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Τ.Ε., Ισολογισμοί Τραπεζών 1996-97 & ίδια επεξεργασία

Στον Πίνακα 8 της επόμενης σελίδας, υπολογίζεται ένας σημαντικός δείκτης αποτελεσματικότητας τα Καθ.Κέρδη/Ιδία Κεφάλαια (ROE). Ο δείκτης δίνει την απόδοση των ιδίων κεφαλαίων και υπολογίζεται σταθμιζόμενος ανάλογα με τις διαφορετικές πολιτικές και την υλοποίηση διαφορετικών στρατηγικών και προϊόντων και δίνει συγκεκριμένα στοιχεία για την επιτυχία των επιμέρους στόχων.

Στο βαθμό που οι Συνεταιριστικές Τράπεζες εμφανίζουν ακόμη και σήμερα μικρή διαφοροποίηση τόσο προϊόντων και υπηρεσιών όσο και πολιτικών διεύθυνσης στην τραπεζική αγορά, ο δείκτης που υπολογίζεται εδώ, δίνει μια συγκριτική παρουσίαση της επίδοσης της κάθε συνεταιριστικής τράπεζας. Δηλαδή, η αναλυτική του σημασία και δυναμική, περιορίζεται στην αξιολόγηση της σχετικής θέσης κάθε Συνεταιριστικής Τράπεζας σε σχέση με τις υπόλοιπες.

Φαίνεται λοιπόν ότι σχετικά καλύτερα αποδόσεις των ιδίων κεφαλαίων έχουν η Παγκρήτια Σ.Τ. και η Σ.Τ. Λαμίας, ακολουθούμενες από ελαφρώς μικρότερες αποδόσεις από τη Σ.Τ. Δωδεκανήσου, την Αχαϊκή Σ.Τ. και τη ΣΤ. Ιωαννίνων. Τη χειρότερη τιμή στο δείκτη εμφανίζει η Σ.Τ. Εβρου, της οποίας η αποδοτικότητα των Ιδίων Κεφαλαίων είναι μόλις 4,3%.

Υπενθυμίζεται ότι ενώ για τις υπόλοιπες εμπορικές τράπεζες η αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων είναι ένας από τους πιο βασικούς δείκτες με τους οποίους ελέγχεται η λειτουργία και η αποτελεσματικότητά τους, στις Συνεταιριστικές Τράπεζες δίδεται πολύ μεγαλύτερη βαρύτητα στην επάρκεια των Ιδίων Κεφαλαίων παρά στην αποδοτικότητά αυτών.

Παρόλα αυτά, το 1997, μόλις τρεις τράπεζες – η Πίστεως, η Εργασίας και η Πειραιώς – εμφανίζουν υψηλότερη αποδοτικότητα Ιδίων Κεφαλαίων, από το 12,98% που είναι η μέση αποδοτικότητα Ιδίων Κεφαλαίων των επτά Συνεταιριστικών Τραπεζών.⁶⁴

Στον ίδιο Πίνακα εκτιμάται μια ακόμη σημαντική διαφορά που εμφανίζει η λειτουργία των Συνεταιριστικών Τραπεζών σε αντίθεση με τις εμπορικές τράπεζες και αφορά τις δαπάνες προσωπικού. Έτσι, σε μέσα επίπεδα, τα έξοδα προσωπικού των συνεταιριστικών

⁶⁴ Πηγή: Εθνική Α.Χ.Ε., Εφημερίδα «Η Καθημερινή», 18-19.4.1998

τραπεζών αποτελούν το 28,75% των προ φόρων κερδών του 1997. Αντίθετα για τις εισηγμένες στο Χρηματιστήριο εμπορικές τράπεζες, οι δαπάνες προσωπικού αντιστοιχούν στο 169,7% των προ φόρων κερδών που εξασφάλισαν το 1997.

Γίνεται, έτσι, σαφής η διάθεση των Συνεταιριστικών Τραπεζών να ακολουθήσουν μια ορθολογική πολιτική προσλήψεων, τόσο όσον αφορά τον αριθμό για να κρατηθούν τα λειτουργικά έξοδα χαμηλά, όσο και στην ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού για να επιτυγχάνονται καλύτερα αποτελέσματα και μέγιστη αποδοτικότητα των ανθρωπίνων πόρων.

Ενισχυτικά της παραπάνω άποψης είναι τα αποτελέσματα που εμφανίζει η Συνεταιριστική Τράπεζα Λαμίας, η οποία επιβαρύνεται με τις μικρότερες δαπάνες προσωπικού ως ποσοστό των προ φόρων κερδών και παρουσιάζει αντίστοιχα τα υψηλότερα κέρδη ανά υπάλληλο. Μεγάλο ρόλο βέβαια σε αυτά τα αποτελέσματα, είναι φυσικό να έχει και η συσσωρευμένη εμπειρία της συγκεκριμένης τράπεζας, καθώς είναι η παλαιότερη Συνεταιριστική τράπεζα στην Ελλάδα και πρωτοπόρος σε πάρα πολλές ενέργειες ανάπτυξης της συνεταιριστικής πίστης στη χώρα μας.

Στον Πίνακα 9 παρουσιάζονται συνοπτικά τα αποτελέσματα της σύγκρισης των Συνεταιριστικών Τραπεζών σε βασικά μεγέθη για το 1997, όπως είναι αυτά των χορηγήσεων, των καταθέσεων, των κερδών και της αποδοτικότητας των ιδίων κεφαλαίων.

Ετσι, η Σ.Τ. Λαμίας έρχεται πρώτη στην κατάταξη σε όλες τις κατηγορίες εκτός από το ποσοστό αύξησης των χορηγήσεων και των καταθέσεων και την αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων όπου χάνει την πρώτη θέση από την Παγκρήτια.

Τις χειρότερες επιδόσεις εμφανίζει η Συνεταιριστική Τράπεζα Εβρου, η νεότερη δηλαδή Συνεταιριστική Τράπεζα, η οποία είναι ουραγός σε όλες της κατηγορίες εκτός από το ποσοστό αύξησης των χορηγήσεων και το ποσοστό μεταβολής των κερδών της, κατηγορίες στις οποίες προηγείται μόνο της Συνεταιριστικής Τράπεζας Ιωαννίνων.

Τέλος, στον Πίνακα 10, παρουσιάζεται η εξέλιξη των μικτών κερδών των συνεταιριστικών τραπεζών, όπου σε απόλυτα μεγέθη και σε μικτά κέρδη ανά υπάλληλο τα καλύτερα αποτελέσματα εμφανίζει η Σ.Τ. Λαμίας ενώ σε ποσοστά προηγείται η Σ.Τ. Δωδεκανήσου, ακολουθούμενη από τη Σ.Τ. Εβρου.

Μείωση των μικτών κερδών για το 1997 εμφανίζει η Σ.Τ. Ιωαννίνων, η οποία παρόλα αυτά κατέχει τη δεύτερη θέση όσον αφορά τα μικτά κέρδη ανά υπάλληλο.

Τέλος, αναφέρεται ότι τα έξοδα προσωπικού αντιστοιχούν σε μέσο όρο στο 15,1% των μικτών κερδών των Συνεταιριστικών Τραπεζών, με τη Σ.Τ. Λαμίας να έχει το μικρότερο ποσοστό και τη Σ. Τ. Εβρου το μεγαλύτερο ποσοστό επιβάρυνσης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

ΕΞΕΛΙΞΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ 1996-97 (ποσά σε .000 δρχ)

ΣΥΝΕΤ/ΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	Ίδια Κεφάλαια				Κέρδη προ φόρων				Αποδοτικό- τητα ιδίων κεφαλαίων %	Μ.Ο. υπαλλ. '96-'97	Δαπάνες προσωπικού σε σχέση με τα κέρδη προ φόρων %	Καθαρά κέρδη ανά υπάλλ.
	1996	1997	Μεταβολή	Ποσοστό Μεταβολής	1996	1997	Μεταβο- λή	Ποσοστό Μεταβολής				
ΛΑΜΙΑ	7.493.729	7.968.713	474.984	6,34%	643.178	1.102.496	459.318	71,41%	14,26%	33	21,27%	33.409
ΑΧΑΪΚΗ	1.830.311	2.872.069	1.041.758	56,92%	338.707	277.799	-60.908	-17,98%	11,82%	14	22,83%	19.843
ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ	6.111.948	6.961.300	849.352	13,90%	930.395	938.407	8.012	0,86%	14,36%	46	27,82%	20.400
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	1.139.505	1.258.243	118.738	10,42%	226.250	139.234	-87.016	-38,46%	11,61%	7	36,73%	19.891
ΧΑΝΙΩΝ	1.172.614	1.878.544	705.930	60,20%	113.996	130.705	16.709	14,66%	8,57%	17,5	67,99%	7.469
ΔΩΔ/ΝΗΣΟΥ	1.431.625	1.825.817	394.192	27,53%	97.925	207.159	109.234	111,55%	12,72%	13,5	42,30%	15.345
ΕΒΡΟΥ	766.258	943.931	177.673	23,19%	52.529	36.728	-15.801	-30,08%	4,80%	10,5	75,72%	3.498
ΣΥΝΟΛΟ	19.945.990	23.708.617	3.762.627	18,86%	2.402.980	2.832.528	429.548	17,88%	12,98%	141,5	28,75%	20.018

Σημ.: Η αποδοτικότητα έχει υπολογιστεί με βάση τα μέσα κεφάλαια (τέλος προηγούμενου έτους+ τέλος τρέχοντος έτους /2)
Τα κέρδη ανά υπάλληλο έχουν υπολογιστεί με βάση το μέσο όρο των υπαλλήλων στο τέλος των ετών 1996 και 1997

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Τ.Ε., Ισολογισμοί Τραπεζών 1996-97 & ίδια επεξεργασία

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

**ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΙΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥΣ
ΣΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΓΙΑ ΤΟ 1997**

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	ΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ			ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ			ΚΕΡΑΗ ΠΡΟ ΦΟΡΩΝ			ΑΠΟΔΟΤΙΚΟ ΤΗΤΑ ΙΔΙΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ
	Σε υπόλοιπα	Σε αύξηση	Κατά υπόλληλο	Σε υπόλοιπα	Σε αύξηση	Κατά υπόλληλο	Σε υπόλοιπα	Σε αύξηση	Κατά υπόλληλο	
ΛΑΜΙΑΣ	1	4	1	1	5	1	1	1	1	2
ΑΧΑΪΚΗ	4	3	2	4	3	3	3	6 (αρνητικό)	4	4
ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ	2	1	5	2	1	5	2	4	2	1
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	6	7	4	6	6	4	5	7 (αρνητικό)	3	5
ΧΑΝΙΩΝ	3	2	3	3	2	2	6	3	6	6
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	5	5	6	5	4	6	4	2	5	3
ΕΒΡΟΥ	7	6	7	7	7	7	7	5 (αρνητικό)	7	7

ΠΙΝΑΚΑΣ 10
ΕΞΕΛΙΞΗ ΜΙΚΤΩΝ ΚΕΡΔΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ 1996-97 (ποσά σε .000 ΔΡΧ)

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	1996	1997	Μεταβολή	Ποσοστό μεταβολής	Κατάταξη με βάση τη μεταβολή	Εξοδα Προσωπικού	Ποσοστό επί της μισθοδοσίας	Ποσά ανά υπάλληλο
ΛΑΜΙΑΣ	1.349.593	1.922.825	573.232	42,47%	1	234.514	12,20%	58.267
ΑΧΑΪΚΗ	473.170	472.123	-1.047	-0,22%	6	63.433	13,44%	33.723
ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ	1.391.842	1.634.892	243.050	17,46%	2	261.062	15,97%	35.541
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	331.565	306.549	-25.016	-7,54%	7	51.139	16,68%	43.793
ΧΑΝΙΩΝ	339.278	488.023	148.745	43,84%	4	88.866	18,21%	27.887
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	247.102	459.003	211.901	85,75%	3	87.619	19,09%	34.000
ΕΒΡΟΥ	76.441	117.253	40.812	53,39%	5	27.812	23,72%	11.167
ΣΥΝΟΛΟ	4.208.991	5.400.668	1.191.677	28,31%		814.445	15,08%	38.167

* Τα μικτά κέρδη ανά υπάλληλο έχουν υπολογιστεί με βάση το μέσο όρο των υπαλλήλων στο τέλος των ετών 1996 και 1997

ΠΗΓΗ: Ισολογισμοί 1997 και ίδια επεξεργασία

Στον Πίνακα 11 που ακολουθεί, υπολογίζονται τρεις βασικοί χρηματοοικονομικοί δείκτες:

- Ο δείκτης Ίδια Κεφάλαια/Σύν. Ενεργητικού, ο οποίος αποτελεί το δείκτη φερεγγυότητας. Υπενθυμίζεται, ότι ο δείκτης φερεγγυότητας των Συνεταιριστικών Τραπεζών καθορίζεται από τη σχετική νομοθεσία ότι πρέπει να κυμαίνεται σε επίπεδα όχι μικρότερα του 10%. Το αντίστοιχο όριο για τις εμπορικές τράπεζες είναι 8%. Σημειώνεται ότι στη συγκεκριμένη ανάλυση δεν υπολογίζονται σταθμισμένα τα στοιχεία του ενεργητικού ανάλογα με το επίπεδο κινδύνου που αναλογεί σε κάθε είδος κεφαλαίου.
- Ο δείκτης Χορηγήσεις/ Σύν. Ενεργητικού, ο οποίος δείχνει το επίπεδο ωρίμανσης των χορηγήσεων σε κάθε τράπεζα και αναμένεται να πλησιάζει το 100% όταν οι χορηγήσεις έχουν φτάσει σε ικανοποιητικό επίπεδο.
- Ο δείκτης Κέρδη προ φόρων/Σύν. Ενεργητικού (ROA), ο οποίος αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς δείκτες αποδοτικότητας και αναλύει την απόδοση του ενεργητικού.

Όσον αφορά το δείκτη φερεγγυότητας για το 1997, σε όλες τις περιπτώσεις παρατηρούνται επιδόσεις τουλάχιστον διπλάσιες από το όριο που θεσπίζει η τραπεζική νομοθεσία. Κυμαίνεται από 20% στην περίπτωση της Συνεταιριστικής Τράπεζας Χανίων και αγγίζει το 37% στην περίπτωση της Συνεταιριστικής Τράπεζας Εβρου.

Για μια ακόμη φορά είναι εμφανής η προσοχή που επιδεικνύουν οι Συνεταιριστικές Τράπεζες στην επάρκεια των Ίδιων Κεφαλαίων.

Σημειώνεται στο σημείο αυτό ότι παρά το γεγονός ότι το αντίστοιχο όριο για τις εμπορικές τράπεζες είναι 8%, οι εισηγμένες στο χρηματιστήριο τράπεζες εκτιμάται ότι σε μέσο όρο για το 1997 παρουσιάζουν δείκτη φερεγγυότητας 7%, με την Εθνική να έχει τη

χειρότερη επίδοση με 3,7% και τη μεγαλύτερη τιμή του δείκτη να έχουν η Τράπεζα Πίστewος και η Τράπεζα Αττικής με 12,3% και 12,5% αντίστοιχα.⁶⁵

Ο δεύτερος δείκτης, Χορηγήσεις/Συν. Ενεργητικού, επισημαίνει τα επίπεδα ωρίμανσης που έχουν φτάσει οι χορηγήσεις των Συνεταιριστικών Τραπεζών.

Ο μέσος όρος του δείκτη ανέρχεται στο 73%, με την Συνεταιριστική Τράπεζα Εβρου να αποτελεί τη μοναδική που κυμαίνεται εκτός του εύρους του 71-75% που κινούνται οι υπόλοιπες έξι, με ποσοστό 42%.

Ομως, ακόμη και αυτό το ποσοστό, είναι κατά 1 ποσοστιαία μονάδα υψηλότερο από το μέσο όρο που παρουσιάζει ο δείκτης για τις εμπορικές τράπεζες το 1997.⁶⁶

Όσον αφορά την απόδοση του συνόλου του ενεργητικού, καλύτερες επιδόσεις επιτυγχάνει τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο η Παγκρήτια Συνεταιριστική Τράπεζα με 4,4%, ακολουθούμενη από τη Συνεταιριστική Τράπεζα Ιωαννίνων με 3,9% και τις Συνεταιριστικές Τράπεζες Δωδεκανήσου, Αχαϊκή με 3,5% και Λαμίας με 3,4%.

Τις χειρότερες επιδόσεις παρουσιάζουν η Συνεταιριστική Τράπεζα Εβρου με 1,5% και η Συνεταιριστική Τράπεζα Χανίων με 1,4%.

⁶⁵ Πηγή: Εθνική Α.Χ.Ε., Εφημερίδα «Η Καθημερινή», 18-19.4.1998

⁶⁶ οπ.παρ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

ΔΕΙΚΤΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

ΓΙΑ ΤΟ 1997 (ποσά σε .000 δρχ)

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	Συν. Ενεργητικό	Ίδια Κεφάλαια	Χορηγήσεις	Κέρδη Προ Φόρων	Ίδια Κεφάλαια / Συν. Ενεργητικό	Χορηγήσεις/Συν. Ενεργητικό	Κέρδη Προ Φόρων / Συν. Ενεργητικό
ΛΑΜΙΑΣ	31.718.272	7.968.713	23.873.673	1.102.496	0,25	0,75	0,034
ΑΧΑΪΚΗ	7.913.459	2.872.069	5.582.244	277.799	0,36	0,71	0,035
ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ	21.203.751	6.961.300	15.375.885	938.407	0,33	0,73	0,044
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	3.551.300	1.258.243	2.607.496	139.234	0,35	0,73	0,039
ΧΑΝΙΩΝ	9.469.496	1.878.544	6.755.183	130.705	0,20	0,71	0,014
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	5.894.943	1.825.817	4.447.151	207.159	0,31	0,75	0,035
ΕΒΡΟΥ	2.514.257	943.931	1.067.131	36.728	0,37	0,42	0,015
ΣΥΝΟΛΟ	82.265.478	23.708.617	59.708.763	2.832.528	0,29	0,73	0,034

ΠΗΓΗ: Ισολογισμοί 1997 και ίδια επεξεργασία

6 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η προηγούμενη ενότητα εστίασε στη συγκριτική παρουσίαση των χρηματο-οικονομικών μεγεθών των ελληνικών συνεταιριστικών τραπεζών, καθώς και στην ανάλυση συγκεκριμένων δεικτών βάσει των οποίων συνηθίζεται να ελέγχεται η -επιτυχής ή μη- λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Στις περισσότερες περιπτώσεις, λοιπόν, οι Συνεταιριστικές Τράπεζες εμφανίζουν εφάμιλλα - αν όχι καλύτερα - αποτελέσματα σε σύγκριση με αυτά των υπολοίπων εμπορικών και κρατικών πιστωτικών ιδρυμάτων. Έτσι, εκ πρώτης όψεως, φαίνεται να δικαιολογείται μια συγκρατημένη αισιοδοξία για την πορεία του νέου για τα ελληνικά δεδομένα θεσμού.

Παράλληλα, όμως, έγινε προσπάθεια να επισημανθεί η περιορισμένη, έως ένα βαθμό, αναλυτική σημασία των δεικτών που χρησιμοποιήθηκαν. Ο μικρός χρόνος λειτουργίας των περισσότερων συνεταιριστικών τραπεζών και κατά συνέπεια η έλλειψη χρονολογικών σειρών ικανοποιητικού μεγέθους, οδηγεί στη στατική ανάλυση που προηγήθηκε, η οποία δίνει τη λειτουργική κατάσταση του θεσμού σήμερα και δεν επιτρέπει την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων για τις μελλοντικές εξελίξεις.

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι η χρηματοοικονομική ανάλυση των Συνεταιριστικών Τραπεζών δεν είναι ο κύριος στόχος αυτής της μελέτης. Θεωρήθηκε όμως απαραίτητη για δύο βασικούς λόγους:

Πρώτον, οι καλές επιδόσεις δικαιολογούν την άποψη ότι υπάρχει χώρος στον τραπεζικό χάρτη της χώρας για τη δραστηριοποίηση τέτοιας μορφής τραπεζικών ιδρυμάτων και,

Δεύτερον, είναι απαραίτητη η έξωθεν καλή μαρτυρία της λειτουργίας των συνεταιριστικών οργανώσεων, ιδιαίτερα στην Ελλάδα για να αντιστραφεί το αρνητικό κλίμα που συνοδεύει, δυστυχώς, τα τελευταία χρόνια, κάθε προσπάθεια που φέρει τον όρο «συνεταιρισμός».

Ετσι, αν και είναι πεποίθηση του μελετητή ότι η χρήση των δεικτών και των μεθόδων ελέγχου της λειτουργίας των εμπορικών τραπεζών δεν ενδείκνυται για τον έλεγχο και την αξιολόγηση της λειτουργίας των συνεταιριστικών τραπεζών, η ανάγκη για την αποτύπωση των αποτελεσμάτων σε όρους και αποτελέσματα κοινά αποδεκτά από όλους, με απώτερο στόχο την αναγνώριση και καθιέρωση των τραπεζικών ιδρυμάτων συνεταιριστικής μορφής και του ιδιαίτερου ρόλου τους στην οικονομία της περιφέρειας, επέβαλε τη χρηματοοικονομική ανάλυση που προηγήθηκε.

Σε καμία περίπτωση βέβαια δεν υποστηρίζεται η άποψη ότι η λειτουργία των Συνεταιριστικών Τραπεζών δεν οφείλει να βασίζεται σε κανόνες που θα προάγουν την αξιοπιστία, τη διαφάνεια και τον εσωτερικό και εξωτερικό έλεγχο των δραστηριοτήτων τους. Αντίθετα, τα προαναφερόμενα θεωρούνται επιβεβλημένα, ιδιαίτερα σε έναν κλάδο δραστηριοποίησης τόσο ευαίσθητο σε αυθαιρεσίες και αδιαφάνεια όπως είναι ο τραπεζικός.

Επιβεβλημένη, όμως, θεωρείται και η αναγνώριση της ιδιαίτερης φύσης της συνεταιριστικής οργάνωσης και των ιδιομορφιών της λειτουργίας της, των αποτελεσμάτων της και της σημασίας της για την οικονομία και κοινωνία της περιφέρειας.

Ενώ η αξιολόγηση της λειτουργίας των εμπορικών τραπεζών αρχίζει και τελειώνει στο τραπεζικό κατάστημα ή στον όμιλο της τράπεζας και η επιτυχία της αντικατοπτρίζεται στα κέρδη της ή στην τιμή της μετοχής της, στην περίπτωση των Συνεταιριστικών Τραπεζών η αξιολόγηση οφείλει να προχωρά και σε παραμέτρους που αρχικά ίσως διαφεύγουν της προσοχής των μελετητών που δεν είναι εξοικωμένοι με την ανάλυση των συνεταιριστικών οργάνωσεων.

Η ίδρυση και λειτουργία των τοπικών συνεταιριστικών τραπεζών βασίζεται σε προϋποθέσεις που συνιστούν τους ακρογωνιαίους λίθους της τοπικής ανάπτυξης.

Η γέννηση ενός συνεταιρισμού είναι εξ ορισμού μια συμμετοχική διαδικασία και βασίζεται στην κινητοποίηση του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού. Από τη στιγμή που θα διαπιστωθεί η ανάγκη δημιουργίας μιας συνεταιριστικής τράπεζας, τα μέλη συμμετέχουν

στην ανάδειξη των τοπικών πλεονεκτημάτων, στην ενεργοποίηση των τοπικών πόρων και τη χρηματοδότηση των τοπικών επιχειρήσεων.

Ουσιαστικά, λοιπόν, εξασφαλίζεται η συμμετοχή του πληθυσμού στο σχεδιασμό, την υλοποίηση και τον έλεγχο δράσεων που συνιστούν τελικά την επιλογή μιας συγκεκριμένης αναπτυξιακής διαδικασίας. Εκ των ενόντων, δε, αντιμετωπίζεται και η αδυναμία σε πολλές περιπτώσεις της κεντρικής κυβέρνησης να χρηματοδοτήσει τοπικά, καινοτόμες ιδέες και επιχειρήσεις που θα πυροδοτήσουν την ανάπτυξη.

Μπορεί, το μερίδιο των συνεταιριστικών τραπεζών στις καταθέσεις της περιοχής δραστηριοποίησής τους να είναι σχετικά μικρό, εάν συγκριθεί με τις υπόλοιπες τράπεζες, η συμμετοχή τους όμως στη χρηματοδότηση των τοπικών επιχειρήσεων είναι ιδιαίτερα σημαντική.

Ετσι, αναφέρεται ενδεικτικά ότι στο Νομό Χανίων, αν και οι καταθέσεις στη Συνεταιριστική Τράπεζα Χανίων είναι μόλις το 4% περίπου των συνολικών καταθέσεων του νομού οι χορηγήσεις της το 1996 επέφεραν μια αύξηση στις συνολικές χορηγήσεις στο νομό της τάξης του 50%.

Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι ο δείκτης χορηγήσεις προς καταθέσεις των συνεταιριστικών τραπεζών κυμαίνεται σε πολύ υψηλότερα επίπεδα από αυτόν των εμπορικών ή κρατικών τραπεζών. Ετσι ενώ οι εμπορικές τράπεζες χορηγούν το 30% περίπου των καταθέσεών τους, οι συνεταιριστικές σε πολλές περιπτώσεις ξεπερνούν το 85-90%.

Θα έλεγε, λοιπόν, κανείς ότι ειδικά στην περίπτωση των συνεταιριστικών τραπεζών, συναντώνται τα κυριότερα χαρακτηριστικά της από τη βάση ανάπτυξης.

Αλλά και στην περίπτωση που οι συνθήκες επιβάλλουν ως στρατηγική επιλογή την πολική ανάπτυξη, οι συνεταιριστικές τράπεζες δημιουργούν δυνάμεις αντίρροπες ως προς αυτές που προκαλεί η λειτουργία του παραδοσιακού τραπεζικού συστήματος.

Οι εμπορικές τράπεζες χρησιμοποιούν το δίκτυο υποκαταστημάτων τους στην επαρχία ως θυρίδες συγκέντρωσης καταθέσεων και χρηματοδότησης της «προωθητικής βιομηχανίας» στους πόλους ανάπτυξης.

Οι συνεταιριστικές τράπεζες δρουν προς την αντίθετη κατεύθυνση χρηματοδοτώντας τις τοπικές επιχειρήσεις, αξιοποιώντας τις τοπικές αποταμιεύσεις που παραμένουν ανενεργές καθώς οι κάτοχοί τους δεν έχουν πρόσβαση στις εμπορικές τράπεζες.

Στο βαθμό, δε, που επιτυγχάνεται η βελτίωση της οικονομικής -και κατ'επέκταση της κοινωνικής- θέσης των μελών της συνεταιριστικής τράπεζας, αντιμετωπίζονται οι παρενέργειες της μη ισόροπης ανάπτυξης και επιτυγχάνεται η βέλτιστη χρήση όλων των πόρων της περιφερειακής οικονομίας.

Σε κάθε περίπτωση, είναι προφανές ότι ο αποκεντρωμένος χαρακτήρας της συνεταιριστικής πίστης, το χαμηλό κόστος συγκέντρωσης των αποταμιεύσεων σε τοπικό επίπεδο, η ανακύκλωση των αποταμιεύσεων με τη μορφή πιστώσεων στο τοπικό παραγωγικό κύκλωμα, συνιστούν τα βασικά πλεονεκτήματα μιας σχεδιαζόμενης επέκτασης των συνεταιριστικών πιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα.

Μια τέτοια εξέλιξη θα συμβάλλει στη σταδιακή μετατόπιση του κέντρου βάρους της χρηματοδοτικής ενίσχυσης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, από τα κεντρικά ή και τα υποκαταστήματα των ήδη υφιστάμενων εμπορικών τραπεζών, σε τοπικά αυτόνομα συνεταιριστικά πιστωτικά ιδρύματα, ώστε με τρόπο συμπληρωματικό και χωρίς υποκατάσταση των μεγάλων τραπεζών, η παρουσία τους να διευκολύνει την προώθηση μιας περισσότερο ανεξάρτητης χρηματοδοτικής βάσης και συγκεκριμένης υποστήριξης κατά κλάδο παραγωγής και κατά γεωγραφική περιοχή.

Δημιουργούν έτσι ένα ειδικό χρηματοδοτικό πλαίσιο για του επαγγελματίες και τους βιοτέχνες που αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της ελληνικής οικονομίας.

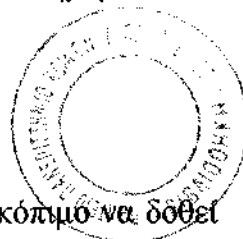
Εκτός από τράπεζες των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων οι συνεταιριστικές τράπεζες μπορούν να λειτουργήσουν και ως τράπεζες που θα προσφέρουν ανταγωνιστικά και ειδικά σχεδιασμένα προϊόντα σε ιδιώτες, στους τομείς της καταναλωτικής και της στεγαστικής πίστης σε συνδυασμό με ένα ευρύ φάσμα αποταμιευτικών και ασφαλιστικών

προϊόντων. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η Συνεταιριστική Τράπεζα Λαμίας, παρέχει στα μέλη-πελάτες της και ασφάλεια ζωής σε ποσό που ανέρχεται στο δεκαπλάσιο της αξίας των συνεταιριστικών μεριδίων που έχουν στην κατοχή τους.

Τα βασικά συγκριτικά πλεονεκτήματα των συνεταιριστικών τραπεζών έναντι των εμπορικών τραπεζών συνοψίζονται στα ακόλουθα:

- Ο συνεταίρος-πελάτης ανάγεται σε καθοριστικό στοιχείο λειτουργικής αναφοράς τους όπως απαιτεί ο ανθρωποκεντρικός τους χαρακτήρας .
- Η αμεσότητα και η ταχύτητα που χαρακτηρίζει τις σχέσεις των μελών με τη συνεταιριστική τράπεζα αποτελεί την ειδοποιό διαφορά με τις εμπορικές τράπεζες. Είναι προφανές ότι στο χωρικό επίπεδο δραστηριοποίησης των συνεταιριστικών τραπεζών είναι σαφώς πιο εύκολο να αξιολογηθούν οι πιθανοί πιστωτικοί κίνδυνοι και να ελαχιστοποιηθούν οι επισφάλειες, εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα κερδοφορία, αποδοτικότητα και συνέχεια στη λειτουργία τους.
- Το χαμηλό λειτουργικό κόστος, σε συνδυασμό με τη μεγάλη διασπορά του πιστωτικού κινδύνου που αναφέρθηκε, δίνουν τη δυνατότητα στις συνεταιριστικές τράπεζες να προσφέρουν στα μέλη τους υπηρεσίες με χαμηλότερο κόστος ή/και καταθέσεις με υψηλότερο επιτόκιο. Βασικό σημείο στην πολιτική αυτή συνιστά το γεγονός ότι δεν αποτελεί κύριο στόχο των συνεταιριστικών τραπεζών η υψηλή κερδοφορία αλλά η υποστήριξη και βελτίωση της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής θέσης των μελών τους.
- Οι εμπορικές τράπεζες δραστηριοποιούνται στη χρηματοδότηση κυρίως μεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων. Συνεπώς, ο ρόλος των Συνεταιριστικών Τραπεζών έχει συμπληρωματικό χαρακτήρα καθώς καλύπτει ανάγκες που σήμερα δεν εξυπηρετούνται.

Εκτός από τα πλεονεκτήματα που αναφέρθηκαν παραπάνω, θεωρείται σκόπιμο να δοθεί προσοχή σε ορισμένα κρίσιμα σημεία της λειτουργίας και της επέκτασης των δραστηριοτήτων των συνεταιριστικών τραπεζών στην Ελλάδα:

- ⊕ Η δυσκολία συγκέντρωσης του απαιτούμενου αρχικού κεφαλαίου, κυρίως λόγω της έλλειψης εμπιστοσύνης στο νέο θεσμό, σε συνδυασμό με τον περιορισμό να συναλλάσσονται οι συνεταιριστικές τράπεζες αποκλειστικά με τα μέλη τους εμποδίζει την ανάπτυξή τους.
- ⊕ Η διαπλοκή συμφερόντων δανειοδότη και δανειοδοτούμενου, καθώς οι συνεταιίροι είναι ταυτόχρονα και πελάτες, είναι πιθανόν να δημιουργήσει προβλήματα, εάν οδηγήσει στη χορήγηση δανείων σε αφερέγγυα μέλη.
- ⊕ Η έλλειψη μερικές φορές επαρκούς εμπειρίας και εξειδίκευσης των διοικούντων τις συνεταιριστικές τράπεζες, όπως επίσης και η δυσκολία εξεύρεσης στις τοπικές αγορές έμπειρων και εξειδικευμένων στελεχών, καθυστερούν σε μεγάλο βαθμό το βαθμό αντίδρασης των συνεταιριστικών τραπεζών στις μεταβαλλόμενες συνθήκες του ελληνικού τραπεζικού τοπίου.
- ⊕ Ο υψηλός βαθμός συγκέντρωσης κινδύνου σε τοπικό επίπεδο.

Είναι προφανές ότι τα περισσότερα από τα προβλήματα που αναφέρονται παραπάνω, οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στην απουσία ενός κεντρικού συνεταιριστικού πιστωτικού ιδρύματος, σε επίπεδο περιφέρειας ή χώρας.

Μια συνεταιριστική κεντρική τράπεζα, θα αναλάβει αφενός να δώσει βιώσιμες λύσεις σε θέματα που αντιμετωπίζονται σε ένα ευρύτερο επίπεδο χωρικής δραστηριοποίησης και μεγέθους, και αφετέρου θα δραστηριοποιηθεί σε τραπεζικές και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες που δεν είναι δυνατόν να διαχειριστούν αποτελεσματικά οι τοπικές συνεταιριστικές τράπεζες.

Είναι κοινά αποδεκτό ότι, τα θέματα εσωτερικής οργάνωσης και λειτουργίας, όπως είναι αυτά της εκπαίδευσης των στελεχών, της εφαρμογής νέας τεχνολογίας, του ελέγχου και της εγγύησης των χρηματοδοτήσεων και των καταθέσεων, καθώς και οι σύγχρονες τραπεζικές υπηρεσίες, που εισέβαλαν στην επιχειρηματική ζωή της χώρας μας τα τελευταία χρόνια, ξεπερνούν τα όρια σχεδιασμού των τοπικών πιστωτικών ιδρυμάτων.

Η σύντομη ιστορία των συνεταιριστικών τραπεζών στη χώρα μας ίσως δικαιολογεί την καθυστέρηση στη δημιουργία ενός κεντρικού τραπεζικού ιδρύματος. Δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής των αναλυτών ότι μέχρι πριν τέσσερα χρόνια, στην Ελλάδα δραστηριοποιούνταν μόλις τέσσερις Συνεταιριστικές Τράπεζες.

Την ίδια στιγμή όμως, ο μικρός αριθμός των Συνεταιριστικών Τραπεζών φαινόταν να εξασφαλίζει τα εχέγγυα της αгаστής συνεργασίας και της από κοινού δημιουργίας ισχυρών βάσεων λειτουργικής και επιχειρησιακής δομής του νέου θεσμού, ιδιαίτερα δε όταν βασική συνεταιριστική αρχή αποτελεί η συνεργασία μεταξύ των συνεταιρισμών.

Το ελληνικό δαιμόνιο, όμως και σε αυτή την περίπτωση, έκανε το θαύμα του. Σε σύνολο δώδεκα συνεταιριστικών τραπεζών που βρίσκονταν σε λειτουργία το 1998, υπήρχαν τρεις διαφορετικές προτάσεις οργάνωσης και επέκτασης της λειτουργίας του θεσμού.

Δύο τράπεζες, η Συνεταιριστική Τράπεζα Λαμίας και η Παγκρήτια, προσπαθούσαν να βρουν τρόπο επέκτασής τους, αρχικά σε όμορους νομούς ή σε επίπεδο περιφέρειας και στη συνέχεια σε εθνικό επίπεδο. Μια τέτοια κίνηση, είναι προφανές ότι βραχυχρόνια θα αποτελούσε μια καλή κίνηση για το μέλλον των συγκεκριμένων τραπεζών. Με την πάροδο του χρόνου όμως είναι πιθανόν να αντιμετώπιζαν προβλήματα από το αυξημένο λειτουργικό κόστος και από την απουσία ενός βασικού συστατικού της επιτυχίας του συνεταιριστικού θεσμού: την ενσωμάτωση στην τοπική κοινωνία, τον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα της λειτουργίας του και κατά συνέπεια, την αμεσότητα και την ευελιξία στη λήψη αποφάσεων.

Παράλληλα, μια τέτοια κίνηση, εξαιρούσε από τις εξελίξεις τις υπόλοιπες Συνεταιριστικές Τράπεζες. Για την ακρίβεια, η εφαρμογή μιας τέτοιας απόφασης θα συνιστούσε ευθεία απειλή για το μέλλον του θεσμού στην Ελλάδα.

Η Παγκρήτια, όπως έχει ήδη αναφερθεί, τελικά προχώρησε στην επέκταση της άδειας λειτουργίας της σε επίπεδο περιφέρειας, εγκαινιάζοντας μάλιστα και νέο κατάστημα στην πόλη των Χανίων, τη στιγμή που στην ίδια πόλη έκανε τα πρώτα βήματα της λειτουργίας της η Συνεταιριστική Τράπεζα Χανίων. Αντί λοιπόν να υπηρετούνται οι βασικές αρχές του συνεταιριστικού ιδεώδους, από μία και μόνο κίνηση, κινδύνευε η φήμη και η

υπόσταση του θεσμού, σε μια από τις πλέον δυναμικές περιφέρειες της Ελλάδας όπως είναι αυτή της Κρήτης.

Εάν μάλιστα η Συνεταιριστική Χανίων προχωρούσε στην ίδρυση υποκαταστήματος στην πόλη του Ηρακλείου, η τοπική κοινωνία θα εμπλέκονταν σε έναν ιδιότυπο ακήρυχτο πόλεμο, ανταγωνισμού και εξουσίας της οικονομικής ζωής της περιφέρειας. Το οξύμωρο στην προκειμένη περίπτωση είναι ότι αντίπαλοι θα ήταν φορείς που επαγγέλλονται τη συνεργασία και την πρόοδο μέσα από κοινές προσπάθειες με βάση την αλληλεγγύη και την αυτοβοήθεια...

Η δεύτερη πρόταση, είχε ως αφετηρία τις Συνεταιριστικές Τράπεζες και τους πιστωτικούς συνεταιρισμούς της Θεσσαλίας. Στην προσπάθειά τους να ξεπεράσουν τα προβλήματα που δημιουργούσε η αδυναμία συγκέντρωσης του απαραίτητου από τη νομοθεσία αρχικού κεφαλαίου για να μετεξελιχθούν οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί σε τράπεζες, πρότειναν την από κοινού σύσταση μιας περιφερειακής συνεταιριστικής τράπεζας. Οι δύο Συνεταιριστικές Τράπεζες, της Καρδίτσας και των Τρικάλων, και οι δύο πιστωτικοί συνεταιρισμοί, της Λάρισας και του Βόλου, θα συμμετείχαν αναλογικά στο αρχικό κεφάλαιο και στη διοίκηση του δευτεροβάθμιου πιστωτικού ιδρύματος. Στη συνέχεια, η περιφερειακή τράπεζα, θα μπορούσε να ιδρύσει υποκαταστήματα σε οποιαδήποτε πόλη της περιφέρειας.

Ετσι, με τον τρόπο αυτό, αντιμετωπίζονται τα προβλήματα της πρώτης φάσης της δημιουργίας συνεταιριστικών τραπεζών, επιτυγχάνεται η συνεργασία των φορέων σε ένα δεύτερο επίπεδο χωρικής δραστηριοποίησης, ενώ παράλληλα δημιουργείται με τον πλεοιδανικό τρόπο, από κάτω προς τα πάνω, η δομή εκείνη που επιτρέπει την παροχή υπηρεσιών τόσο προς τα μέλη συνεταιριστικές τράπεζες - τεχνολογία, εκπαίδευση, κ.λπ. - όσο και προς τα μέλη συνεταιίρους των τραπεζών - νέα τραπεζικά προϊόντα, αυξημένη αξιοπιστία, μεγαλύτερη δύναμη.

Η πρόταση, τελικά, δεν προχώρησε, καθώς αντιμετωπίστηκε με δυσπιστία η λειτουργική αναγκαιότητα και η επιχειρησιακή βιωσιμότητα ενός κεντρικού συνεταιριστικού ιδρύματος σε επίπεδο περιφέρειας. Με λίγα λόγια, θεωρήθηκε ότι το μέγεθος της Ελλάδας δεν επιτρέπει την οργανωτική δομή των συνεταιριστικών τραπεζών σε τρία

επίπεδα, τοπικό, περιφερειακό και εθνικό, καθώς θα δημιουργούσε περισσότερα προβλήματα, τόσο κόστους όσο και ευελιξίας, από αυτά που θα έλυne. Το σημαντικό, στην προκειμένη περίπτωση, ήταν ότι αναγνωρίστηκε η σημασία της συνεργασίας και τέθηκαν οι βάσεις για την ομαλή μετάβαση σε επίπεδα οργάνωσης και ανάπτυξης του θεσμού των συνεταιριστικών τραπεζών εφάμιλλα των ευρωπαϊκών.

Ετσι, με σύμφωνη γνώμη όλων των ελληνικών συνεταιριστικών τραπεζών, άρχισαν οι ~~απαραίτητες προκαταρκτικές συζητήσεις και διεργασίες που θα οδηγήσουν στη~~ δημιουργία μιας Κεντρικής Συνεταιριστικής Τράπεζας.

Το Μάρτιο του 1999, έγινε η πρώτη επίσημη συνάντηση των μελών της Ένωσης Συνεταιριστικών Τραπεζών, στην οποία συζητήθηκαν τα αποτελέσματα της προκαταρκτικής μελέτης σκοπιμότητας για την ίδρυση Κεντρικής Συνεταιριστικής Τράπεζας. Εκεί αποφασίστηκε η μελλοντική οργανωτική δομή σε δύο επίπεδα, τοπικό και εθνικό και οι κύριες κατευθυντήριες γραμμές που θα χαρακτηρίζουν τη φιλοσοφία και το χαρακτήρα της κεντρικής τράπεζας και τις κύριες λειτουργίες και υπηρεσίες που αυτή θα προσφέρει.

Ορισμένες προτάσεις που συζητήθηκαν, όπως προέβλεπε η μελέτη σκοπιμότητας, ή κάποιες που κατά τη γνώμη του γράφοντος θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο συζήτησης, παρουσιάζονται στη συνέχεια:

♣ Η Κεντρική Συνεταιριστική Τράπεζα θα πρέπει να οργανωθεί με βάση της αρχή της επικουρικότητας, δηλαδή οι κύριες λειτουργίες ασκούνται από τις τοπικές τράπεζες και μεταφέρονται ή δημιουργούνται στο επίπεδο της Κεντρικής Τράπεζας οι λειτουργίες που δεν μπορούν να διασφαλιστούν σε τοπικό επίπεδο. Κύριος στόχος παραμένει η διατήρηση - για ευνόητους λόγους - της αυτονομίας των τοπικών τραπεζών και γι' αυτό το λόγο αποκλείστηκε η αρχή της συλλογικότητας.

♣ Προτείνεται η νομική μορφή του Συνεταιρισμού Περιορισμένης Ευθύνης, που επιτρέπει την άμεση υποβολή αίτησης λειτουργίας καθώς απαιτούνται μικρότερα κεφάλαια. Εναλλακτικά μπορεί να επιλεγεί η μορφή της Ανώνυμης Εταιρείας, η οποία επιτρέπει την ενσωμάτωση στο τραπεζικό σύστημα χωρίς διακρίσεις. Ας μην

λησμονείται το γεγονός ότι μέχρι σήμερα, οι αντιδράσεις του συμβατικού τραπεζικού κατεστημένου στην Ελλάδα ήταν τέτοιες, που ακόμη και οι αυτονόητες εξαιρέσεις για τους φορείς συνεταιριστικής πίστης στην Ευρώπη που προκύπτουν από την ιδιομορφία και τη φύση του θεσμού, στη χώρα μας θεωρήθηκαν ως παροχή σκανδαλώδους εύνοιας και διευκολύνσεων που «στρεβλώνουν τον ανταγωνισμό και την ομαλή λειτουργία του τραπεζικού συστήματος». Ο νοών νοήτω...

⇒ Η κεντρική τράπεζα θα μπορεί να ιδρύσει, στο βαθμό που αυτό κρίνεται σκόπιμο από τις εξελίξεις, θυγατρικές εταιρείες που θα σχεδιάζουν και θα διαχειρίζονται προϊόντα, τα οποία θα διανέμονται σε τοπικό επίπεδο από τις Συνεταιριστικές Τράπεζες

⇒ Οι υπηρεσίες που θα μπορούσε να προσφέρει προς τις τοπικές τράπεζες, στο βαθμό που αυτό κρίνεται επιθυμητό, είναι ποικίλες και αφορούν:

- ✓ τη λειτουργία κεντρικού γραφείου συμψηφισμού
- ✓ τη σύνδεση με διατραπεζικά δίκτυα του εσωτερικού και του εξωτερικού
- ✓ τη δημιουργία δικτύου ανταποκριτών στο εξωτερικό
- ✓ τη διαχείριση διαθεσίμων
- ✓ την εγκατάσταση και υποστήριξη ενιαίου μηχανογραφικού συστήματος
- ✓ τη δημιουργία κεντρικής νομικής υπηρεσίας
- ✓ την παροχή νέας τεχνολογίας
- ✓ την εκπαίδευση των τοπικών στελεχών

⇒ Θεωρείται αναγκαία η εκχώρηση από τις τοπικές τράπεζες στην κεντρική, αρμοδιοτήτων ελέγχου, με στόχο τη δημιουργία ενιαίων κανόνων λειτουργίας και χάραξη και τήρηση ενός κώδικα δεοντολογίας, που θα αντανακλά τις αξίες και τις αρχές λειτουργίας του συνεταιριστικού θεσμού⁶⁷.

⁶⁷ Εντύπωση προκάλεσε στην τοπική κοινωνία των Χανίων η προτροπή του προέδρου της Συνεταιριστικής Τράπεζας Χανίων τις ημέρες των Χριστουγέννων του 1998, να μην προχωρήσουν στη σύναψη καταναλωτικού

⇒ Στον τομέα του σχεδιασμού και της παροχής νέων προϊόντων εντάσσονται:

- ✓ Η διανομή μεριδίων Αμοιβαίων Κεφαλαίων μέσω των τοπικών τραπεζών
 - ✓ Η εισαγωγή στον τομέα των τραπεζοασφαλειών (Bancassurance)
 - ✓ Η δημιουργία ενιαίας πιστωτικής κάρτας
 - ✓ Η ίδρυση εταιρειών Leasing και Factoring
-
- ✓ Η παροχή προϊόντων που συνδέονται με το χρηματιστήριο

Κρίσιμη για τη μελλοντική ανάπτυξη του θεσμού θεωρείται η υιοθέτηση ενός ευέλικτου οργανωτικού πλαισίου, βασισμένου στους κανόνες του σύγχρονου management, και η επιλογή με αυστηρά κριτήρια εξειδικευμένων στελεχών που θα αποτελέσουν τους βασικούς μοχλούς της ανάπτυξης της κεντρικής τράπεζας. Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι η ένδεια που παρατηρείται σε τοπικό επίπεδο όσον αφορά την εξεύρεση στελεχών, είναι πιθανόν να προβληματίσει και τους διοικούντες την κεντρική συνεταιριστική τράπεζα.

Με τη δημιουργία της κεντρικής συνεταιριστικής τράπεζας, επιτυγχάνεται πλέον η αποτελεσματική και δυναμικά βιώσιμη οργάνωση της συνεταιριστικής πίστης στη χώρα μας.

Η τοπική τράπεζα, ως το πλησιέστερο στο συνεταιίρο επίπεδο οργάνωσης, ασκεί τις κύριες εργασίες και λειτουργίες, διασφαλίζει την εγγύτητα στην τοπική κοινωνία, ενισχύει τη συμμετοχική διαδικασία και υλοποιεί τη βασική φιλοσοφία το ανθρωποκεντρικού χαρακτήρα μιας ένωσης προσώπων όπως είναι ο συνεταιρισμός: με τη

δανείου, τη στιγμή που όλη η Ελλάδα είχε κατακλυστεί από τις διαφημίσεις των εμπορικών τραπεζών για δήθεν ευνοϊκούς όρους και επιτόκια. Η προσπάθεια ενημέρωσης και διαφύλαξης των δικαιωμάτων των πελατών των τραπεζών, ανάγεται σε υποχρέωση των συνεταιριστικών τραπεζών προς την τοπική κοινωνία. Πόσο πιο απλό θα ήταν αλήθεια η εκμετάλλευση της συγκυρίας της καταναλωτικής μανίας που καταλαμβάνει τους Έλληνες τις εορταστικές περιόδους και η προσφορά δανείων που θα βελτίωναν χωρίς κόπο τα αποτελέσματα των συνεταιριστικών τραπεζών. Η απόφαση να τεθεί ως προτεραιότητα η προστασία των πολιτών, δίνει το στίγμα της διαφορετικότητας και του ήθους του θεσμού.

συνυπευθυνότητα και την αλληλεγγύη προάγεται η κοινωνική θέση του τοπικού πληθυσμού.

Σε εθνικό επίπεδο, ασκούνται υπηρεσίες και προσφέρονται λειτουργίες που δεν μπορούν να διασφαλιστούν σε τοπικό επίπεδο. Έτσι, επιτυγχάνεται η οργάνωση ενός τραπεζικού οργανισμού, βασισμένη σε σύγχρονα πρότυπα, ενισχύεται η αξιοπιστία και ο εσωτερικός έλεγχος της λειτουργίας των τοπικών τραπεζών.

Η εγγύτητα στον τοπικό πληθυσμό, αποτελεί το συγκριτικό πλεονέκτημα των συνεταιριστικών τραπεζών έναντι των εμπορικών, και υπηρετεί τις προϋποθέσεις λειτουργίας ενός αποτελεσματικού αποκεντρωμένου δικτύου σε τοπικό επίπεδο.

Το γεγονός ότι οι συνεταιίροι πελάτες είναι και οι κάτοχοι των ιδίων κεφαλαίων δηλαδή ουσιαστικά οι ιδιοκτήτες της τράπεζας, σε συνδυασμό με το δημοκρατικό χαρακτήρα διοίκησης βασισμένο στην αρχή «ένα μέλος – μία ψήφος», αναμένεται να υπερκεράσει τις αρνητικές συνιστώσες που δημιουργεί η διπλή ιδιότητα του συνεταιίρου-χρηματοδότη και χρηματοδοτούμενου.

Παράλληλα, ο βασικός στόχος της διατήρησης της ανεξάρτητης δομής και της υιοθέτησης νέων κανόνων δεοντολογίας, σε συνδυασμό με την αναμενόμενη τα επόμενα χρόνια ίδρυση νέων συνεταιριστικών τραπεζών, θα συμβάλλει στην ανάπτυξη συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού και θα προκαλέσει θετικές εξελίξεις στο ολιγοπωλιακά διαρθρωμένο ελληνικό τραπεζικό σύστημα.

Τη στιγμή που το σύνολο των τραπεζών ανά τον κόσμο αναζητά στρατηγικές συμμαχίες και προχωρά σε εξαγορές και συγχωνεύσεις με σκοπό τη δημιουργία οικονομιών μεγέθους και συγκριτικών πλεονεκτημάτων, η συνεταιριστική πίστη έχει από καιρό έτοιμο το δίκτυο που θα της επιτρέψει να κινηθεί αποτελεσματικά στα επίπεδα της παγκόσμιας οικονομίας.

Από τον Οκτώβριο του 1989, η Ευρωπαϊκή Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών υιοθέτησε μια διακήρυξη προθέσεων, την οποία υπέγραψαν όλες οι οργανώσεις μέλη, η οποία εκτός των άλλων επιβεβαιώνει τη διάθεση να προσφέρουν στον τοπικό πληθυσμό τα εργαλεία

αντίδρασης και τις προϋποθέσεις αντίστασης στους νέους νόμους της παγκοσμιοποίησης που χαρακτηρίζουν την οικονομική ζή του πλανήτη, καθώς:

«... οι οργανώσεις μέλη ... διακηρύσσουν ότι είναι πρόθεσή τους να προωθήσουν μια στενότερη συνεργασία μεταξύ τους, ως μέσο επίτευξης του διπλού στόχου υπεράσπισης των συμφερόντων των μελών και των πελατών και ενδυνάμωσης του Συνεταιριστικού Τραπεζικού τομέα σε ολόκληρη την Ευρώπη. Ξεκινώντας από την κοινή τους κληρονομιά, βασισμένη στις συνεταιριστικές αρχές δημοκρατικής διοίκησης και αλληλεγγύης, μια προτιμησιακή συνεργασία μεταξύ τους, θα αποτελέσει το θεμέλιο λίθο μιας τέτοιας εξέλιξης...»

Με λίγα λόγια, προτείνεται η δημιουργία ενός παγκόσμιου δικτύου παροχής υπηρεσιών, σε έναν νευραλγικό τομέα της οικονομίας, τον τραπεζικό, ο οποίος συν τοις άλλοις, αποτελεί βασική αφετηρία ελέγχου και συνεπώς κύρια πηγή εξουσίας του παγκοσμίου κοινωνικοοικονομικού γίγνεσθε.

Η προσήλωση των συνεταιριστικών τραπεζών στο τοπικό επίπεδο, στην ενίσχυση της τοπικής επιχειρηματικότητας και στη χρηματοδότηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, συμβαδίζει με τις επιταγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης που θέτει στο επίκεντρο των εξελίξεων και ως βασική προτεραιότητα ενίσχυση των ΜΜΕ, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα τη δυνατότητα θετικής συμβολής τους στην τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη.

Η επίσημη αναγνώριση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων ως τη ραχοκοκκαλιά της ευρωπαϊκής οικονομίας και η σύνδεση της πορείας τους με την αναγκαιότητα της ισόρροπης περιφερειακής ανάπτυξης και την οικονομική ευρωστία των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο σύνολό της, προδιαγράφει την κατεύθυνση και το πλαίσιο δραστηριοποίησης του τραπεζικού συστήματος.

Ταυτόχρονα, όμως περιγράφει και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που έχουν οι συνεταιριστικές τράπεζες, ως κατ'εξοχήν χρηματοδότες της περιφέρειας και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Ιδιαίτερα για τη χώρα μας, οι συνεταιριστικές τράπεζες, αναμένεται να αποτελέσουν τον ιδανικό ενδιάμεσο φορέα μεταξύ των αναγκών του τοπικού πληθυσμού και της τοπικής επιχειρηματικότητας από τη μια και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των Ευρωπαϊκών Ταμείων από την άλλη.

Το σίγουρο είναι πως τα τοπικά συνεταιριστικά πιστωτικά ιδρύματα, στην προσπάθειά τους να διεκδικήσουν τη διαχείριση συνολικών δανείων της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, να ωφεληθούν από τις εγγυήσεις του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επενδύσεων και να αναπτύξουν πολλαπλές μορφές συνεργασίας και ενίσχυσης της περιφερειακής οικονομικής ζωής, θα βρουν αντιμετώπιτο το σύνολο σχεδόν του συμβατικού τραπεζικού συστήματος, που αποβλέπει στη διαχείριση των χρημάτων αυτών, ως έναν απλό και γρήγορο τρόπο να δημιουργήσει ευνοϊκά αποτελέσματα και κέρδη από προμήθειες και χορηγήσεις.

Στο σημείο αυτό επισημαίνεται ότι, ιδιαίτερα για τη χώρα μας, η ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων είναι κρίσιμης σημασίας, όχι μόνον γιατί αποτελούν τον άξονα της αναπτυξιακής προσπάθειας της χώρας, αλλά επίσης γιατί αναμένεται να αποτελέσουν την αιχμή του δόρατος στην προσπάθεια οικονομικής διεύθυνσης της χώρας μας στις χώρες της Βαλκανικής και της Ανατολικής Ευρώπης.

Παρόλα αυτά, είναι προφανές ότι θα ήταν τουλάχιστον αφελής, όποιος υποστήριζε ότι το μέλλον των Ελληνικών Συνεταιριστικών Τραπεζών, είναι ευοίωνο, ιδιαίτερα υπό τις παρούσες συνθήκες και τα ιδιαίτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η χώρα μας στην προσπάθεια ένταξής της στο ευρωπαϊκό οικονομικό οικοδόμημα.

Ο προβληματισμός και η συζήτηση είχε ως στόχο την παρουσίαση και ανάλυση των δυσκολιών αλλά και των πλεονεκτημάτων, των προβλημάτων αλλά και των ευκαιριών που αναμένεται να επιφυλάξει το μέλλον στην ελληνική οικονομία και το ρόλο που θα

ήταν σε θέση να διαδραματίσουν οι συνεταιριστικές τράπεζες στην οικονομία και κοινωνία της ελληνικής περιφέρειας.

Οι αδυναμίες είναι ακόμη πολλές. Όμως, το όφελος που θα προκύψει αν ξεπεραστούν είναι ιδιαίτερα σημαντικό και δεν αποτιμάται εύκολα με απόλυτα οικονομικά μεγέθη. Η δυναμική των ελληνικών συνεταιριστικών τραπεζών είναι ουσιαστική, ισχυρή και πολυδιάστατη. Οφείλει όμως να υπερνικήσει τη βασικότερη τροχοπέδη της ανάπτυξής της, «την πιο μαύρη και πιο στρίγγλα γίδα» όπως την περιέγραφε ο Ζαχαρίας Παπαντωνίου πριν από 62 χρόνια, την ελληνική διχόνοια.

7 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

7.1 ΕΛΛΗΝΙΚΗ

1. «Η Φωνή των Συνεταιρισμών» (1946) Διάφορα τεύχη
2. Ζολώτας Ξ., (1964) «Νομισματική Ισορροπία και Οικονομική Ανάπτυξης»
3. Ζητρίδης Α., (1971) «Το τραπεζικό σύστημα της Ελλάδος», Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών, Αθήνα
- ✓ 4. Μαρματάκης Ν., (1977) «Θεωρητική οικονομική», Αθήνα
5. Amin S. (1978) «Η Ανιση Ανάπτυξη», Αθήνα, 1978
6. ΤτΕ (1978) «Τα πρώτα πενήντα χρόνια της Τραπεζής της Ελλάδος», Αθήνα
7. Δερτιλής Γ., (1982) «Το ζήτημα των Τραπεζών», Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τράπεζας, Αθήνα
8. Κλήμης Α., (1985) «Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα», Τόμος Ι, Αθήνα
9. Α.Τ.Ε. (1986) «Η ΑΤΕ και το Τραπεζικό Σύστημα», Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού, Αθήνα
10. Κλήμης Α., (1988) «Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα», Τόμος ΙΙ, Αθήνα
11. Σιδηρόπουλος Η., Παλαδασκαλόπουλος Α., (1990) «Η στρατηγική της από τη Βάση Ανάπτυξης. Μια νέα Αντίληψη για την Περιφερειακή Ανάπτυξη. Η Διεπιστημονική Προσέγγιση της Ανάπτυξης», Πρακτικά Συνεδρίου, Ε.Μ.Π
- ✓ 12. ΞΕΜ (1991) « Συνεταιρισμοί και Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά», Πρακτικά Συνεδρίου, Αθήνα
- ✓ 13. Στεριώτης Κ., (1992) «Πλεονεκτήματα των Πιστωτικών Συνεταιρισμών και Συνεταιριστικών Τραπεζών», Αθήνα

14. 1993, «Συνεταιριστικές Τράπεζες στην Ελλάδα και την Ευρώπη», Πρακτικά Συνεδρίου, Λαμία
15. Ζαχαριάδης-Σούρας Δ., (1993) «Χρήμα – Πίστη – Τράπεζες. Μια εισαγωγή στη νομισματική θεωρία και πολιτική και στις χρηματοπιστωτικές αγορές», Αθήνα
16. Ανδρικοπούλου Ε. (1994) «Οι Περιφέρειες στην Ευρωπαϊκή Ένωση», Αθήνα
17. Παπαδασκαλόπουλος Α., (1994) «Πρότυπα και Πολιτικές Περιφερειακής Ανάπτυξης», Αθήνα

18. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1995) «Το Συνεταιριστικό Τραπεζικό Σύστημα στην Ελλάδα και στην Ευρώπη», Γενική Διεύθυνση XXIII
19. IOBE (1995) «Το Ελληνικό Χρηματοπιστωτικό Σύστημα. Τάσεις και Προοπτικές», Αθήνα
20. ΙΣΕΜ (1995) «Σύγχρονη Θεώρηση του Συνεταιριστικού Θεσμού στην Ελλάδα», Πρακτικά Συνεδρίου, Αθήνα
21. Δελτίο Ε.Ε.Τ. Σεπτέμβριος 1996 «Αφιέρωμα στις Συνεταιριστικές Τράπεζες»
22. IOBE (1996) «Τράπεζες και Επιχειρήσεις εν όψει του ευρωνομίσματος», Πρακτικά Ημερίδας, Αθήνα
- ✓ 23. Τραγάκης Γ., (1996) «Συνεταιριστικές Τράπεζες στην Ελλάδα», Αθήνα
24. Παπαγεωργίου Κων/νος (1997) «Συνεταιριστική Οικονομία», Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, Γ.Π.Α.
25. «Συνεταιριστική Πορεία», Διάφορα Τεύχη

7.2 ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. Perroux F.(1955), "Note sur les notion de pole de croissance", Economie Apliquee, N. 1-2. also found in English as "Note on the concept of growth poles" in: McKee, P.L., Dean R.D., Leahy, W.H. (eds), (1970), Regional Economics: Theory and Practise, N.Y. Free Press
2. Hoselitz B.R. (1955) "Generative and Parasitic Cities", Economic Development and Cultural Change, V3
3. Myrdal G. (1957) «Rich Lands and Poor Lands», Harper and Row
4. Hirschman A.O. (1958) «The strategy of Economic Development», Yale University Press
5. Myrdal G. (1969) «Economic theory and underdeveloped regions», London
6. Friedman J. (1972) «A generalized theory of polarised development», N. Hansen (ed), The Free Press, New York
7. Lipietz A. (1975) «Structuration de l' espace, probleme fonciere et aménagement du territoire», Environment and Planning, V7 No 4
8. Friedman J. - Weaver C. (1979) «Territory and function: the evolution of regional planning», London
9. Coffey S. - Polese M. (1985) «Conceptual Bases and Policy Implications», Regional Studies V19 No 2
- ✓ 10. Kotler Ph., (1988) «Marketing Management-Analysis, Planning, Implementation nad Control», 6th Edition, Prentice Hall, New Jersey
11. Konsolas N. - Sidiropoulos E. (1990) «Regional Analysis and local Planning in Local Development», Konsolas N. (ed) Athens, RDI., 1990
12. Porteous R.B., (1993) «The spatial dimensions of intermediary behaviour», Yale University Press

13. Samolyk, K.A., (1994) «Banking Conditions and Regional Economic Performance»,
Journal of Monetary Economics, Vol. 34 pp 259-278
14. Aschhoff G., Henningsen E., (1996) «The German Cooperative System», DG Bank,
Frankfurt
15. Rodrigues-Fuentes C.J., (1996) «Credit Availability and Regional Development»,
European Social Science Association, 36ο Πανευρωπαϊκό Συνέδριο

16. Ferguson C., McKillop D., (1997) «The strategic Development of Credit Unions»,
London
17. Gortsos C., (1998) «The Greek Banking System», Hellenic Bank Association, Athens
18. Journal of International Cooperative Banking Association, Διάφορα Τεύχη

8 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Η ΔΗΛΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

ΟΡΙΣΜΟΣ: Συνεταιρισμός είναι μια αυτόνομη ένωση προσώπων που συγκροτείται εθελοντικά για την αντιμετώπιση των κοινών οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών και επιδιώξεών τους, διαμέσου μιας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης.

ΑΞΙΕΣ: Οι συνεταιρισμοί στηρίζονται στις αξίες της αυτοβοήθειας, της αυτεθύνης, της δημοκρατίας, της ισότητας, της ισοτιμίας και της αλληλεγγύης. Ακολουθώντας την παράδοση των πρωτεργατών, τα μέλη των συνεταιρισμών στηρίζονται στις ηθικές αξίες της εντιμότητας, της δημοσιότητας, της κοινωνικής υπευθυνότητας και της φροντίδας για τους άλλους.

ΑΡΧΕΣ: Οι Συνεταιριστικές Αρχές αποτελούν τις κατευθυντήριες γραμμές με τις οποίες οι συνεταιρισμοί θέτουν σε εφαρμογή τις αξίες τους.

1η ΑΡΧΗ: Εθελοντική και ελεύθερη συμμετοχή

Οι συνεταιρισμοί είναι εθελοντικές οργανώσεις, ανοιχτές σε όλα τα άτομα που μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες τους και επιθυμούν να αποδεχθούν τις ευθύνες του μέλους, χωρίς διακρίσεις φύλου, κοινωνικού επιπέδου, φυλής, πολιτικών πεποιθήσεων ή θρησκείας.

2η ΑΡΧΗ: Δημοκρατική διοίκηση εκ μέρους των μελών

Οι συνεταιρισμοί είναι δημοκρατικές οργανώσεις διοικούμενες από τα μέλη τους, τα οποία συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση της πολιτικής τους και στη λήψη των αποφάσεων. Άνδρες και γυναίκες που προσφέρουν υπηρεσίες ως αιρετοί εκπρόσωποι είναι υπόλογοι στα μέλη. Στους πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς τα μέλη έχουν ίσα δικαιώματα ψήφου (κάθε μέλος μία ψήφος) και στους συνεταιρισμούς ανωτέρου βαθμού οργανώνονται επίσης με δημοκρατικό τρόπο.

3η ΑΡΧΗ: Οικονομική συμμετοχή των μελών

Τα μέλη συμμετέχουν ισότιμα και διαχειρίζονται δημοκρατικά το κεφάλαιο του συνεταιρισμού. Ένα μέρος τουλάχιστον από το κεφάλαιο αυτό αποτελεί συνήθως την κοινή περιουσία του συνεταιρισμού. Τα μέλη συνήθως απολαμβάνουν περιορισμένη αποζημίωση ή καθόλου για το κεφάλαιο που καταθέτουν για να γίνουν μέλη. Τα μέλη

διαθέτουν τα πλεονάσματα για οποιονδήποτε ή για όλους από τους ακόλουθους σκοπούς:

α) Ανάπτυξη του συνεταιρισμού, ενδεχομένως με τη δημιουργία αποθεματικών, από τα οποία ένα μέρος τουλάχιστον θα είναι αδιανέμητα, β) Απόδοση στα μέλη ανάλογα με τις συναλλαγές τους με τον συνεταιρισμό και γ) Υποστήριξη άλλων δραστηριοτήτων που εγκρίνονται από τα μέλη

4η ΑΡΧΗ: Αυτονομία και Ανεξαρτησία

~~Οι συνεταιρισμοί είναι αυτόνομες οργανώσεις, αυτοβοήθειας, διοικούμενες από τα μέλη τους.~~ Εάν συνάπτουν συμφωνίες με άλλους φορείς, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνήσεων, ή αντλούν κεφάλαια από εξωτερικές πηγές, είναι σ' αυτό ελεύθεροι, ακολουθώντας κανόνες που διασφαλίζουν τη δημοκρατική διοίκηση από τα μέλη και διατηρούν τη συνεταιριστική αυτονομία

5η ΑΡΧΗ: Εκπαίδευση, πρακτική εξάσκηση και πληροφόρηση

Οι συνεταιρισμοί παρέχουν εκπαίδευση και πρακτική εξάσκηση στα μέλη τους, στα αιρετά μέλη της διοίκησης, στα διευθυντικά στελέχη και στους υπαλλήλους, ώστε να μπορούν να συμβάλλουν αποτελεσματικά στην ανάπτυξη των συνεταιρισμών τους. Παρέχουν πληροφόρηση στο κοινό – ιδιαίτερα στους νέους και στους διαμορφωτές της κοινής γνώμης – σχετικά με τη φύση και τα οφέλη της συνεργασίας.

6η ΑΡΧΗ: Συνεργασία μεταξύ συνεταιρισμών

Οι συνεταιρισμοί υπηρετούν με τη μέγιστη αποτελεσματικότητα τα μέλη τους και ισχυροποιούν τη συνεταιριστική κίνηση όταν συνεργάζονται μεταξύ τους διαμέσου οργανώσεων τοπικού, εθνικού, περιφερειακού και διεθνούς επιπέδου.

7η ΑΡΧΗ: Ενδιαφέρον για την κοινότητα

Οι συνεταιρισμοί εργάζονται για τη βιώσιμη ανάπτυξη των κοινοτήτων τους, με πολιτικές που εγκρίνονται από τα μέλη τους

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΒΑΣΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΓΙΑ ΤΟ 1997 (ΣΕ ΕΚΑΤ. ΔΡΧ.)

ΤΡΑΠΕΖΑ	ΕΝΕΡΓΗ- ΤΙΚΟ	ΕΤΗΣΙΑ ΑΥΞΗΣΗ %	ΧΟΡΗΓΗ- ΣΕΙΣ	ΕΤΗΣΙΑ ΑΥΞΗΣΗ %	ΚΑΤΑΘΕ- ΣΕΙΣ	ΕΤΗΣΙΑ ΑΥΞΗΣΗ %	ΙΔΙΑ ΚΕ- ΦΑΛΑΙΑ	ΕΤΗΣΙΑ ΑΥΞΗΣΗ %	ΚΕΡΑΤΑ Μ.Ο.	ΕΤΗΣΙΑ ΑΥΞΗΣΗ %	Υπόλλη- λοι	Κατα- στήμα- τα
ΑΤΤΙΚΗΣ	142.122	20,9	85.239	40,0	106.640	18,0	17.820	40,7	1.021	6.359,7	769	34
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	3.297.969	10,0	1.294.751	24,1	2.401.683	9,5	211.448	6,1	19.987	7,3	7.908	350
ΓΕΝΙΚΗ	394.880	11,5	175.135	15,0	336.207	11,2	14.565	7,9	780	28,1	1.832	91
ΕΘΝΙΚΗ	9.802.976	10,9	2.132.124	14,0	8.094.142	12,3	299.136	14,2	24.294	-12,5	14.666	502
ΙΟΝΙΚΗ	2.221.158	23,4	601.225	25,8	1.770.825	27,2	89.357	2,5	1.137	-2,6	4.314	217
ΚΕΝ. ΕΛΛΑΔΟΣ	166.767	14,7	78.505	19,0	135.146	16,0	15.690	14,4	1.004	1,5	590	16
ΜΑΚ. ΘΡΑΚΗΣ	497.440	21,4	216.680	28,8	395.659	19,6	25.522	22,1	2.758	N/A	1.614	70
ΠΕΤΕΩΣ	3.447.020	28,4	1.272.665	33,7	2.468.118	25,3	236.394	34,1	66.083	27,3	4.350	200
ΑΘΗΝΩΝ	119.520	5,9	67.996	29,9	100.834	5,4	6.168	-2,1	178	-397,5	526	22
ΕΡΓΑΣΙΑΣ	1.403.402	19,5	507.889	30,5	1.082.520	18,9	113.028	31,4	45.644	328,5	2.514	121
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	319.295	40,8	144.455	45,0	226.093	42,2	39.415	61,8	5.166	60,5	622	29
ΧΙΟΥ	332.613	27,1	129.222	33,8	208.630	20,3	13.907	26,5	3.632	61,9	610	27
Μ.Ο.		20,0		28,0		19,0		22,0		44,0		

Σημείωση: Η ετήσια αύξηση αφορά τον ετήσιο μέσο όρο των τελευταίων τεσσάρων ετών

ΠΗΓΗ: Εθνική Α.Χ.Ε.

Τα νέα στοιχεία που περιλαμβάνονται στη νέα τραπεζική νομοθεσία είναι:

- ↳ Εντάχθηκαν οι θεμελιώδεις αρχές του πρωτογενούς και παραγώγου κοινοτικού δικαίου για το δικαίωμα εγκατάστασης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και την ελεύθερη παροχή των υπηρεσιών τους.
- ↳ Καθιερώνεται το καθεστώς της ενιαίας άδειας πιστωτικού ιδρύματος, η οποία θα ισχύει σε ολόκληρη την κοινότητα και όχι μόνο στο κράτος - μέλος όπου εκδόθηκε.
- ↳ Σε ό,τι αφορά την άσκηση εποπτείας και ελέγχου του τραπεζικού συστήματος και των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, ισχύει η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης.
- ↳ Θεσμοθετήθηκε η αρχή της άσκησης εποπτείας και ελέγχου στα υποκαταστήματα Κοινοτικής Τράπεζας, όχι από την εποπτεύουσα αρχή του κράτους - μέλους υποδοχής ή εγκατάστασης των υποκαταστημάτων αυτών, αλλά από την εποπτεύουσα αρχή του κράτους - μέλους καταγωγής ή προέλευσης.
- ↳ Δόθηκε ο νομοθετικός ορισμός πολλών νέων εννοιών όπως του πιστωτικού ιδρύματος, του χρηματοδοτικού ιδρύματος, του ελέγχου, της ειδικής συμμετοχής, του αρχικού κεφαλαίου, των ιδίων κεφαλαίων, του συντελεστή φερεγγυότητας, της άδειας λειτουργίας κ.ά.
- ↳ Επιβλήθηκε ρητά απαγόρευση της κατ' επάγγελμα αποδοχής καταθέσεων και χορήγησης δανείων από πρόσωπα, φυσικά ή νομικά, που δεν αποτελούν πιστωτικά ιδρύματα και έτσι ενισχύεται η πιστωτική λειτουργία και παρέχεται η δυνατότητα στην Τ.Ε. να εγκαλεί τους παραβάτες.
- ↳ Συστηματοποιήθηκε το καθεστώς που αφορά τη χορήγηση της άδειας λειτουργίας πιστωτικών ιδρυμάτων, ώστε να παρέχονται τα απαραίτητα εχέγγυα για την προστασία της πίστεως και την αποφυγή των σκανδάλων του παρελθόντος.
- ↳ Καθιερώθηκε η αρχή της συνετής και χρηστής διαχείρισης των φορέων του τραπεζικού συστήματος.

- ☞ Οι αποφάσεις της ΤΕ για την ίδρυση ή μη αδειών λειτουργίας πιστωτικών ιδρυμάτων πρέπει να αιτιολογούνται και να κοινοποιούνται στους ενδιαφερόμενους. Επίσης οι αποφάσεις αυτές υπόκεινται σε αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας.
- ☞ Θεσπίστηκαν νέες διατάξεις σχετικά με την ίδρυση υποκαταστημάτων και την παροχή υπηρεσιών σε άλλα κράτη - μέλη από χρηματοδοτικά ιδρύματα που εδρεύουν στην Ελλάδα. Επίσης, ρυθμίστηκε ο τρόπος άσκησης εποπτείας στα ιδρύματα αυτά.
- ☞ Ορίστηκε με σαφήνεια η αρμοδιότητα της ΤΕ αναφορικά με την άσκηση εποπτείας στα πιστωτικά ιδρύματα που εδρεύουν στην Ελλάδα και στα υποκαταστήματά τους στο εξωτερικό. Η έννοια της εποπτείας περιλαμβάνει ειδικότερα τον έλεγχο της φερεγγυότητας, της ρευστότητας, της κεφαλαιακής επάρκειας και της συγκέντρωσης κινδύνων.
- ☞ Η ΤΕ διατηρεί την ευθύνη για τον καθορισμό των αναγκαίων μέτρων νομισματικής πολιτικής, με τον όρο ότι τα μέτρα αυτά δεν προκαλούν άνιση ή περιοριστική μεταχείριση σε βάρος των πιστωτικών ιδρυμάτων που εδρεύουν στις κοινοτικές χώρες.
- ☞ Θεσμοθετήθηκε η συνεργασία της ΤΕ με τις εποπτεύουσες αρχές των άλλων κοινοτικών εταίρων.
- ☞ Σε εφαρμογή σχετικών ρυθμίσεων της Δεύτερης Τραπεζικής Οδηγίας καταγράφονται ταξινομημένες οι χρηματοοικονομικές δραστηριότητες που θα ασκούνται στο εξής στην ενιαία τραπεζική αγορά της Ευρώπης, τόσο από τα πιστωτικά ιδρύματα όσο και από τα χρηματοδοτικά και στα οποία θα εφαρμόζεται η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης.

ΙΔΡΥΤΙΚΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΩΝ ΤΕΧΝΟΕΡΓΑΤΩΝ ΕΝ ΛΑΜΙΑ

41	Μαραγκοί	5	Ωρολογοποιοί	2	Κτηνοτρόφοι
34	Εμποροι	5	Φαρμακοποιοί	1	Αρτοποιώλης
30	Τσαρουχάδες	5	Κηπουροί	1	Βοηθός Φαρμακείου
29	Παντοπώλες	5	Υπηρετές	1	Βιβλιοδέτης
27	Ράπτες	4	Αμαξοποιοί	1	Βιομήχανος
22	Υπάλληλοι	4	Εμποροϋπάλληλοι	1	Γεωπόνος
21	Κτηματίες	4	Εργάτες	1	Δικηγόρος
20	Καφεπώλες	4	Ζαχαροπλάστες	1	Εισπράκτορας
19	Υποδηματοποιοί	4	Καπνοκόπτες	1	Θερμαστής
18	Οινοπώλες	4	Οπωροπώλες	1	Καρεκλοποιός
16	Κτίστες	4	Σαγματοποιοί	1	Καρβουνιάρης
12	Καπνοπώλες	4	Χρωματιστές	1	Κηροπλάστης
11	Σιδηρουργοί	4	Λειτουργοί	1	Καθηγητής
10	Κρεοπώλες	3	Εργατικοί	1	Κλητήρας Δημαρχείου
10	Ελληνοράπτες	3	Ζωέμποροι	1	Κλητήρας Τραπέζης
10	Εργολάβοι	3	Οπλοποιοί	1	Καπνοπαραγωγός
9	Κουρείς	3	Πανδοχείς	1	Λαναράς
9	Μαθητές	3	Φωτογράφοι	1	Λιθοξόος
9	Χρυσοχόοι	3	Μανάβηδες	1	Μαχαιροποιός
8	Γεωργοί	3	Κωδωνοποιοί	1	Μηχανικός
8	Μουσικοί (οργανοπαίχτες)	2	Αγωγιάτες	1	Μυλοχαράκτης
7	Δάσκαλοι	2	Βαφείς	1	Ξυλουργός
7	Αμαξηλάτες	2	Βυρσοδέψες	1	Ορειχαλκουργός
6	Παπουτσήδες	2	Εφαπλωματάδες	1	Πιλοποιός
6	Πεταλουργοί	2	Ζυθοπώλες	1	Ποτοποιός
6	Αρτοποιοί	2	Καπνέμποροι	1	Ποτοπώλης
6	Ξενοδόχοι	2	Μυλωθροί	1	Σιδηροδρομικός
6	Φουρνάρηδες	2	Οινοπνευματοποιοί	1	Σκυτοτόμος
5	Μάγειροι	2	Φαναρτζήδες	1	Σουφατζής
5	Κλητήρες δικαστηρίων	2	Σιγαροδέτες	1	Τυπογράφος
5	Συνταξιούχοι	2	Σανδαλοποιοί	1	Χαλκουργός
5	Μεταλλουργοί	2	Συμβολαιογράφοι	1	Χαρτοπώλης
				1	Χρηματιστής

